

Hämeen linnan tutkimustöiden muistiinpanot

vuodelta 1964

Vuoden 1964 muistiinpanojen sisällysluettelo

Huone 11,	E-M.Viljo	3 - 5
Huone 12,	"	7 - 9
Huoneet 12 ja 15, kaariaukko ja savukanava,	E-M.Viljo	11 - 16
Huone 13,	E-M.Viljo	18 - 19
Käytävä 17 a,	"	21 - 24
Huone 18,	"	26 - 34
Huone 19,	"	36 - 37
Huone 19, koillisseinän luoteinen ikkuna,	E-M.Viljo	39 - 41
Huone 24, koillisseinän uuni,	"	43 - 49
Huone 26, väliseinä,	E-M.Viljo	51 - 55
Huone 26, kaakkoisseinän ikkuna-aukot,	"	57 - 66
Huone 26,	E-M.Viljo	68 - 71
Huone 26, luoteisseinän koillispään aukko,	ML.Silvasti	73 - 77
Huone 26, kaakkoisseinä, portaali, portaalin yläpuolella oleva ikkuna, H.45 oviaukon alapuolinen seinä, seinän alaosa tason +5 alapuolelta,	E-M.Viljo	79 - 90
Huone 27,	K.Drake, E-M.Viljo	92 - 97
Huone 27, luoteisseinän ikkuna-aukko I,	E-M.Viljo	99 - 103
Huone 27, luoteisseinän ikkuna-aukko II,	"	105 - 111
Huone 28, (37) luoteisseinä,	E-M.Viljo	113 - 116
Huone 28 (37-38) lounaisseinä,	"	118 - 126
Huone 28 (38-37) koillisseinä,	"	127 - 134
Huone 28 (38-37) kaakkoisseinä,	"	136 - 138
Luoteinen ulkoseinä, perusta,	"	140 - 142
Luoteinen ulkoseinä,	"	144 - 155
Linnanpiha, lounaisseinän alakerroksen ikkuna-aukko,	E-M.Viljo (kaakkoinen)	157 - 159
Linnanpiha,	"	161 - 166
Linnanpiha, pohjoisnurkan kaivaus,	E-M.Viljo	168 - 171
Koillinen esilinnanpiha,	E-M.Viljo	173 - 178
Koillinen esilinnanpiha, kaivaus,	T.Rautavaara	180 - 186

H U O N E 1 1

1963

1963

ÖNTHYA 201K202

Eeva-Maija Viljo 1964

Huoneiden 11 ja 12 välinen aukko

Toukokuu 1964

Huoneen 11 koillisseinän aukkoa oli laajennettu korjaustöiden yhteydessä ylöspäin tiilimuuraukseen asti, luoteeseen suurin piirtein luoti 3:n kohdalle (pieli oli jätetty epätasaiseksi); kaakossa aukko ulottui 0.5 m luoti 5:stä luoteeseen.

Tutkittiin luoteispielen leikkaus.

Piirros 1

Seinän muodosti suuret harmaakivilohkareet (suurimmat: n. 0.75 x n. 0.45 x n. 0.35, n. 0.50 x n. 0.20 x n. 0.20, n. 0.40 x n. 0.40 x n. 20), joiden välissä oli pienempiä lohkaraita, jonkin verran irtohiekkaa ja laastin seassa pieniä kiviä. Laasti oli vaaleahkoa kivensekaista.

Seinä leveni alaspäin huoneen 12 puolelle.

Seinän läpimitta:

0-tason kohdalla n. 1.40

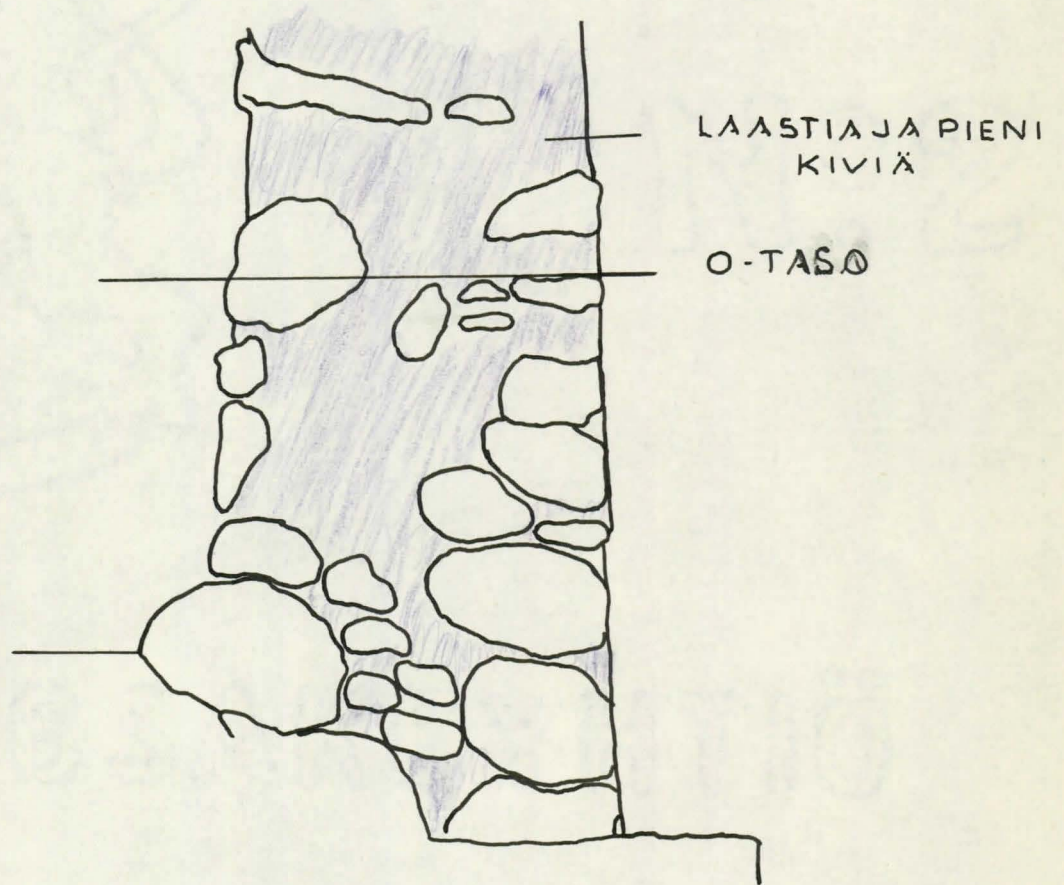
-1-tason kohdalla n. 1.55 - 1.60

Muuraus jatkui laessa samanlaisena. Kaakkoispuolella, missä tiiliosa tuli hieman alemmaksi, aukko ulottui tiiliin asti. Laastissa olevista koloista näkyi, että poistetuista kivistä osa oli ollut suuria.

Kaakkoispielen alaosa oli alhaalta 0-tasoon asti korjattu uudella tiilimuurauksella. Siitä ylöspäin seinä oli samanlainen kuin luoteispielessä ja laessa.

HUONEIDEN 11 JA 12

VÄLISEN AUKON LUOTEISPIELEN LEIKKAUS
(LUONNOS)

19

№ 12

TERYAKOSKI

H U O N E 12

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 12

Luoteisseinän koillinen ilmanvaihtoaukko

Kesäkuu 1964 Koillista holviaukkoa oli 1700-luvulla laajennettu. Seuraava laajentaminen oli tapahtunut 1800-luvun alkupuolella.
 V. 1956
 muist.p. Pielien muuraus oli poistettu, mutta ikkunan sisäreuna oli jätetty ehjäksi.

Keskellä kaarta oli syvennys: 0.32 m korkea, noin 0.30 m leveä (lounaislaita epämääräinen), syvyys ylhäältä n. 0.15 m. Syvennys aukeni ulospäin. Syvennys oli samoin kuin koko kaari valkeaksi kalkittu.

Kaaresta löytyi savilaastimuurausta samoin kuin syvennyksestä. Siinä oli kaksi umpeenmuuraustiiltä (6 x 11 x 24.5, 7 x 10.5 x 22), tiilenkappaleita ja laastia.

Kun tämä savilaastimuuraus poistettiin syvennyksestä, holviaukon alkupää paljastui. Se oli samanlainen kuin viereisen holvi-ikkunan ja sijaitsi samassa tiilikerroksessa.

Piirros 1 Aukko päättyi kahteen päällekkäiseen tiileen:

10 x 13.5 x 27.5 cm (alempi)
 ? x 14 x ? cm

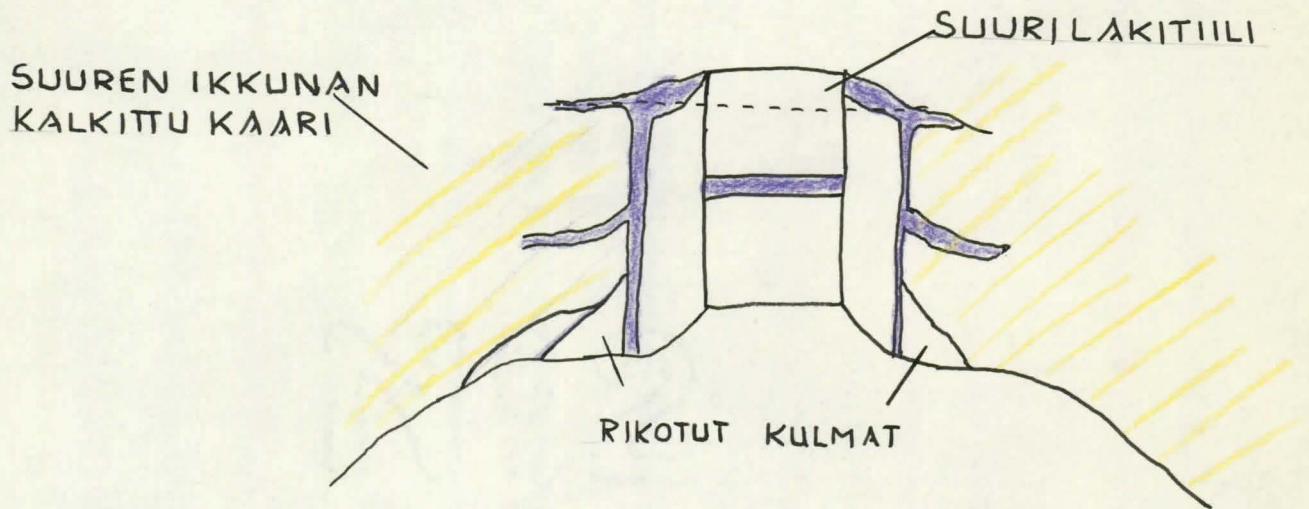
Näistä tiilistä ulospäin molemmissa pielissä pystyyn asetetut tiilet:

10 x 13.5 x 28.5 cm
 10 x 14.5 x 28 cm

Niitä oli hieman rikottu, jotta aukon sivut olisivat saaneet ulospäin leviävän suunnan. Näin oli menetelty myös viereisessä aukossa. Edelleen ulospäin oli kaksi tiilikerrosta molemmissa pielissä. Alempia tiiliä oli rikottu, jotta syvennys olisi loivemmin yhtynyt suureen ikkunaan. Laessa oli yksi iso, myös hakkaamalla muotoiltu tiili:

10.5 x 25 x 39 cm

LUOTEISSEISSEINÄN KOILLINEN IKKUNA-AUKKO
KATSOTTUNA IKKUNA AUKKOSTA HUONEESEEN PÄIN
(LUONNOS)

1963

MS

AKOISI OSAKE YETUO

H U O N E E T 1 2 J A 1 3

Kaariaukko ja savukanava

Huoneiden 12 ja 13 välinen aukko

Elo-syyskuu
1964

Piirros 2

Molempien huoneiden puolelta poistettiin kaaren vankilan aikaista paikkausmuurausta sekä h. 13 puolelta lisäksi kaaresta vinosti ylös koillisseinää kohti menevä tiilimuuraus, joka päättyi seinän läpi kulkevaan savukanavaan. Savukanavasta poistettiin myös myöhäiset muuraukset. Kanavan h. 13 puoleinen aukko oli holvissa kiinni., alareuna tasolla +1,44. Kaari sijaitsi h. 13 puolella koillispieli 0,45 m luodista 7 lounaaseen ja lounaispieli 0,8 m luodista 3 koilliseen. Kaaren kanta oli tasolla +-0 ja laki tasolla +1. Huoneen 12 puolella savukanavan aukon pohja oli tasolla +1,55 ja se sijaitsi 65 cm päässä itänurkasta. Kaariaukon koillispieli oli h. 12 puolella 0,85 m luodin 2 lounaispuolella ja lounaispieli 0,5 m luodista 6 koilliseen. Kaariaukon leveys 2,65 m. Aukko sijaitsi huoneen 12 puolella asymmetrisesti seinän lounaispuolella - tasolla +-0,72 cm päässä etelänurkasta; h. 13 puolella se sijaitsi suurimmalta osaltaan seinän keskipisteen koillispuolella - tasolla +-0 57 cm päässä pohjoisnurkasta. Seinä oli kaaren laessa 1,60 m paksu.

Kaari huoneen 12 puolelta

Limitys: vuoronperään pystyyn asetettu juoksutiili ja 2 side-tiiltä. Keskellä lakea oli kiilan muotoinen juoksutiili. Koillispuolelta n. tasolta +0,40 alkaen puuttui kaaresta monta tiiltä, samoin lounaispuolelta puuttui muutama tiili.

Tiilien koot kaareissa:

28 x 14 x 9,5 cm
? x 13,5 x 11 cm
29 x 13,5 x 9 cm
29 x 14,5 x 10,5 cm
29 x 13 x 10 cm

Koillispieli oli tasolta -0,5 ylöspäin ehjä; alapuolelta puuttui muurausta. Tiilimuuraus loppui tasolla -1,2; alapuolella oli harmaakivimuurausta.

Lounaispielessä oli ehjää muurausta vain tason -0,7 yläpuolella, mutta siinäkin tiilet olivat rapautuneita. Suunnilleen tason -1 alapuolelta alkoi harmaakivimuuraus.

Kaari huoneen 13 puolelta

Kaaren kannasta vähän matkaa ylöspäin oli samanlaista limitystä

kuin huoneen 12 puolella, mutta tasolta +0,40 alkoi vyöhyke, jossa seinän päällimmäinen tiiliverho peitti kaaren yläosan, niin että näkyviin jäi ainoastaan yksi sidetiilikaari. Seinän tiilimuuraus oli kaksinkertainen. Ulompi ja sisempi tiilikerros olivat kuitenkin kaaren kohdalla siteessä toisiinsa; toiset sidetiilet olivat katkaistut, mutta olivat ilmeisesti jatkuneet seinän pintaan asti.

Piirros 3

Toisin paikoin on ulommassa kaaressa täytynyt olla rikkinäinen sidetiili, koska sen takana oli juoksutiili ja seinän verhomuurauksessa oli tilaa ainoastaan sidetiilelle.

Kaari oli pahoin hajalla varsinkin seinän koillispäässä, jossa verhomuurausta oli poistettu savukanavan aukon ja kaaren välillä. Näin syntyneessä vaossa oli noen ja savilaastin jälkiä. Sen leveys oli n. 45-60 cm.

Savukanava h. 13 puolelta

Sijainti katso edellä. Aukon leveys pohjasta 80 cm ja korkeus 80 cm. Leveys tasolla +2 45 cm.

Nokisessa kanavassa oli jälkiä savilaastista. Savilaastin ja seinän välissä myös nokea.

56-60 cm ulkoseinästä on 2 isoa harmaakiveä, jotka kohoavat tasolle +1,75. Kanavassa on niiden jälkeen mutka koilliseen.

Kanavan aukon kohdalla näkyi, että seinän tiilimuurauskerrokset olivat paikoitellen sidoksissa toisiinsa, mutta yleensä niiden välissä oli melkoinen rako. Näkyi lisäksi 3. tiilikerros, joka loppui 32 cm päässä koillisseinästä, mutta näytti jatkuvan aukosta lounaaseen. Tämä 3. sisin kerros ei kuitenkaan jatkunut ylöspäin aukon pohjasta (pohja tasolla +1,44). Tähän kerrokseen oli muurattu 1 hieman epämuodostunut profiilitiili.

Piirros 4

Savukanava huoneen 12 puolelta

Pohjan leveys oli 45 cm, tasolla +2 leveys oli 60 cm. Korkeus 52 cm. Aukon laki oli holvin kannassa.

Aukon pohjalla oli muutama seinän sidetiili. Kanavan pohja oli em. isojen harmaakivien tasolla. Kanavan molemmissa sivuissa oli saumat.

Kanavan aukosta näkyi, että tiiliseinä oli suunnilleen yhden juoksutiilen mitan levyinen.

Tiilien kokoja seinässä:

? x 15 x 11 cm

? x 14,5 x 11,5 cm

27,5 x ? x 11 cm
 ? x 14 x 10 cm
 29 x ? x 9,5 cm
 ? x 14 x 9,5 cm
 28,5 x 13,5 x 8,5? cm

Huoneen 12 seinässä oli ruskea laasti, jossa oli valkeita kalkkipilkkuja. Se oli erilaista kuin h. 13 tasaisen harmaanruskea laasti.

Tiilet

a) kaaren yläpuolella sisemmässä tiiliseinässä

? x 14,5 x 9 cm
 ? x 14 x 10 cm
 ? x 14 x 12 cm
 ? x 13,5 x 11 cm
 28 x 14,5 x 11 cm
 27 x ? x 10 cm

b) kaaren yläpuolella ulommassa tiiliseinässä

28 x 14,5 x 11 cm
 29 x 13 x 10 cm
 ? x 14,5 x 10 cm
 ? x ? x 12 cm
 28 x 13 x 9 cm
 ? x ? x 11 cm

c) h. 13 holvi

? x 14 x 10,5 cm
 ? x 14 x 10 cm
 ? x ? x 10,5 cm
 ? x 13,5 x 11 cm
 ? x 14,5 x 11 cm
 29 x ? x 9 cm

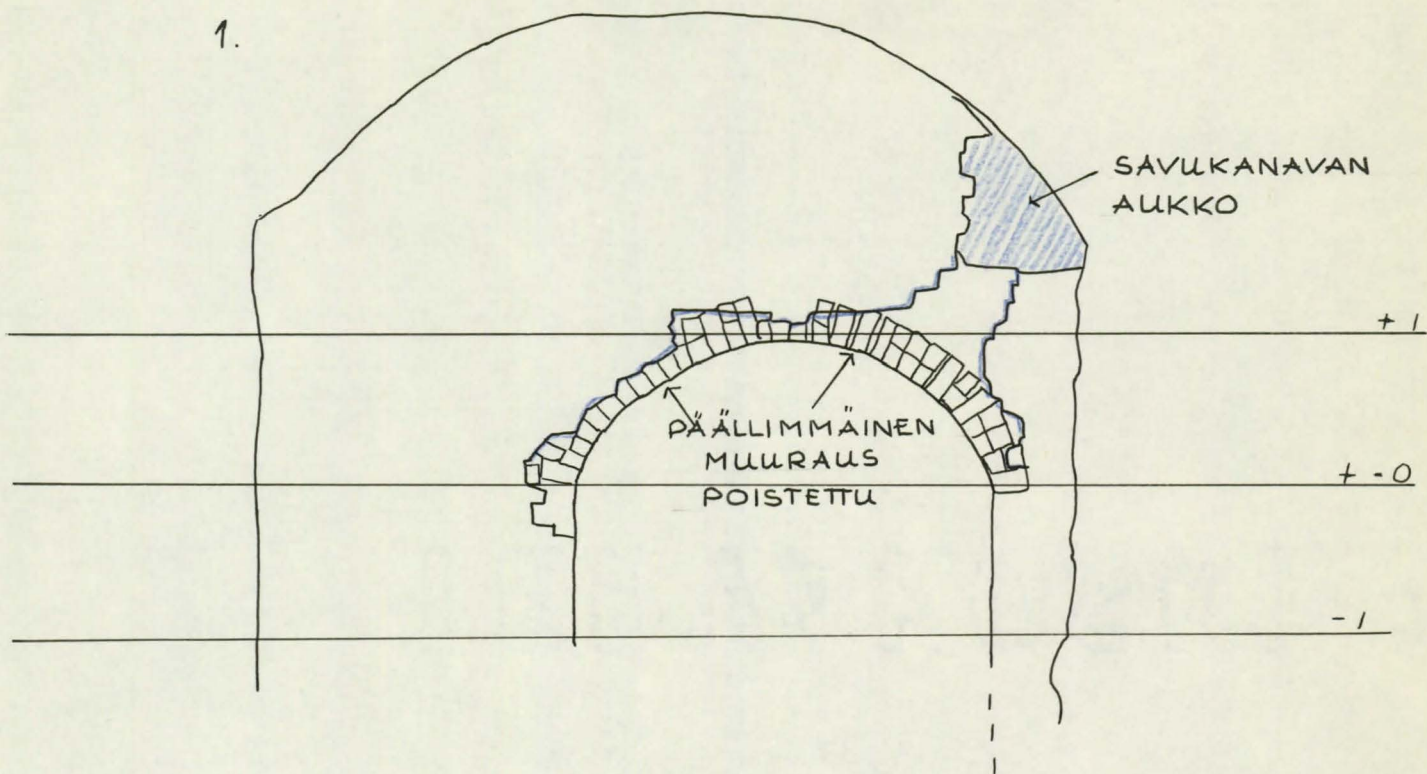
Laasti vaikutti joka paikassa samalta. Se oli karkeahkoa ja vaihteli väriltään harmaasta ruskeaan. Seinän täytteessä savukanavassa oli hienoa harmaata laastia.

Savukanavassa näytti koillisessa olevan suunnilleen holvin kannan tasolla kulkeva sauma tiilimuurauksen ja isojen kivien välillä. Laastieroa ei ollut havaittavissa. Aukon lounaispuolella ei tiilimuuraus liittynyt saumattomasti täytemuuraukseen.

HUONEEN 13 LUOTTEISSEINÄ

1:50

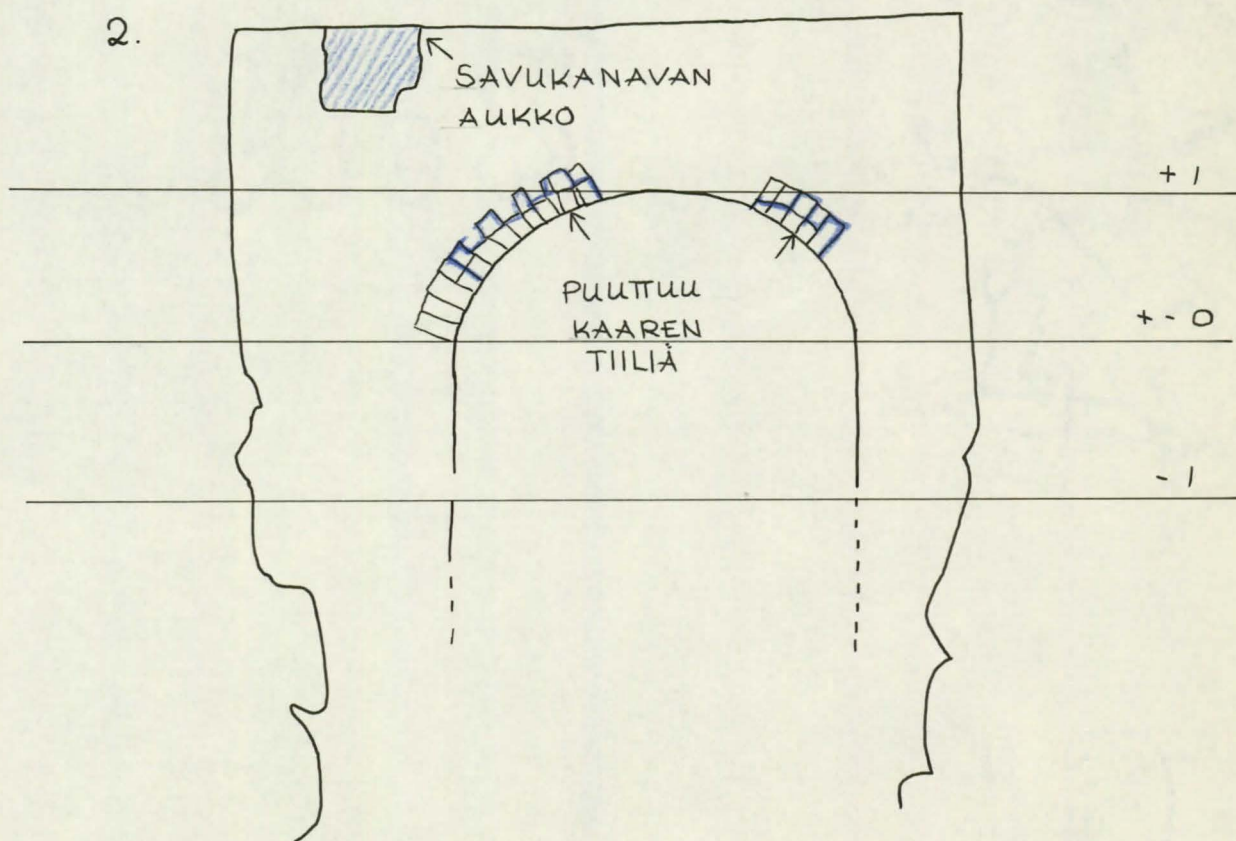
1.

HUONEEN 12 KAAKKOISSEINÄ

1:50

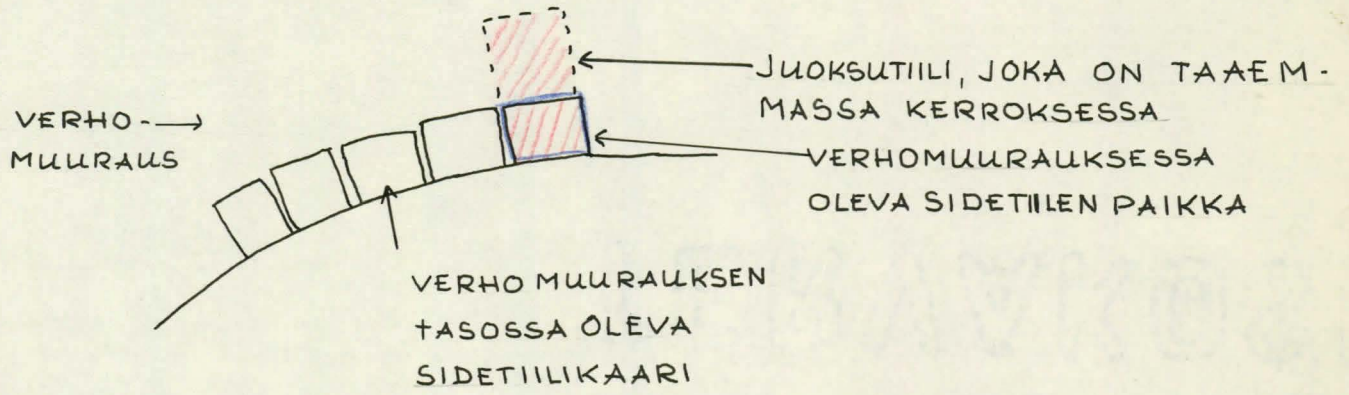
2.

KÄÄRI HUONEENI3 PUOLELTA

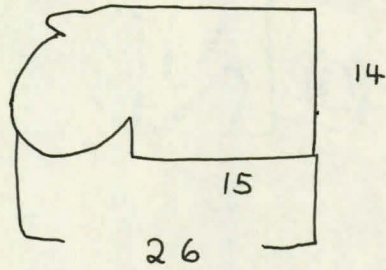
(LUONNOS)

3.

SEINÄÄN MUURATTU
PROFIILITIILI
(LUONNOS)

4.

H U O N E 13

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 13

Koillisseinän ikkuna-aukko

Heinäkuu 1964
Muist.p. 1956

Vankilanaikaisen ikkunan piilien tiilimuuraus poistettiin kaakkoispuolelta ja laesta kokonaan. Luoteispuolelta poistettiin ulkoseinän puolelta seinän korjausmuurausta varten ja samaten sisäseinän puolelta. Keskellä ollut piilien tiilimuuraus jätettiin.

Laessa tiilimuurauksen yläpuolella oli savea ja tiiliä täytteenä. Laasti laessa vaikutti hauraalta ja osa harmaakivistä vanhaa muurausta oli poistettava putoamisvaaran takia.

Aukon pohjan taso vaihteli -1.40:stä (ulkoseinä) -1.10:een (leikkaus G-G₁); sisäseinässä sen taso oli -1.60.

Sisäseinässä aukko ulottui kaakossa hieman luodista 5 kaakkoon ja luoteessa pieli kulki luodin 2 paikkeilla. Ylhäällä aukko ulottui holvin tiilimuuraukseen asti, tasolle +1.30.

Ulkoseinässä aukko oli kokonaan harmaakivisessä osassa. Aukon leveys oli suunnilleen 3.5 m alhaalta, ja se sijaitsi luodista 21 hieman kaakkoon - luodista 24 hieman luoteeseen. Korkeus sivuisissa oli hieman yli 3.0 m, mutta nousi keskeltä korkeammalle.

Huoneen 13 puolella kulki tasojen 0 ja +1 välissä tiilimuurauksvyöhyke, jonka yläpuolella oli harmaakivimuurausta. Tiilimuurauks oli aukon kaakkoispuolella 3 kerrosta, mutta luoteispuolella sitä oli enemmän ja se tuli alemmaksi, 0-tason vaiheille. Ylempi harmaakivivyöhyke oli erilainen kuin alempi: seinäpinta muodostui tasaisiksi hakatuista kivistä. Muurin läpileikkauksessa ei kuitenkaan ollut havaittavissa saumoja tai laastieroja.

Seinän laasti oli melko vaaleata. Siinä oli harmaita pilkkuja ja kalkinmuruja. Täyte koostui erikokoisista kivistä, ja seassa oli jokunen tiilenpala.

K Ä Y T Ä V Ä 17 a

Eeva-Maija Viljo 1964

Käytävä 17a

Portaat

Toukokuu 1964

Ristikäytävän kulmapilari purettiin huhtikuussa. Pilarin takana oli savilaastilla umpeenmuurattu portaan alapään aukko. Muurauksessa oli käytetty keskiaikaisia tiiliä. Muuraus poistettiin.

Ala-aukko: Alinna oli ehjä harmaakivinen askelma. Lounainen pieli oli jokseenkin ehjä, mutta koillispieli pahoin rikottu. Yläreunasta oli purettu kaksi kaarta.

Portaikon seinät olivat jokseenkin ehjät. Sieltä täältä oli tiiliä osittain poissa.

Porrasaskelmat olivat aivan hajalla. Ne liittyivät seinään ehjillä laastisaumoilla ja näyttivät kuuluvan samaan rakennusvaiheeseen kuin seinä. Jokaisen askelman muodosti kaksi tiilikerrosta, alempi juoksutiili ja ylempi osittain seuraavan askelman alle menevä päätiili. Askelmien taitteissa oli tasoitettu, todennäköisesti alkuperäinen laastisauma. Askelmia oli kaikkiaan 12.

Tiilien mitat:

10	x	14,5	x	29	cm
10	x	?	x	28	cm
9	x	14	x	28,5	cm
9	x	16	x	33	cm (korjaustiili)
10,5	x	14	x	29	cm (umpeenmuuraus)

3. askelma - Löytyi tummaa hiililaastia, jolla askelmaan oli liitetty kohollaan ollut tiili.

4. askelmalta löytyi samoin tummaa hiililaastia, mutta myös savilaastia.

5. askelma - tummaa hiililaastia

8. askelma - vaaleata hiililaastia

(Askelmat numeroitu alhaalta ylöspäin.)

Portaiden keskivaiheilta poistettiin myös vaalealla hiililaastilla kiinnitetty tiili, jossa oli kauttaaltaan laastia, mistä päätellen se on pantu paikoilleen umpeenmuurauksessa.

Laipiossa oli 9 kaarta, jotka kohosivat asteittain (i avsatser).

Kaaret olivat yhden tiilikerroksen levyiset. Alempi peitti aina osittain ylemmän kaaren tiilet. Ylin kaari

oli muodostettu kahdesta tiilikerroksesta.

Yläaukon yläreunan muodosti kaksi päällekkäistä tiilikaarta.

Alimman tiilet oli asetettu kyljelleen, ylemmän lappeelleen.

Piirros 1

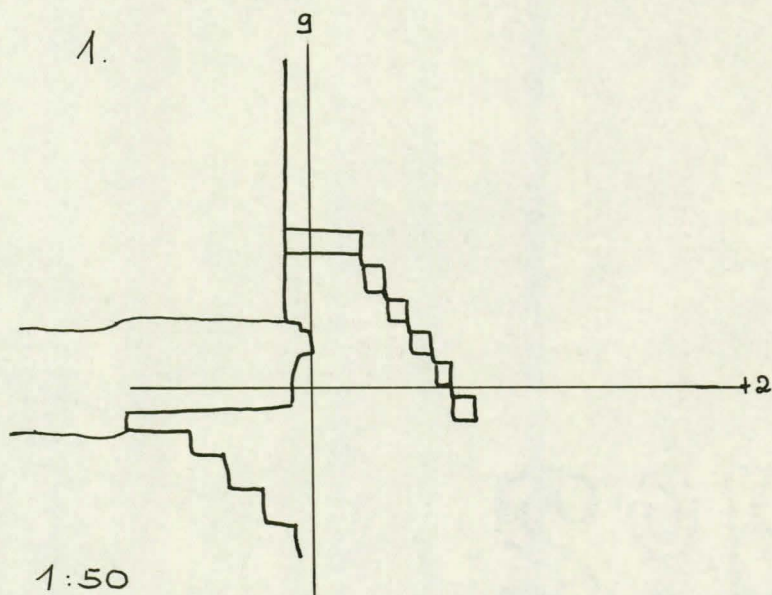
Aukon lounaispuolelle jäi kapea tasanne portaiden ja seinän väliin. Sekä kaakkois- että lounaisseinää oli rikottu siten että rikkoutunut osa jatkui portaiden lounaisseinässä luoti 9 kohdalle tasolle +2,71 kahden tiilikerroksen korkuisena kolona.

Tumma hiililaasti on todennäköisesti samanikäistä korjausten kanssa, koska sillä on muurattu rikkinäisiä tai alkuperäisistä askelmista kohollaan olevia tiiliä. Vaalealla hiililaastilla on suoritettu ensimmäinen portaiden umpeenmuuraus. Savilaasti on peräisin portaiden viimeisistä umpeenmuurauksesta.

Pyöräskylä
LINNEN BANK

KÄYTÄVÄ 17a, PORTAAT

LEIKKAUS PORTEIDEN YLÄPÄÄSTÄ
LOUNAISSEINÄÄ PITKIN

963

Nº 2

SI CSAKÉNYEID

H U O N E 18

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 18

Lounainen ikkuna

- Kesäkuu 1964 Ikkunan alaosan umpeenmuuraus poistettu elokuussa 1957. 1800-luvulla tehty ikkunakomeron verhomuuraus poistettiin 1800-luvun ikkunapenkin paikalla olleista lovista. lähtien koko komeron laajuudelta. Ikkunaa ei kuitenkaan vielä poistettu, joten muurausta voitiin rikkoa ainoastaan puihin ikkunanpieliin saakka.
- Muist.p. 1957 Pyörökaarinen aukko leveni sisäänpäin. Aukon laki oli tasolla +9.62. Koillispieli oli 0.40 m luoti 12:sta lounaaseen ja lounaispieli oli 0.28 m luoti 15:sta koilliseen.
- Verhomuurauksen alta paljastuneessa verhomuurauksen laastia vaaleammassa ja siis ilmeisesti vanhemmassa laastipinnassa oli tiilen jälkiä. Seinän täyte sisälsi erikokoisia kiviä, laastia, tiilenmurskaa. Laasti vaaleata, kovaa. Lähellä ulkoseinää aukon laessa ruskeata hiililaastia.
- Piirroksat 1-3 Ulkoseinään oli hakattu aukko, johon 1800-luvun ikkunan kaari oli muurattu. Aukon ympärillä hiililaastimuurausta: laessa 0.60-1.10 m päähän sisäseinästä, lounaispielessä 0.70-0.75 m sisäseinästä n. tasolle +8.30-8.35 asti, koillispielessä 1.15-1.20 m sisäseinästä tasoon +9 asti.
- Piirros 1 Lounaispielessä oli kaksi rikottua lankun päätä tasolla +9.07. Ne olivat vierekkäin, sisempi 1.05 m sisäseinästä.
- Koot: 7 x 22 cm (sisempi) Koillispielessä oli vastaa-
5 x ? cm vassa kohdassa sisemmän lankun pään jälki.
- Lankut sijaitsivat hiililaastimuurauksessa. Niiden alapuolella olevan muurauksen 3 ylintä kerrosta muodostivat sileän pinnan, joka oli ilmeisesti ollut jonkin varhaisemman ikkuna-aukon pieli. Tämä sileä pinta oli n. 0.70 m nykyisen aukon keskikohdasta lounaaseen. Muuraus jatkuu sekä alas- että sisäänpäin, mutta rikottuna. Hiililaastilla muurattu pieli näytti muodostavan seinään nähden suoran kulman.
- Tiilimittoja: 9.5 x ? x 27 cm
8.5 x ? x ? cm
9 x ? x ? cm
9 x 13 x ? cm
10 x ? x ? cm
9 x 14 x ? cm

Piirros 4 Sisäseinässä oli kaaren yläpuolella sauma, joka liittyi ilmeisesti seinän muuraukseen, joka suoritettu holvien purkamisen jälkeen. Sauma sijaitsi laessa 0.14 m aukon yläpuolella ja pielissä tason +9 kohdalla lounaassa 0.20 m aukosta ja koillisessa 0.42 m aukosta. Sauman alapuolella oli kapea vyöhyke vaalealla kovalla laastilla tehtyä muurausta. Sauman yläpuolella oli myöhempää hiililaastimuurausta. Koillispielessä välittömästi tason +7 kohdalla oli 2 juoksutiiltä, joiden päät ovat kuuluneet 1800-luvun verhomuuraukseen ja luultavasti myös alkuperäiseen ikkunanpieleen. Niiden aukon puoleiset päät oli viistottu.

Koot: 10 x 14 x ?

9.5 x 14.5 x ?

Muist.p.

1957 Ikkuna-aukon alaosa selostettu v. 1957 muistiinpanoissa.

Pyöräskyttä
LINNEN BANK

Huone 18

Keski-ikkuna

- Heinäkuu 1964 1800-luvun verhomuuraus poistettiin kuten lounaisikkunasta (katso yllä). Näin syntynyt, sisäänpäin laajeneva aukko ulottui laessa tasolle +9.66. Lounaispieli oli luoti 10 kohdalla ja koillispieli 0.65 m luoti 7:stä lounaaseen.
- Laen laastipinta oli samanlainen kuin lounaisikkunan (katso yllä): vaalea, sileä, tiilen jälkiä. Tämä sileä laastipinta ulottui lounaispielessä alas tasolle +8.45 ja koillispielessä tasolle +9.35. Alapuolella oli epätasaisempi seinän täytemuuraus.
- Muist.p. 1957 Hiililaastimuuraus tuli lounaispuolella tasolle +7.30 ja koillispielessä tasolle +7.41. 1800-luvun ikkunapenkin kolo oli tasolla +6.77. Ikkunan alaosa on selostettu aikaisemmin.
- Sisäseinässä holvauksen raja, johon keskiaikainen muuraus loppui oli 0.15 m aukon yläpuolella. Tason +9 kohdalla se oli 0.28 m aukosta koilliseen ja 0.20 m lounaaseen.

Jyräskeytä
LINNEN BANK

Huone 18

Koillisikkuna

Heinäkuu 1964

1800-luvun verhomuuraus poistettu kuten lounaisikkunasta (katso yllä). Pyörökaarinen aukko ulottui laessa tasolle +9.53. Koillispieli oli 0.73 m luodista 2 lounaaseen ja lounaispieli 0.85 m luodista 6 koilliseen.

Tasosta +8 alaspäin oli lounaispielessä vanhaa verhomuurausta, joka liittyi sisäseinän muuraukseen. Laasti oli vaaleata; muurausta oli 0.62-1.06 m ulkoseinään päin. 1800-luvun ikkunapenkin kolon vaiheilla tasolla +6.75 0.80-0.90 m sisäseinästä näkyi keskiaikaisen laastin ja sen alapuolella olevan hiililaastin yhtymäkohta, jota ei kuitenkaan voinut ikkuna-aukon alaosan rappauksen takia toistaiseksi tutkia.

Lounaispielen tiilet: 9 x 14.5 x 29 cm
 9.5 x 14 x 28 cm
 9.5 x 14 x 28 cm
 10 x 14 x 29 cm
 10 x 13.5 x 27 cm

Koillispielestä löytyi ainoastaan hiililaastimuurausta tasolta +8.04, 0.68-0.90 m ulkoseinään päin. Täytteessä näkyi myös tämän muurauksen ympärillä hiililaastia. Sisäseinässä oli 0.15-0.67 m pielestä koilliseen keskiaikaisen ja hiililaastimuurauksen sauma.

Tiilimittoja: 8.5 x 14 x ? cm
 9.5 x 12.5 x 30.5 cm
 9.5 x 13 x ? cm
 10 x 14.5 x ? cm
 10 x 14 x 28 cm

Piiirros 5

Laen lounaisosassa oli tiilimuurausta, joka oli tasossa täytemuurauksen kanssa. Tiilien päällä oli säilynyt rappausta ja mustunutta slammausta, joka osoittaa, että ne ovat olleet pielen pintaa. Laasti oli valkoista. Alue ulottui n. tasolle +9.40 ja alaspäin n. tasolle +8.40, 0.50-0.80 m sisäseinästä ulospäin puisiin ikkunan puitteisiin asti. Noin 1.0 m sisäseinästä oli tiilien päällä laastia, jossa oli selvät tiilien päiden jäljet, mahdollisesti jonkinlaisen kaaren. Siitä ulospäin näkyi tiili, jonka suunta oli eri kuin sisempänä olevien. Läpileikkauksen todennäköinen muoto piirroksessa 6.

Piiirros 6

Muist.p.

1957

Ikkunan alaosa on selostettu v. 1957 muistiinpanoissa.

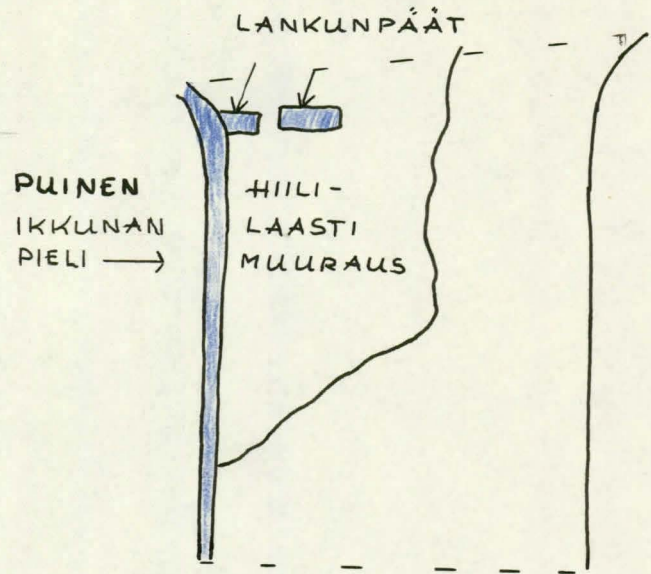
Sisäseinässä kulki aukkoa reunustavan muurauksen ja hiililaasti-
muurauksen raja 0.13 m aukon yläpuolella. Tason +9 kohdalla
se tuli koillispielen aukon reunaa myöten ja lounaispielessä
0.15 m aukosta.

Aukon laessa oli samalla tavalla laastilla tasoitettu pinta,
jossa näkyi tiilen jälkiä, kuin molemmissa muissa ikkunoissa.
Laastialue ulottui lounaassa alas tasolle +8.40, mutta esiin-
tyi muuten vain laessa.

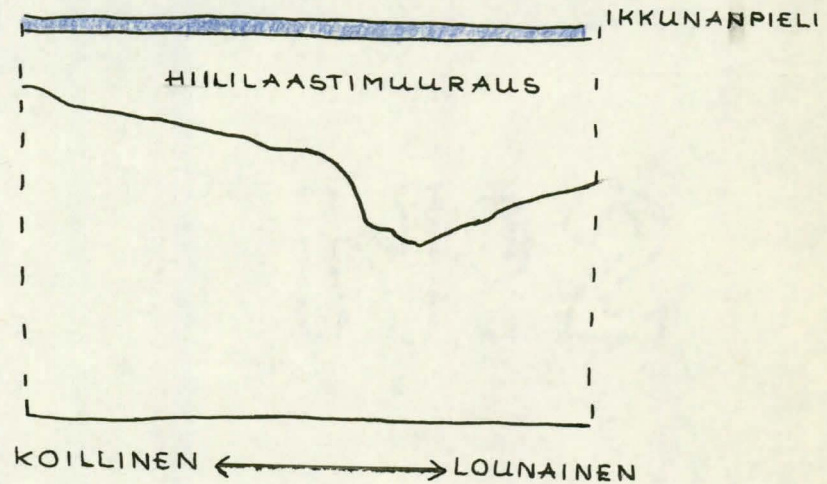
Työskytetään
LINNEN BANK

HUONEEN 18 KAAKOISSEINAN LOUNAINEN IKKUNA (LUONNOS)

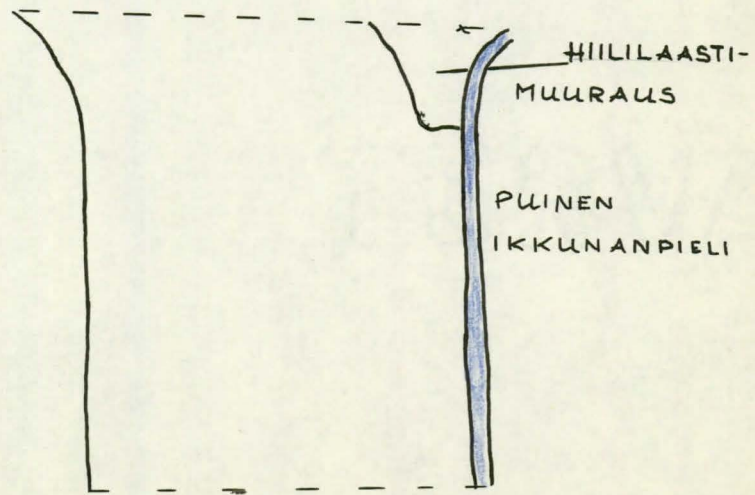
1. LOUNAISPIELEN
YLÄOSA

2 LAKI

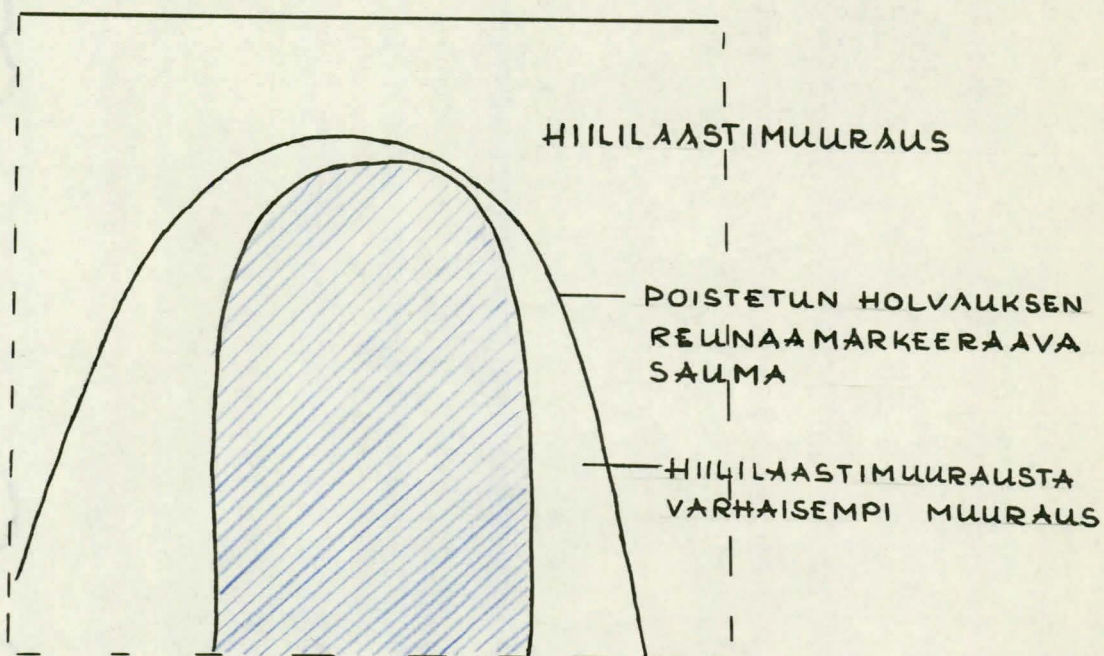

3 KOILLISPIELEN
YLÄOSA

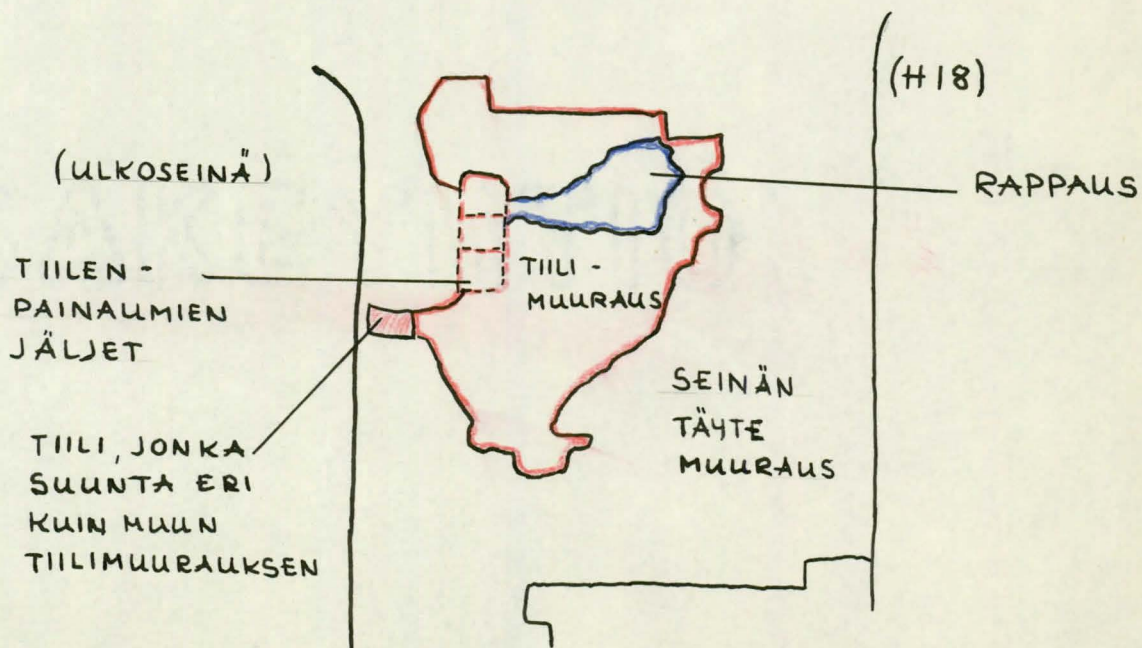
HUONEEN 18 KAAKKOISSEINÄN LOUNAISIKKUNA (LUONNOS)

4. SISÄSEINÄ

PIIRROS HUONE 18

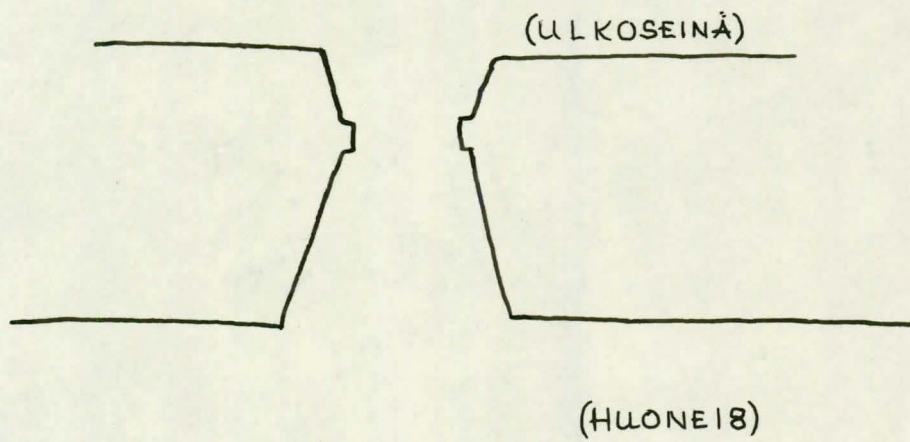
KAAKKOISSEINÄN KOILLISIKKUNA (LUONNOS)

PIIRROS 6 HUONEEN 18

KAAKKOISSEINAN KOILLISIKKUNAN I VAIHEEN

TODENNÄKÖINEN LAPI LEIKKAUS (LUONNOS)

1122

11

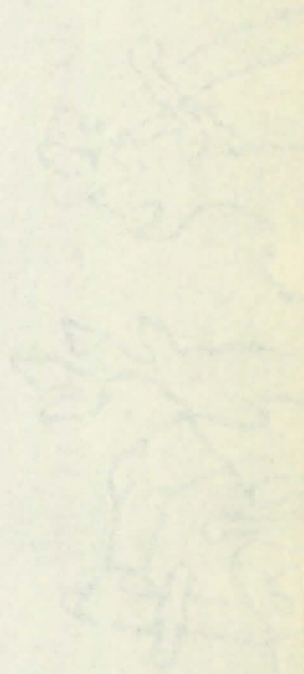
1110

11

H U O N E 19

LEBAYKOEKI

MIS

Knut Drake 1964

JO

Huone 19

Koillisseinän luoteispuoleinen ikkuna

Syyskuu 1964

Syyskuussa 1964 aloitettiin tämän kohdan alkuperäisen ikkunan entistämisen valmistelut. Ensin poistettiin jo aikaisemmin avatun renessanssi-ikkunan pohjasta jäljellä oleva vankila-aikainen täytemuuraus. Tämän alta löytyivät tähän ikkunatyyppiin kuuluvat sivupenkit. Penkkien väliin jäävä "käytävä" on 70 cm leveä ja 108 cm syvä. Nyt säilyneessä muodossa penkit ovat n. 30 cm korkeat. Alunperin ne ovat ilmeisesti olleet n. 60 cm korkeat. Selvästi näkyy, ainakin luoteispielessä, että yksi tiilikerros on hakattu pois penkistä. Käytävän lattia on sitäpaitsi korotettu yhdellä tiilikerroksella 1800-luvun alkupuolella käytössä olleella laastilla. Ikkunapielien alaosa on korjattu useaan otteeseen savilaastilla sitä vanhemmalla, tumman harmaalla laastilla sekä ruskealla hiililaastilla. Ikkunakomero sinänsä on muurattu vaalealla hiililaastilla.

Vrt. tutkimus-
piir.

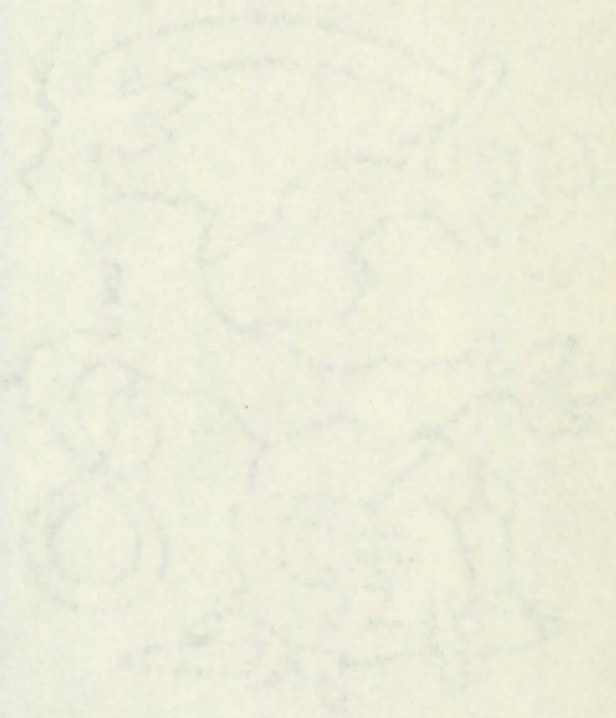
Tiilimittoja: 31 x 14 x 11 cm
 27 x 14 x 10 cm
 32 x 15 x 9 cm
 33 x 15 x 9.5 cm
 32 x 16 x 9.5 cm

Pielissä on päällimmäisenä ohut slammattu kerros rappausta. Luoteispieleen on ennen slammausta piirretty rappaukseen vuosiluku 1782. Pieliin on muutenkin piirrelty epämääräisiä kuvioita, vuosiluku 1792 ja sen perään nimikirjaimet C S sekä sana Tavastehus. 230 cm korkean ikkunakomeron katteena on ollut lankkuja, jotka 1720-luvulla on korvattu savilaastilla muuratulla laakealla holvillä.

Kun savilaastiholvi oli poistettu, tuli renessanssi-ikkunan kaakkoispuolella näkyviin jonkin vanhemman ikkunan tai komeron holvi. Kysymyksessä on $\frac{1}{2}$ -tiilen holvi, jonka kanta on +7.05 korkeudella n. 35 cm renessanssi-ikkunasta kaakkoon. Tämän holvin tarkempi tutkimus siirtyy myöhempään. Nyt muurattiin ikkunasyvennyksen keskelle pilari kannattamaan yläpuolella olevaa harmaakivistä täytemuuria.

OSKI OSAREYTHIO

№2

1903

H U O N E 19

Koillisseinän luoteinen ikkuna

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 19

Koillisseinän luoteinen ikkuna

Marraskuu 1964

Luoteisen renessanssi-ikkunan muurauksen takaa paljastui keskiaikainen ikkunakomero, jonka luoteispieli oli suunnilleen 50 cm päässä huoneen pohjoisnurkasta.

Ikkunakomeroa kattoi juoksutiilistä muurattu holvi, jonka kanta oli tasolla +7,08. Kaaren lakikorkeus oli 80 cm päässä sisäseinästä 33 cm; lähinnä ulkoseinää korkeus oli sama. Renessanssitiilillä ja hiililaastilla umpeenmuuratun ikkuna-aukon korkeus kaaren kantaan asti oli n. 90 cm. Aukon leveys oli 42 cm. Aukon kaaren laki sijaitsi n. 15 cm korkeammalla kuin kanta. Komeron takaseinää oli aukon ympärillä pielissä n. 5-6 cm ja holvissa 18 cm. Komeron leveys n. 30 cm päässä takaseinästä oli n. 66 cm.

Luoteispieltä oli jäljellä n. 85-95 cm komeron takaseinästä lounaaseen päin. Kaakkoispieltä oli jäljellä 30-50 cm.

Ikkuna-aukon kaareen oli keskelle hakattu lovi. Molemmissa pielissä oli myös tasoilla +6,50 ja +6,83 lovet. Luoteispieleessä oli myös jälkiä laastista, joka todennäköisesti on pitänyt loviin sovitettuja ikkunanpuitteita paikoillaan.

Tiilet:	28,5	x	?	x	10	cm
	28	x	?	x	10	cm
	26,5	x	?	x	9,5	cm
	?	x	14,5	x	9	cm
	28	x	13,5	x	10	cm
	28	x	13,5	x	9,5	cm

Laasti oli ruskehtavaa karkeahkoa ja kalkkipilkkuja sisältävää. Umpeenmuurauksen laasti oli samanlaista kuin viereisen renessanssi-ikkunan.

Komeron pielet, holvi ja umpeenmuuraus olivat nokeentuneita.

H.19 KOILLISSEINÄN LUOTEISEN IKKUNAKOMERON
TAKASEINÄ (LUONNOS)

①

KOMERON TAKASEINÄ

H U O N E 24

Koillisseinän uuni

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 24

Koillisseinän uuni

Elokuu 1964

Huoneen koilliseinässä lähellä itänurkkaa oli seinän tasossa oleva uunin aukko, sen alapuolella oli todennäköisesti siihen kuuluva muurattu pilari, joka on kiinni koillis- ja kaakkoisseinissä.

Piiros 1

Uunin suuaukon muodosti korkea kaari; sen alareuna oli tasolla +5,86 ja kaakkoispieli 32 cm päässä itänurkasta. Aukon alareunan leveys oli 53 cm ja kaaren korkeus 43 cm. Kaari oli muodostettu yhdestä päätiilirivistä; tiilistä osa oli hakkaamalla tehty kiilan muotoiseksi.

Kaaren tiilet luoteesta kaakkoon:

- 1) ? x 14 x 9 cm
- 2) ? x 12,5 x 9 cm
- 3) ? x 13,5 x 9,5 cm
- 4) ? x 14 x 9,5 cm
- 5) ? x 14 x 9,5 cm
- 6) ? x ? x 9,5 cm
- 7) ?
- 8) ? x 14 x ? cm
- 9) ? x 14 x 9 cm
- 10) ? x 13,5 x 8 cm
- 11) ? x 13,5 x 9 cm
- 12) 31 x 14 x 9 cm - asetettu juoksuun

Kaikki sidetiilet olivat normaalia lyhyempiä. Ne ovat ilmeisesti alunperin tulleet ulos seinästä ja myöhemmin tasoitettu.

Alareunan tiilet luoteesta kaakkoon:

- 1) rikkinäinen savilaastilla muurattu paikkaustiili
- 2) 29,5 x 12 x 9
- 3) 30 x 12,5 x 9,5
- 4) rikkinäinen juoksuun asetettu tiili

Aukossa oli jälkiä vaaleasta savilaastista.

Piiros 1

Aukko sijaitsi seinässä alueella, joka näytti olevan sekundääristä muurausta.

I. Tasolla +5,38 kulki tiilirivi, joka ei ollut samaa muurausta kuin seinän luoteisosa. 2,05 m itänurkasta tätä muurausta oli 2 kerrosta. 1,45 m etäisyydellä itänurkasta se kohosi ylemmäksi.

Uunin suuaukon alareuna kuului tähän muuraukseen, joka aukon

kaakkoispuolella ulottui tasolle +6. Muuraus oli huolimaton, pääasiassa juoksuutiiliä. Laasti harmahtavaa, valkoisia kalkkipilkuja sisältävää.

Tiilet: 30 x ? x 10 cm
 32 x ? x 10 ccm
 28 x ? x 10 cm
 29,5 x ? x 10 cm
 ? x 14 x 10 cm
 28 x ? x 9,5 cm
 29 x ? x 10 cm

II. Uunin molemmin puolin em. alueen yläpuolella alkaen 1,45-1,50m itänurkasta oli myös toinen muurausalue, johon uunin suuaukon kaari näytti kuuluvan. Sauma oli tasolla +7,09, mutta sen alapuolella oli lisäksi vaalealla savilaastilla tehtyä paikkausmuurausta. Savilaastimuuraus alkoi välittömästi kaaren yläpuolelta. Se alkoi itänurkasta ja oli n. 60 cm leveä ja n. 50 cm korkea alue. Muuraus savilaastialueen ympärillä oli tehty vaalealla, karkealla laastilla, jota löytyi myös uunin sisältä.

Tiilet: 30 x ? x 9 cm
 ? x 14,5 x 9,5 cm
 31 x ? x 9 cm
 ? x 14,5 x 9,5 cm
 29 x ? x 10 cm

Savilaastilla muuratut tiilet:

29,5 x ? x 9 cm
 31 x ? x 7,5 cm
 ? x 14,5 x 8,5 cm
 28 x ? x 10 cm
 ? x 14 x 10 cm

Tällä alueella oli myös paljon rikkinäisiä tiiliä, ja laastisaumat oli huolimattomasti tehty. (Saumat oli paikkausmuurauksen yläpuolelta ylös asti tasoitettu, mutta seinän luoteisosassa saumat oli muotoiltu.) Laasti oli samanlaista seinän luoteisosassa.

Muurattu pilari uunin suuaukon edessä ulottui itänurkasta 1,55 m luoteeseen ja 0,92 m lounaaseen. Koillisseinän vieressä pilaria oli jäljellä tasolle +5,18, mutta ehjänä se tuli tasolle +4,80. Kaakkoisseinä oli Kukkotornin harmaakiviseinä, eikä tasolle +4,80 asti ollut merkkiä siitä, että pilarin tiilimuuraus olisi ollut siteessä koillisseinään. Pilarin todennäköinen konstruktio: kaakossa ja luoteessa kolminkertainen tiilikerros, lounaassa kaksin-

kertainen; keskellä täytemuurausta, joka näytti jatkuvan koillisseinän sisälle.

Piirros 2 Nykyinen tilanne tasolla +5,18:

Luoteis- ja kaakkoislaidassa näkyi 1 tiilikkerros ja lounaislaidassa kaksi. Keskellä oleva täyte koostui harmaakivistä (25 x 35, 30 x 26), pienimmistä harmaakivistä, laastista, tiilenkappaleista. Tiilimuurauksen tiilet olivat pääasiassa juoksussa. Luoteisreunaa oli ilmeisesti lattiaparrua varten purettu n. 20 cm leveydeltä. Kolon alareuna seinässä oli tasolla +4,80 ja yläreuna tasolla +5,18. Itänurkassa oli myös parrunkolo, jonka alareuna oli suunnilleen tasolla +4,90. Kolo oli vuorattu laastilla, jonka joukossa oli pieniä kiviä ja tiilen palasia. Parrunkolon ja pilarin täytemuurauksen väliin jäi 1 tiilirivi. Kolon leveys oli 29 cm. Parrunkolot ovat ilmeisesti myöhemmin uunin osittaisen purkamisen jälkeen murrettu seinään. Ainakin luoteisessa kolossa oli murrettuja tiiliä. Vaalea, karkea laasti.

Uunin sisusta

Piirros 3

Pohja oli 12 cm suuaukon alareunaa alempana. Leveys luoteinen-kaakkoisuunnassa 85 cm, pituus 120 cm. Pohja oli koillinen-lounainensuunnassa asetetuista tiilistä, joiden pinta oli rapautunut, harmaa. Jotkut tiilet olivat melkein kokonaan tai osittain rapautuneita. Tiilien välistä ei löytynyt laastia. Ne olivat täynnä hienoa harmaata pölyä, mahdollisesti tuhkansekaista savea tms. Kiveys jatkui luoteeseen luoteisseinämän alle siten, että tiilet osittain peittyivät. Lähinnä takaseinää oli koholla oleva rikinäisistä tiilistä koostuva rivi.

Tiilien mittoja:

26 x 14 x 9? cm
 27,5 x ? x ? cm
 26,5 x 14,5 x ? cm
 26 x 14 x ? cm
 27 x 14,5 x ? cm

Tiilissä oli kuoppia, joista löytyi pieniä kokkareita valkoista jauhetta.

Luoteisseinä oli muurattu kolmesta kerroksesta, pääasiassa juoksutiiliä. 33 cm korkea. Kaakkoispuolella oli samaten 3 juoksutiilikerrosta. Seinämiä yhdisti 3 kaarta, jotka oli muurattu pääasiassa juoksutiilistä. Kaarien välissä oli 5-12 cm leveät raot, joista näkyi kaarien päällä olevia harmaakiviä ja tiiliä.

Koillisimman kaaren lakipisteen ja uunin pohjan väli oli n. 70 cm, keskimmäisen n. 60 cm ja lounaisimman n. 56 cm. Seinämät ja kaaret oli muurattu vaalealla, karkealla laastilla, joka mureni helposti.

Tiilet olivat rapautuneita, vaaleanruskehtavia, pinta hilseilevä. Ne sisälsivät melko suuria kiviä.

30,5	x ?	x 9	cm
30,5	x ?	x 8,5	cm
32	x 14	x 10	cm
32,5	x 12,5	x 8,5	cm
27	x ?	x 9,5	cm

Suuaukon kaaren tiilet olivat sisäpuolelta rikkoutuneita.

Takaseinä

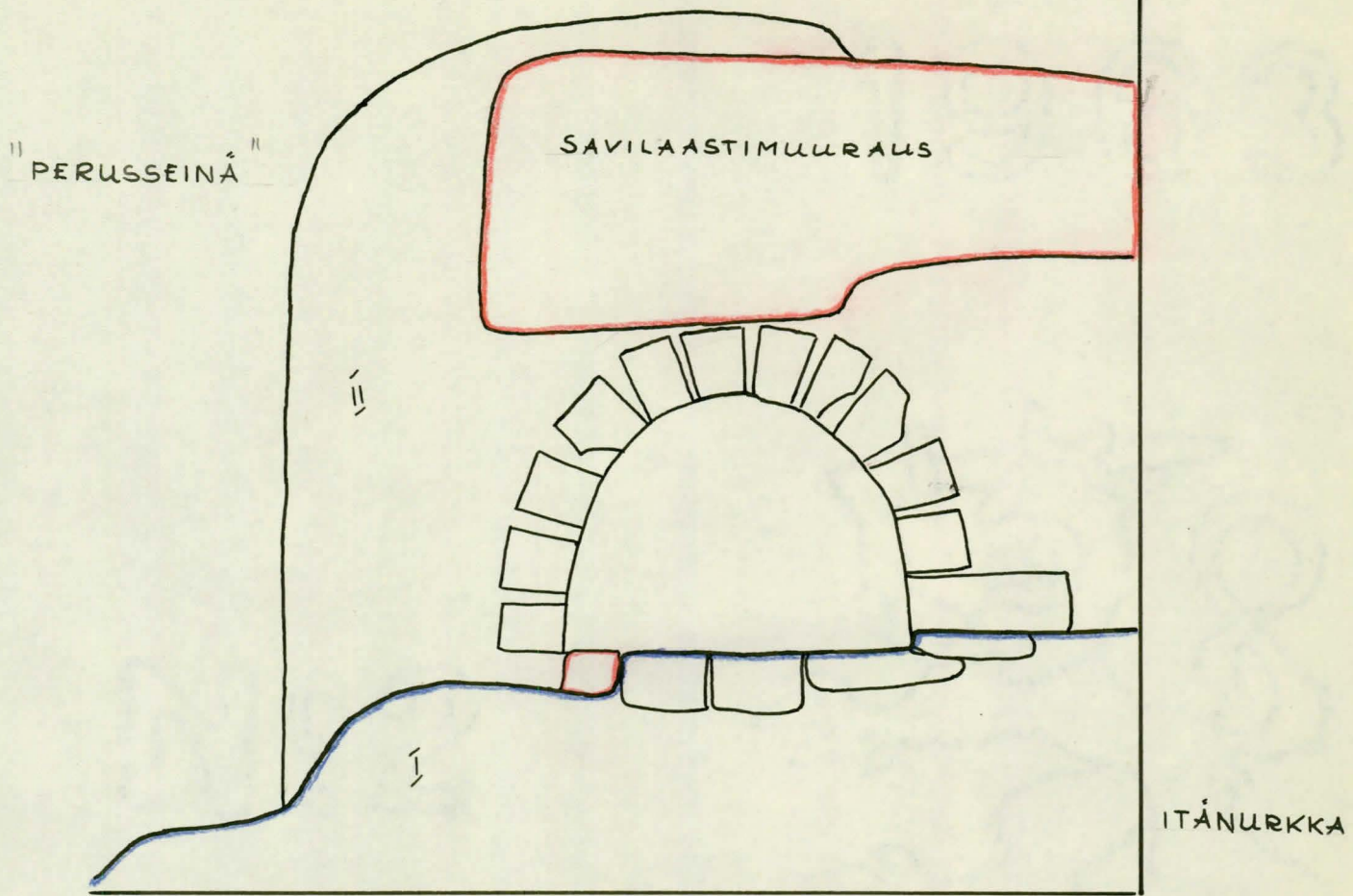
Piirros 4

Ulkoseinän tiilimuurauksen sisäpuolelle oli muurattu tiiliä ja tiilenkappaleita, joista jotkut kyljellään juoksussa. Tasolla +6,33 oli 45 cm leveä ja 25 cm korkea kolo, josta näkyi ulkoseinän tiilet. Kolon syvyys n. 15 cm.

Tiilet:	28	x 15	x ?	cm
	28,5	x 15	x ?	cm
	29	x 15	x ?	cm
	28	x ?	x 10	cm
	?	x ?	x 9,5	cm

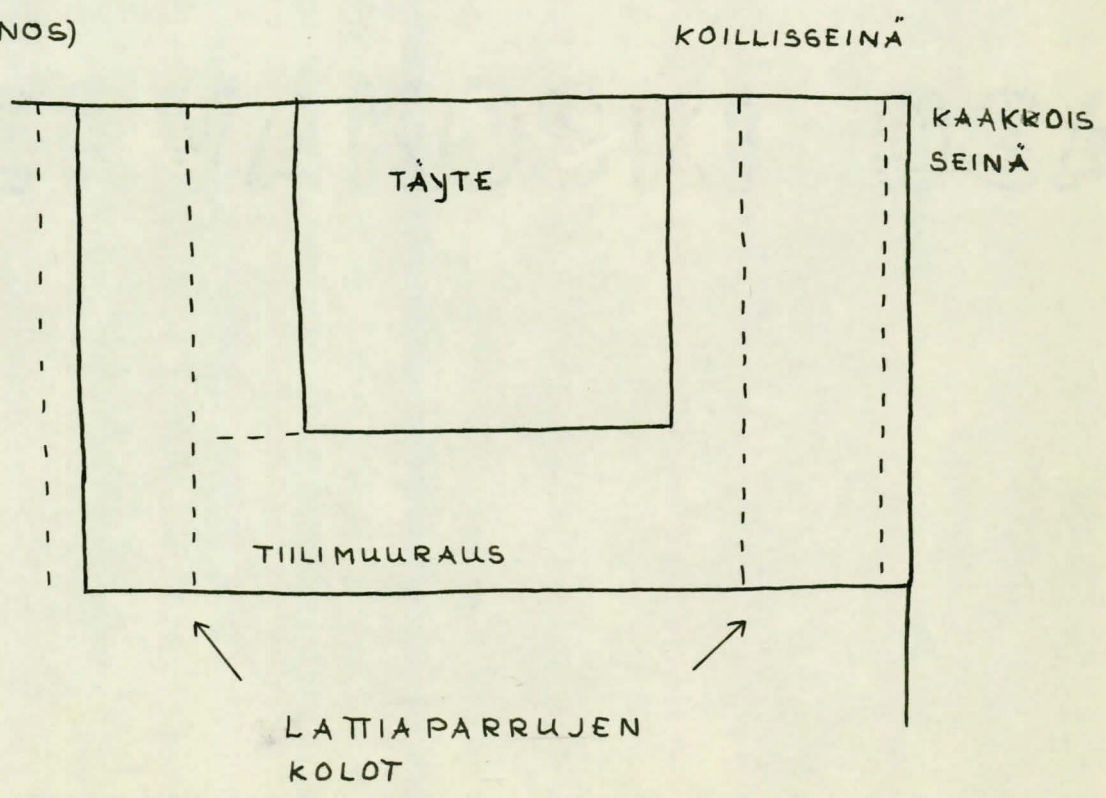
Ulkoseinässä oli n. tasolla +6,45 pitkä vaalea tiili (28 x ? x 8,5), joka oli muurattu sinertävällä ilmeisesti 1800-luvun laastilla. Siitä kaakkoon oli tiili, jossa oli pyöreä puutulpan reikä. Linnanpihan puolella oli tason +7 alapuolella n. 60 cm Kukkotornin kulumasta luoteeseen 25-26 cm korkea ja 40 cm leveä aukko, joka oli olittain muurattu umpeen vaalealla savilaastilla ja rikkinäisillä tiilillä. Aukko näytti seinään murretulta. Aukon takana oli onkalo, jonka laki oli seinän täytemuurausta. Onkalossa oli pienehköjä harmaakiviä. (Ilmeisesti uunin kaarien yläpuolella olevia.) Onkalo oli sisältä leveämpi kuin ulkoseinässä oleva aukko. 64 cm päässä ulkoseinästä kivet tulivat seinän täytteeseen asti.

PIIRROS 1
SEINÄ LUUNIN YMPÄRILLÄ
(LUONNOS)

SILTAPALKKEJA VARTEN MURRETTU
SYVENNYS

PIIRROS 2
LUUNINPILARIN POHJA SUUNN. TASOLLA
+ 5.18 (LUONNOS)

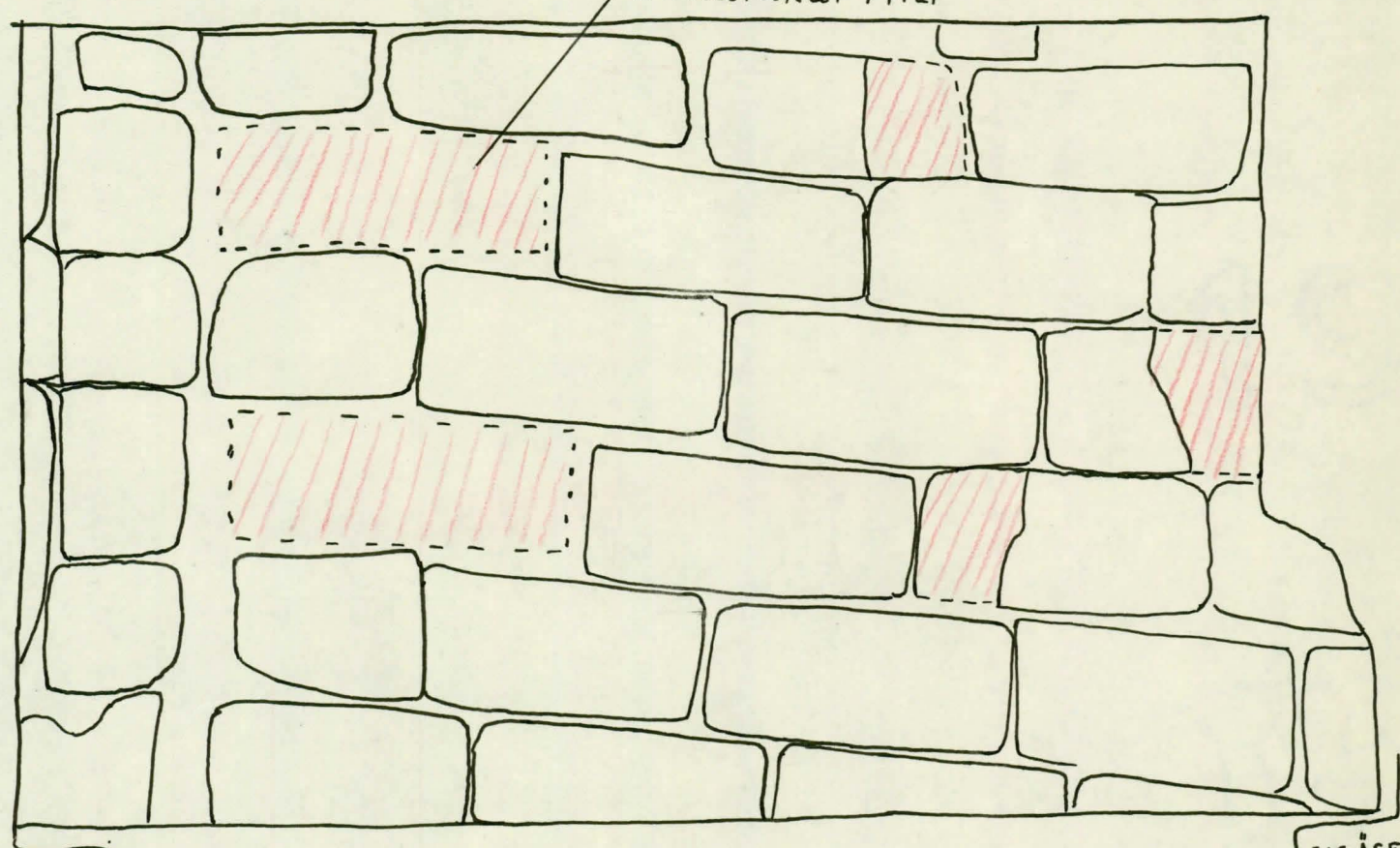

PIIRROS 3

LUUNIN POHJA

LUONNOS

RAPAUTUNUT TIILI

KOSEINÄ

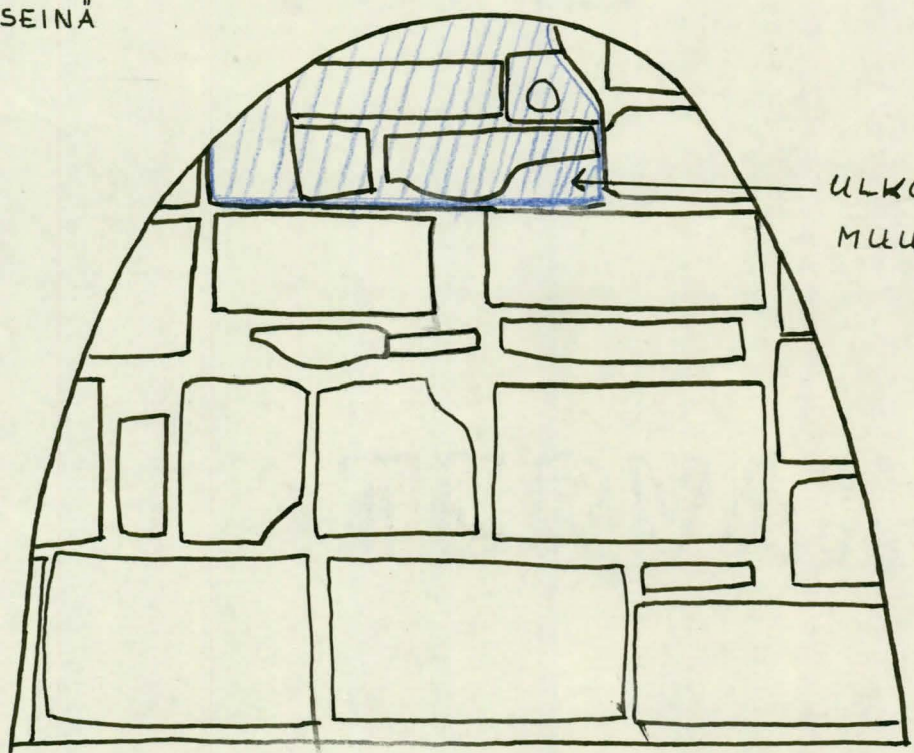
SISÄSEINÄ

PIIRROS 4

LUUNINTAKASEINÄ

(LUONNOS)

ULKOSEINÄN TIILI MUURAUUS

1912

TELEPHONE

H U O N E 26

Väliseinä

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 26

Väliseinä

Kesäkuu 1964

Huoneiden 25 ja 26 välinen seinä oli purettu aikaisemmin. Seinä sijaitsi huoneen 25 puolella olleen portaalin aukosta 0,30 m koilliseen. Sen leveys oli 1,10 - 1,20 m. Seinää oli jäljellä n. tasolle +4,65 eli suunnilleen kaakkoisseinässä sijaitsevaan koloon asti, joka oli murrettu huoneen 26 lattiaa varten. Kaakkoisseinään oli myös jätetty seinän tynkä, joka ulottui ylempään huoneen 35 lattiatasoon asti.

Luoteisseinässä väliseinä ei ole ollut sidoksissa seinään, jossa sen kohdalla luoteisseinässä oli mustunut alue.

Luoteisseinästä n. 0,70 m kaakkoon päin oli hypokaustin n. 0,80 m leveä kolo, jonka yläpuolella seinä oli revitty. Väliseinän täytemuurauksista oli jätetty aukon molemmille puolille entisen lattiata-
 tason yläpuolelle. Hypokausti on selostettu v. 1959 muistiinpanoissa.

Muistiinpanot
1959

Väliseinän säilyneestä osasta näkyi, että seinä oli munkkilimitystä. Tiilien koot:

10 x 14 x 29 cm
 10 x 13 x 27 cm
 10 x 13 x 28 cm
 10 x 15 x 28 cm
 10 x ? x 28 cm

Seinän täytemuurauksessa oli käytetty erikokoisia kiviä, tiilenmurskaa ja hyvin valkoista, murenevaa laastia, jota oli käytetty myös hypokaustin muurauksessa.

Jäljellä ollutta väliseinää poistettiin pieni osa lähinnä kaakkoisseinää, samoin purettiin kaakkoisseinässä ollut tynkä lähes kokonaan. Väliseinän ja kaakkoisseinän välistä^{es} raosta löytyi puun purua, akanoita, puun palasia, pähkinän kuori, pari ohran? tähkää.

Koko kaakkoisseinä ulkoni tason +5 alapuolelta. Suunnilleen tästä tasosta ylöspäin väliseinän koillispuolinen seinä oli lounaispuoleista taaempaan. Väliseinä ei ollut siteessä kaakkoisseinään, koillispuolella tasosta +5,65 alaspäin, lounaassa tasosta +5,20 alaspäin.

Portaalin koillispuolen alapuolelta lähti kaari, joka jatkui suunnilleen väliseinän leveydeltä tasolle +5,65 asti. Kaaren leveys oli 0,45 m (1 sidetiili + 1 juoksutiili). Kaarta oli

ylhäältä noin +5 asti poistettu 1 kerros. Näin saatu pinta oli melkein tasossa h. 26 kaakkoisseinän yläosan kanssa. Kaaren ala-osa oli tasossa portaalin sisäpielen kanssa. Kaaren rikotun osan alapuolella ollut muuraus ulkoni vähitellen viimeksi mainittuun tasoon. Tämä muuraus muodostui kokonaan päätiiliriveistä, jotka jatkuivat kaakkoisseinän koillisosassa. Noin tasolla +4,75 oli noin 5 cm kieleke, jonka alapuolella väliseinän kohdalla oli suhteellisen tasaista muurausta, jossa oli myös muutama juoksutiili. Kaari jatkui ulkoseinään.

Kaaren laasti oli epätasaisesti ruskehtavaa; siinä oli suurehkoja kalkkipilkkuja. Laasti sen alapuolella olleessa muurauksessa oli samanlaista. Kaakkoisseinän laasti oli ylempänä myös väriltään epätasaista kuten kaaren laasti mutta mahdollisesti hieman karkeampaa.

Väliseinän koillispuoli oli kaaren yläpuolelta hakattu kaakkoisseinän sisään, siten että tiilimuuraus oli väliseinän kohdalta poistettu, Kaakkoisseinän juoksutiilet oli paikoitellen jätetty sidoksiin väliseinän kanssa, mutta liitos oli kuitenkin melko huolimaton. Tasolla +6,85 - 7,25 oli hiililaastilla tehty paikkausmuuraus.

Piirr. 2-3 Holvaus. Kaakkoisseinässä alkoi tasolla +7,20 holvin kanta. Yksi ruodetiilirivi oli muurattu kulmaan kaakkoisseinän ja väliseinän väliin. Kannan takana oli väliseinässä tiilimuurausta, joka oli ilmeisesti kuulunut holviin. Tämän holvimuurauksen ja väliseinän täytemuurauksen välillä oli sauma: täytettä poistettaessa se lohkesi tiilimuurauksen ympäriltä, jonka laastissa oli selvä harmaa pinta. Laasti oli tässä muurauksessa vaaleata, homogeenista, toisinaan hieman punertavaa. Se muistutti lähinnä täytteen laastia mutta vaikutti kovemmalta.

Kaakkoisseinän kolo, johon kanta oli muurattu, ei ollut hakattu vaan sopi seinän limitykseen. Kanta oli 15-18 cm leveä, ja sitä oli jäljellä 0,80 m. Nurkan ruodetiilirivin koillispuolella oli rikkinäisistä tiilistä muurattu rivi. Kolme ylintä ruodetiiltä oli huoneen puolelta rikottu. Sitä paitsi ainakin ylin näkyvä ruodetiili oli muurattu seinään rikkinäisenä. Holvimuuraus jatkui noin tasolle +8,30. Muuraus seinän sisässä alkoi pari kerrosta ruodetiilirivin alapuolelta.

Lounaispuolella väliseinän ja portaalin koillispielen väli oli

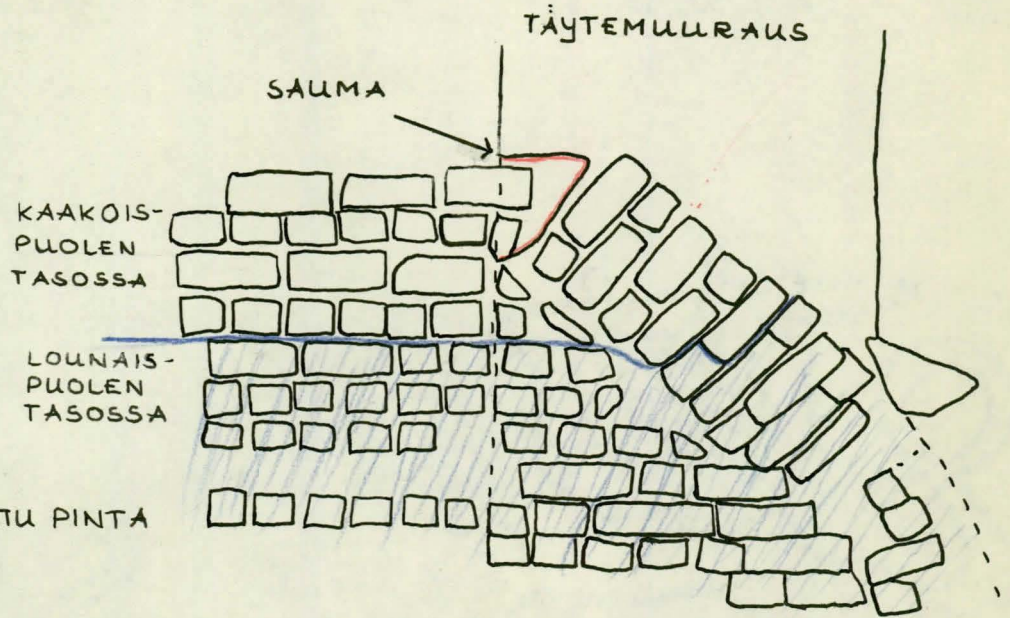
Piirros 4

suunnilleen yhden juoksutiilen mittainen. Portaalin pieli oli kaareen asti kokonaan hajalla, mutta jäljellä olevista tiilistä (jotka eivät ulottuneet alkuperäiseen portaalin aukkoon asti) osa oli sidoksissa väliseinään. Suurelta osalta väliseinä ei kuitenkaan ollut siteessä pieleen.

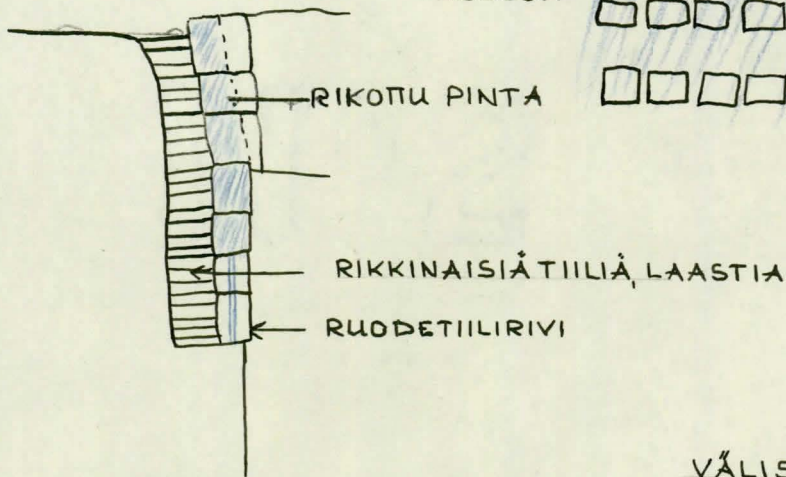
Väliseinän jäljet jatkuivat kaakkoisseinässä seuraavassa kerroksessa: laastilla tasoitettu täytemuurausvyöhyke.

HUONEEN 26 VÄLISEINÄ

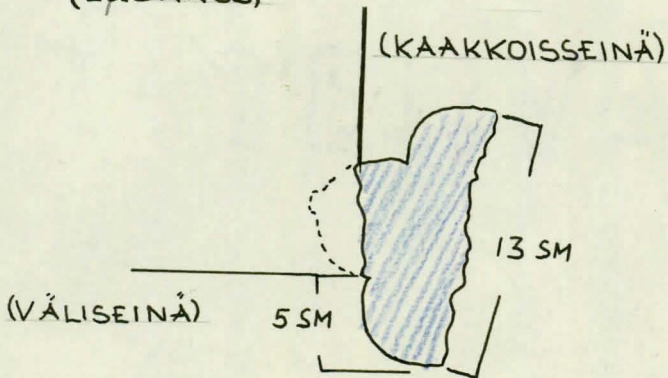
1. KAAKOISSEINÄN MUURAUUS
VÄLISEINÄN TAKANA (LUONNOS)

2. HOLVIN KANTA (LUONNOS)

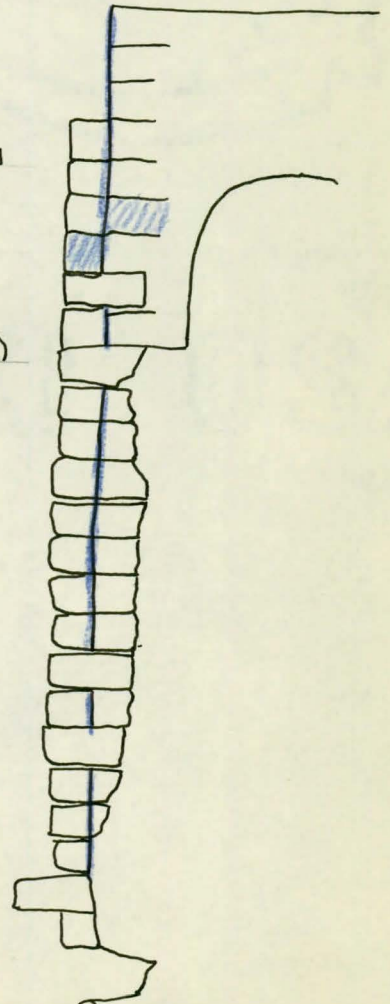

3. RUODETIILEN SIJAINTI
YLHÄÄLTÄ KATSOTTUNA
(LUONNOS)

4. VÄLISEINÄN
LOUNAISPUOLEN
JÄ PORTAALIN
KOILLISPIELEN
SAUMA

(LUONNOS)

N 12

N 12

1870

1870

H U O N E 26

Kaakkoisseinän ikkuna-aukot

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 26

Kaakkoisseinän ikkuna-aukot

Kesä-heinäkuu
1964
Muistiinpanot
1959, Lilius

Lounaisikkuna

Ikkunaa on tutkittu aikaisemmin. Tällöin selostettu ikkuna-aukon savilaastikaari, joka nyt poistettiin. Ikkuna-aukon alapuolella oli aivan uutta korjausmuurausta, joka ulottui tasolle +7,73 - 7,78. Savilaastikaari alkoi n. 0,50 m uuden muurauksen yläpuolelta. Kaaren yläpuolelta oli poistettu muurausta. Kaarta poishakattaessa ilmeni, että siinä käytetty savilaasti sisälsi hiiltä. Samalla poistettiin kaikki savilaastimuuraus pielistä sekä koillispielessä ollut savilaastirappaus. Täytteestä löytyi tällöin muutama vaalea hiililaastikimpale.

Tiilien kokoja: 10 x 13,5 x 28,5 cm
10 x 13,5 x 28,5 cm
10 x 14 x 28 cm
10 x 14,5 x 28 cm
10 x 13,5 x 28,5 cm

Nyt paljastuivat kokonaan ulkoseinän profiloitujen ikkunanpielien jäännökset. Varsinkin koillis^Ppieli oli pahoin rikottu.

Ulkoseinä:

Profiloidut pielet alkoivat tasolta +7,88 - 7,90. Niiden ja uuden muurauksen väliin jäi yksi tiilikerros. Entinen ikkunapenkki on saattanut olla tällä kohdalla.

Aukon leveys: Lounaispieli sijaitsi 0,45 - 0,55 m luodista 6 koilliseen ja koillispieli 0,40 - 0,55 luodista 8 lounaaseen. Pieliä jäljellä n. 1,15 m; yläpuolella oli huoneen 35 ikkunan muurausta.

Piiirros 1

Pielten profiloinnissa oli kahdenlaisia tiiliä. Tiilien sijainti ja pielen leikkaus selviää myös piirroksista.

Piiirros 2

Lounaispieli

Uuden muurauksen yläpuolella oli 11 kerrosta. Alin kerros ei ollut muotoiltu.

Ulompi muototiilirivi

1. kerros samassa tasossa kuin ulkoseinän alempi kulmatiilinauha. (Pieli edusti ilmeisesti samaa muurausvaihetta kuin kulmatiilifriisi.) Neljässä alimmassa muototiilikerroksessa oli jälkiä myöhemmästä rappauksesta, jolla syvennykset oli täytetty. Päällä oli kaksi kerrosta slammausta. Slammauksessa näkyi jälkiä punaisesta maalista. Seuraavissa tiilikerroksissa myös jälkiä

slammauksesta ja punaisesta maalista.

Sisempi muototiilirivi

Piirr. 2a ja 2b

Joka toinen kerros oli asetettu sidetiilen tavoin, siten että vain toinen uurre tuli näkyviin ulkoseinään päin. Sisäseinän puoleiset vastaavat tiilet olivat kaikki joko kokonaan poissa tai rikkinäisiä, mutta seinätäyte tuli niin lähelle pintaa, että ko. tiilet eivät ole voineet olla sidoksissa seinään. Juoksuun asetettujen tiilien sisäänpäin olevalla uurteella ei luultavasti ole profiloinnin kannalta ollut merkitystä, koska joka toisessa rivissä on ollut rikottu tiilenpala. Koillisikkunan profilointi oli vastaavassa kohdassa erilainen (katso alla olevaa selostusta). Kahden alimman muototiilikerroksen kohdalla sisäseinään päin jatkuva muuraus oli säilynyt, ja mikäli se on jatkunut ylöspäin samanlaisena, ei juoksuun asetettujen tiilien sisäpuoleinen uurre (halkäl) ole koko pielessä ollut näkyvissä. Yksityiskohdan leikkaus selviää piirroksista 2b. Tällä tavoin mahdollisesti peitossa olleiden osien pinnalla oli slammauksen ja mustan maalin jälkiä.

Pieli sisäseinään asti

Piirros 3

Pielen muurausta oli säilynyt sisäseinään asti. Ulkoseinän puolelle muuraus tuli tasolle +8,10, sisäseinän puolelle tasolle +7,87. Aukko laajeni sisälle päin. Pieli oli sisäseinässä 0,51 m luodista 8 koilliseen.

Tiilien kokoja: 10,5 x 14,5 x 28 cm
 10 x 13 x 28 cm
 10,5 x 15 x 29 cm
 10 x 15 x ? cm
 10 x 13 x 28,5 cm

Tiilien pintaa oli rikottu; jälkiä slammauskerroksesta. Päällä rappaus, jonka päällä pari slammauskerrosta. Muutamia punaisia hyvin pieniä maalitäpliä näkyi slammauksessa.

Joulukuu 1964

Nykyisen pielen takana oli toinen pieli 0,25 m luodista 8 koilliseen. Tämä pieli oli kuulunut sisäseinän puolelta nykyistä laajempaan aukkoon. Sisäseinässä uusi muuraus ulottui tasolle +7,15. Vanhassa muurauksessa oli tällä kohtaa kyljelleen asetettu tiilirivi, johon takimmaisena pielen alin tiili oli asetettu niinkään kyljelleen, mutta vinosti.

Tiilet: ? x 13 x 28 cm
 10 x ? x 28,5 cm

Nykyisen pielen tiilimuurauksen yläpuolella oli seinän täyte,

joka tuli suurin piirtein samalle tasolle ulkoseinässä olleen pielen kanssa.

Koillispieli oli pahemmin hajalla kuin lounaispieli. Profiloitua ulkoista tiiliriviä oli 10 kerrosta, sisemmästä oli jäljellä 3 tiilen tynkää. Koillispielestä näkyi, että rappausta oli pantu rikkinäisten muototiilien päälle ja että sillä oli täytetty syvennyksiä kuten lounaispielessä.

Piirros 4

Pielen tiilimuurausta oli jäljellä +8:sta alaspäin. Pielen tiiliä oli hakattu kuten lounaispielen. Toinen pieli oli tällä puolella luultavasti ollut samassa paikassa kuin nykyinen, 0,82 m luoti 5:stä lounaaseen, mutta sen suunta oli sisäseinän lähellä olevista rikkomattomista tiilistä päätellen ollut erilainen. Ehjästä tiilipinnasta löytyi suoraan tiilen päälle pantua slammausta; muuten pielessä oli rappaus ja sen päällä pari slammauskerrosta.

Joulukuu 1964

Tiilimuurauksen yläpuolella oli seinäntäyte näkyvissä. Noin tasolla +8,70 oli rappausta ja pari rikkinäistä tiiltä täytteen verhona. Rappaus oli kuitenkin osittain suoraan täytteen päällä.

Laasti oli seinän täytteessä valkoista, helposti murenevaa. Tiilimuurauksen laasti oli samannäköistä, mutta kovempaa ja paikoitellen ruskehtavaa. Selviä saumoja ei löytynyt. Rappauksessa käytetty laasti oli harmaampaa kuin seinän täytteen.

Ikkunapenkki oli kokonaan uutta muurausta.

Koillisikkuna

Valok. Welin
5.3. 1964
2445

Koillisikkunassa oli samoin kuin lounaisikkunassa hiilensekaisella savilaastilla muurattu kaari, jonka yläpuolelta oli poistettu muurausta h. 35 ikkunaan saakka. Vanhat ikkunanpielet jatkuivat savilaastikaaren yläpuolella. Kaari poistettiin sekä kaikki em. laastilla tehty muuraus ja rappaus. Kaaren tiilet olivat vanhoja kuten lounaisikkunassa.

Ulkoseinä:

Uusi korjausmuuraus tuli tässäkin ikkunassa aukkoon saakka, tasolle +7,70. Uuden muurauksen ja profiloitujen ikkunanpielien välillä oli yksi tiilikerros.

Aukon leveys: Lounaispieli sijaitsi 0,81 m luodista 10 koilliseseen ja luoti 11:n välillä ja koillispieli 0,20 m luodista 12 lounaaseen ja luoti 12:n välillä. Pieliä oli jäljellä lounaassa 1,17 m koillisessa 1,05 m.

Profilointi oli erilainen kuin lounaisikkunassa. Uloimpana oli

Piirros 5 ilmeisesti ollut samanlainen särmäinen sauva kuin lounaisikkunassa, mutta sisempi profilointi on ollut pyörösauva päätellen sisemmän tiilipatsaan kapeammasta kaulasta. Pieleet liittyivät samalla tavoin kulmatiilifriisiin kuin lounaisikkunassa. Molemmat pielet olivat pahoin rikutut. Lounaispieleessä oli jälkiä rappauksesta ja parista slammauskerroksesta. Rappausta oli pantu rikkinäisten muototiilien päälle.

Piirros 6 Tiilimuuraus jatkui sisäänpäin. Se ulottui tasolle +7,94. Tätä muurausta oli ulkoseinästä lähtien kaksi kerrosta, sisäseinän puolella neljä. Sen alapuolelta paljastui seinän täytemuuraus ja luultavasti 1800-luvulla tehty muuraus, jonka tarkoitus on ilmeisesti ollut pielen tukeminen. Pielen tiilimuurausta oli seinän keskivaiheilla muotoiltu hakkaamalla. Lähinnä sisäseinää olevat tiilet olivat eheät. Pieli sijaitsi sisäseinässä 0,70 - 0,75 m luodista 4 koilliseen. Tiilien päällä, myös rikottujen, oli slammauskerros.

Tiilien kokoja: 11 x ? x 29 cm
 10 x ? x 28,5 cm
 9,5 x ? x 29 cm
 10 x ? x 29 cm
 10 x ? x 29 cm

Tiilimuurauksen yläpuolella oli seinän täytemuuraus näkyvissä.

Koillispieli

Pahoin rikutussa koillispieleessä oli myös jälkiä slammauksesta.

Piirros 7 Tiilimuuraus jatkui sisäseinään päin. Se ulottui suurin piirtein tason +8 korkeudelle, jonka yläpuolella oli paljas täytemuuraus. Tämänkin pielen tiilistä oli suurin osa hakkaamalla muotoiltuja. Pieli sijaitsi sisäseinässä 0,45 m luodista 1 lounaaseen.

Tiilien kokoja: ? x 13,5 x 28,5 cm
 10 x ? x ? cm

Sen takana oli toinen pieli 0,28 m luodista 1 lounaaseen. Tämänkään pieli ei seinään nähden ollut primäärinen; siitä oli näkyvis-
 sä vain pari tiiltä n. tasolla +7,10. Nykyisen pielen muurauksesta

Piirros 7 ta ulkoni porrastetusti muurattu tiiliä noin tasolta +7,80
 alaspäin, ulkoseinästä n. 0,50 m.

Tiilien koot: 10 x ? x 24 cm
 10 x 14 x ? cm
 9 x 15 x ? cm
 10 x 14 x ? cm

Pielimuurauksen alapuolella oli täälläkin puolen luultavasti 1800-luvulla tehtyä muurausta.

Laasti oli samanlaista kuin lounaisikkunassa: seinän täytemuurauksessa vaaleata, murenevaa, tiilimuurauksessa samannäköistä, mutta paikoitellen kovempaa ja ruskeampaa.

Ulkonevan porrastuksen yläpuolella oli sauma, joka näytti jatkuvan ulkoseinässä parin tiilen verran.

Ikkunapenkki oli kokonaan uutta muurausta. Sisäseinässä se tuli tasolle +7 asti.

Huone 26

Joulukuu 1964

Kaakkoisseinän ikkunat

Lounaisikkuna

Kesä-heinäkuu
1964

Kesä-heinäkuun muistiinpanoissa mainittu nykyistä laajempaan sisäseinän aukkoon liittyvä pieli selittyi siten, että ulkoseinän aukossa on ollut kolmas muototiilipatsas, josta ei löytynyt muuta jälkeä kuin lounaispielen em. poikkihakatut tiilet, jotka todennäköisesti ovat juuri olleet muototiiliä. Koillispielestä löytyi jälkiä samanlaisesta pielestä, kun päältä poistettiin rappausta ja sekundääristä tiilimuurausta. Koillispielestä tasolta +8,70 löydettyt tiilen palat sekä suoraan täytteen päälle levitetty rappaus selittyvät myös siitä, että ikkuna oli aikaisemmin ollut pienempi. Jyrkemmät pielet, rappaus ja profiloinnista löytynyt rappauskorjaus ovat todennäköisesti kuuluneet myöhemmän ikkuna-aukkojen laajennukseen.

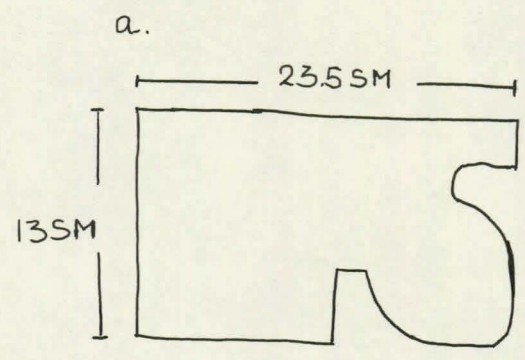
Koillisikkuna

Tästäkään ikkunasta ei löytynyt kolmatta muototiilipatsasta, mutta lounaispieli vastasi ilmeisesti lounaisikkunan loivempaa lounaispieltä; sitä oli ilmeisesti laajennuksen yhteydessä hakattu. Koillispielestä ei löytynyt varmoja jälkiä loivasta pielestä.

HUONEEN 26

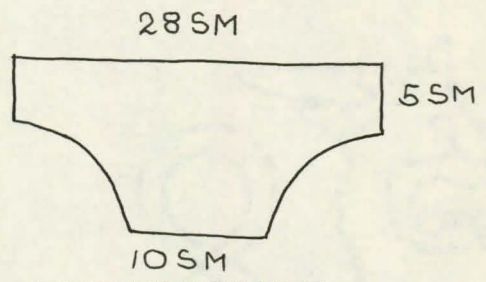
KAAKKOISSEINÄN IKKUNA - AUKOT (LUONNOS)

1.

LOUNAIKUNAN
ULOMPI MUOTOTIILI

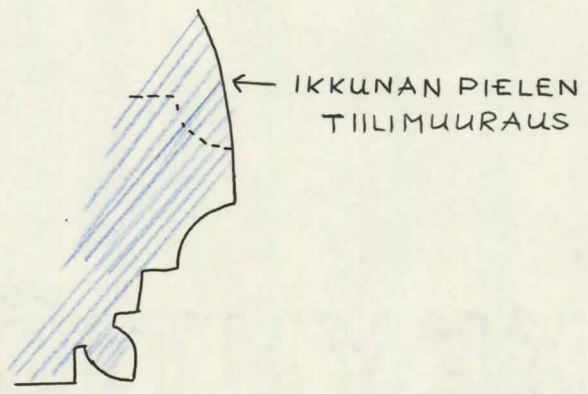
b

LOUNAIKUNAN
SISEMPI MUOTOTIILI

2.

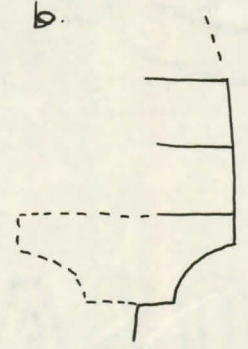
a.

(ULKOSEINÄ)

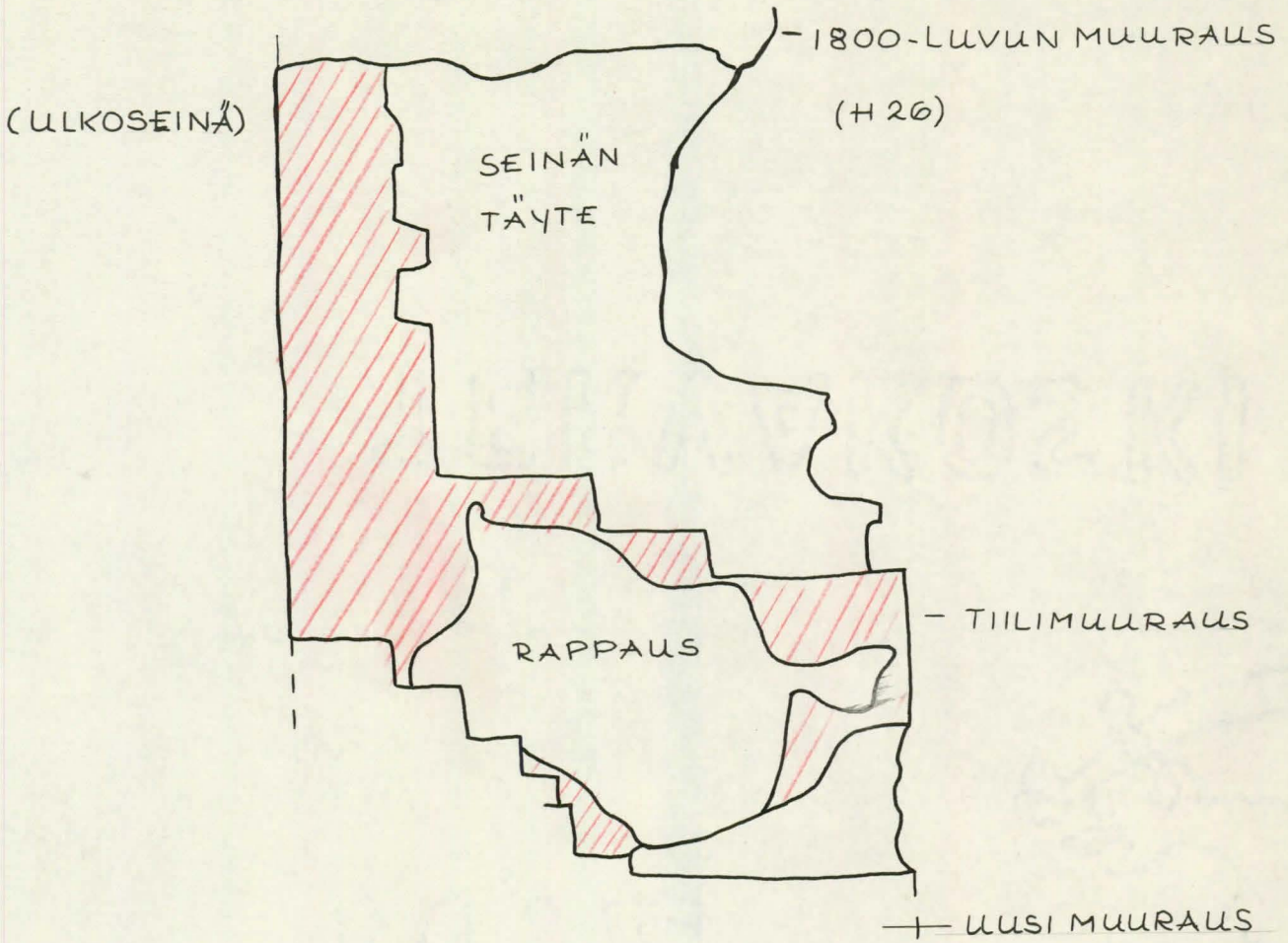
LOUNAIKUNAN LOUNAIKUNAN
(LEIKKAUS)

b.

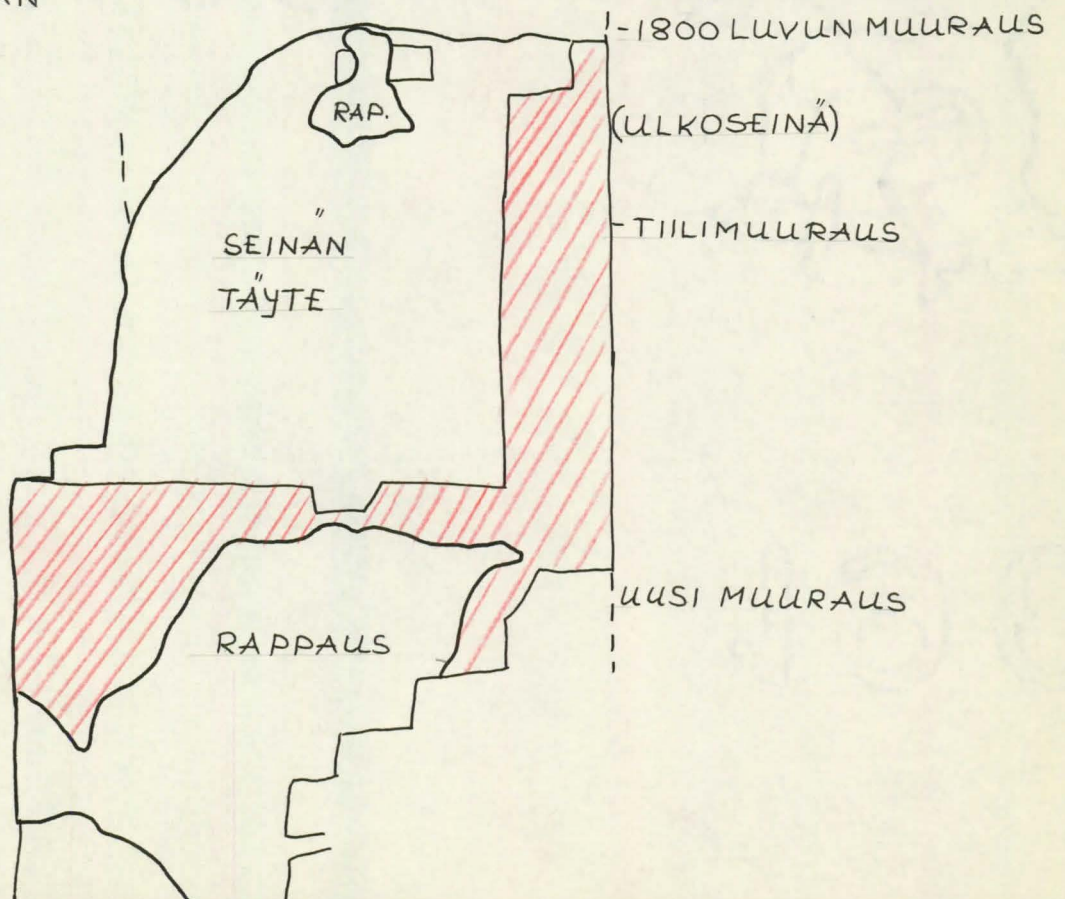
YKSITYISKOHTA LOUNAIKUNAN
LOUNAIKUNAN LIMITYKSESTÄ
(LEIKKAUS)

3. LONNANAIKUNAN LONNANAIPIELI

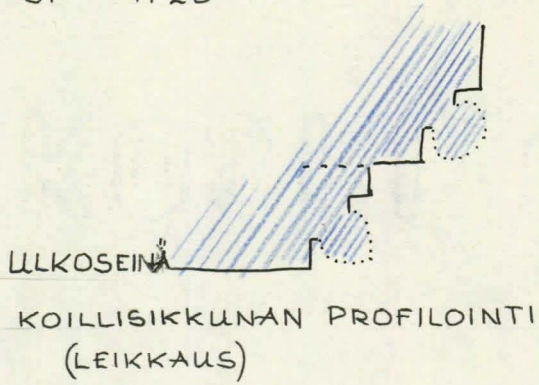

4. LONNANAIKUNAN KOILLISPIELI

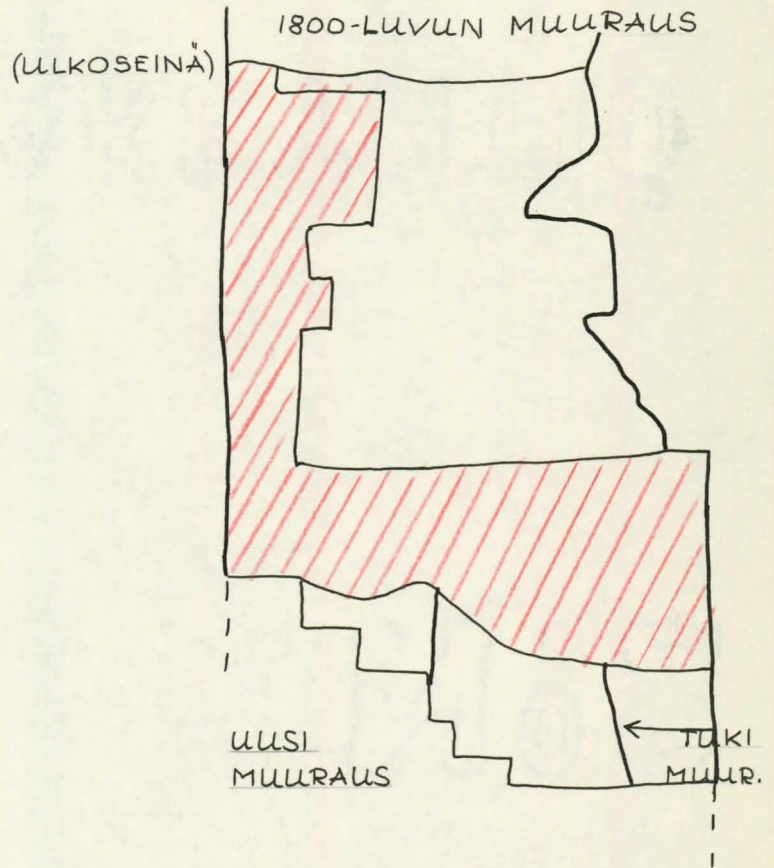
(H. 26)

5. H 26

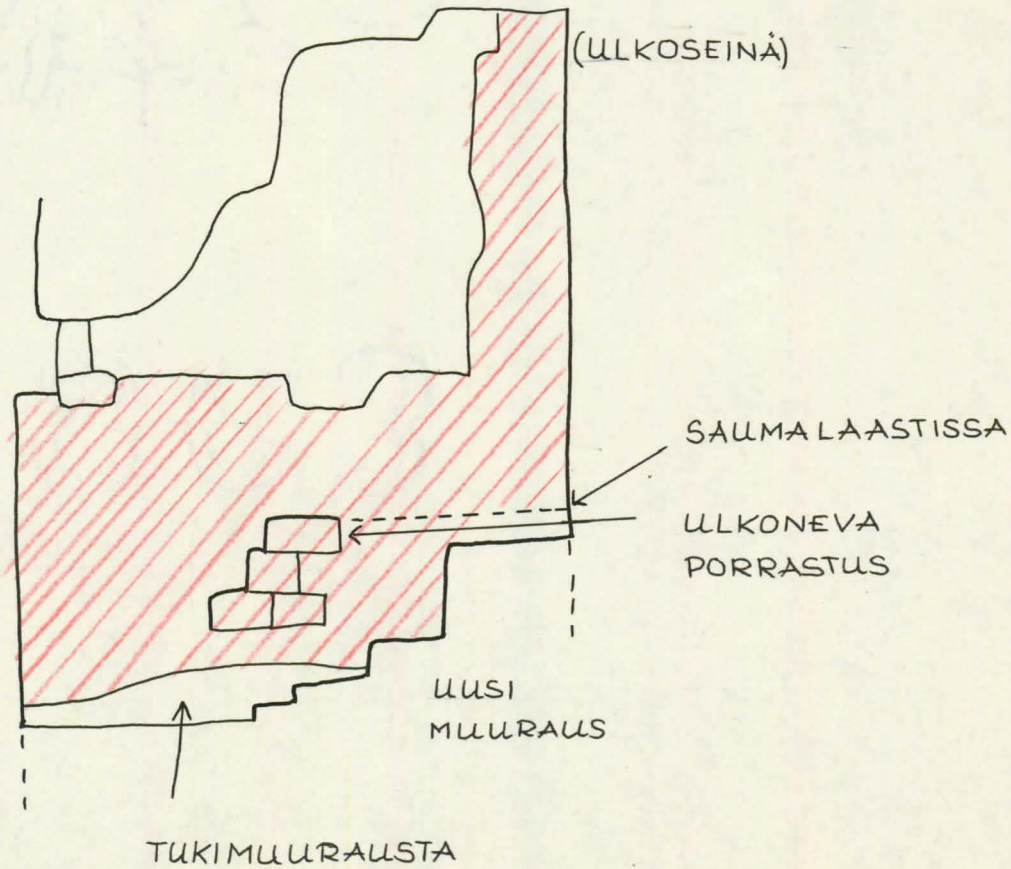

6. LOUNAISPIELI

7. KOILLISPIELI

(H 26)

UNIVERSITY OF TORONTO

1965

1965

H U O N E 26

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 26

Koillisseinän kaakkoispuolen komero

- Heinäkuu 1964
Muist.p. 1954
- Komero oli tullut esiin v. 1954 suoritettussa umpeenmuurauksen poistossa.
- Piirros 1
- Komeron ulompi kaari tuli tasolle +8.22 asti ja alareuna sijaitsi tasolla +6.50. Sisäkaari oli hieman ulkoista kaarta laakeampi; pykälän leveys keskellä kaarta 21 cm. Luoteispieli oli 15 cm levyinen, kaakkoispieli 20 cm. Komeron syvyys oli 60-65 cm. Ulkokaaren ja -pielien tiilet alimpia lukuunottamatta olivat profiloituneet. Sisempi reuna oli suorakulmainen kuten myös ulkoisen syvennyksen alalaita.
- Piirros 2
- Komeron pohjalla oli jälkiä rappauksesta ja muussa komerossa oli rappaus ja slammaus lähes kokonaan jäljellä. Rappaus oli melko ohut, niin että tiilien ääri viivat näkyivät. Laki oli kuitenkin paksummin rapattu.
- Ulkoisen syvennyksen rappaus oli paikoitellen mustunut.
- Ulkokaari oli muodostettu yhdestä päätiilikerroksesta. Kaaren molemmissa päissä oli pari tiiltä, joita oli hakkaamalla komeron puoleisesta päästä ohennettu. Keskellä kaaren lakea oli ohut tiilenliūska kiilattu keskimmäisten tiilien väliin. Tiilien pintaa oli rikottu.
- Luoteista ulkopieltä oli kannasta luettuna jäljellä 90 cm. Nämä tiilet olivat ehjiä. Alapuolelta puuttui kaksi kerrosta, jonka jälkeen alkoi uusi korjausmuuraus. Pielen tiilet olivat vuorotellen sidoksissa täytteesen ja juoksussa, jolloin ne liittyivät seinän tiilimuuraukseen.
- Kaakkoispieli oli ehjä, mutta siinä olevista tiilistä osa oli pinnasta hajalla. Nurkan holvin kannan muuraus alkoi välittömästi pielen juoksutiilien kaakkoispuolelta, jolloin paria pielitiiltä oli kannan takia hakkaamalla muotoiltu. Pieleen liittyi, saumatta, parissa kohtaa päätiili, vaikka normaaliin limitykseen olisi kuulunut juoksutiili. Välittömästi tällaisen päätiilen vierestä alkoi holvin kanta. Näyttää todennäköiseltä, että komero ja holvin kantaa varten tehty kolo kuuluisivat samaan muurauksen vaiheeseen.
- (Luoteispuolella ei komeron ja oviaukon välillä ollut havaittavissa saumaa. Oviaukon kaari oli samanlaista muurausta kuin

komeron kaari.)

Komeron kaaren yläpuolella oli tiilimuurauksessa aukko, joka yhtyi ylempänä h. 35 ovesta kaakkoon päin kulkevaan aukkoon. Aukko oli n. 59-63 cm leveä. Seinän muuraus jatkui aukon molemmin puolin samanlaisena.

Sama muuraus jatkui komeron alapuolella. Tiilien pinta oli rikkinäinen.

Sisäkomeron luoteisreuna oli osittain hajalla. Alalaidan ulkoreunan tiilet olivat myös rikkinäisiä.

Piirros 2	Tiilimittoja:	a)	9	x	14	x	?	b)	profiilitiilet (ks.piiir.)
			9	x	14	x	28.5		
			9	x	14	x	29		
			10.5	x	?	x	29.5		
			?	x	14	x	28.5		

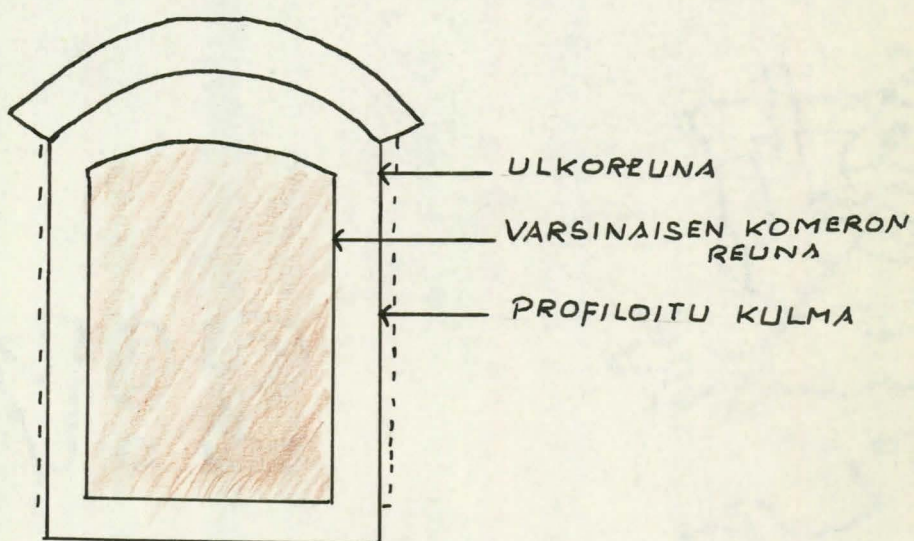
Syväskylä

LINEN BANK

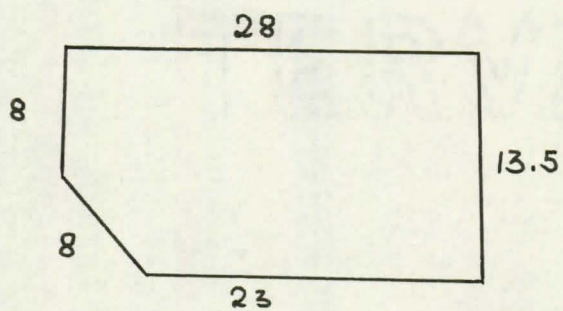
HUONEEN 26

KOILLISSEJNAN KAAKOISSEINAN KAAKKOISPUOLEN KOMERO

1. KOMERO HUONESTA PÄIN

2. MUOTOTIILET

3

1992

SAKRYHTIO

H U O N E 26

Luoteisseinän koillispään aukko

o

Marja Leena Silvasti 1964

Huone 26

Luoteisseinän koillispäässä oleva aukko

Heinäkuu 1964

Sijainti ja koko, vrt. ed. muistiinpanot.

Alempi pohja on suunnilleen tasolla +5,10 - 4,60 ja se on kooltaan n. 180 x 150 cm. Ulkoseinän tiilimuuraukseen on puhkaistu n. 150 cm leveä ja 140 cm korkea aukko, jonka seinämissä on jälkiä savilaastimuurauksesta.

Pohjaa tutkittaessa havaittiin tasolla +4,96 ja 4,99 kaksi vaakasaumaa. Pohjan lounaisreunassa ne yhtyvät tasolla +4,96 n.

95 cm ulkoseinästä. Kumpikin kulkee sekä koillis- että lounaisreunassa. Näitä saumoja leikkaa pystysauma, joka kulkee n. 120 cm ulkoseinästä tasolla +4,75 - 4,60. Näiden kolmen sauman perusteella voitiin päätellä seinää rakennetun neljässä eri vaiheessa.

Piirros 1

I vaihetta edustaa harmaakivimuurin yläosa, paksuudeltaan n. 120 cm. Sen lounainen ulkoreuna on tasolla +5,10, sisäreuna +4,90 - 4,85. Koillinen sisäreuna n. +4,80. Keskustassaan n. 90 cm ulko-, 60 cm lounais- ja 35 cm koillisreunastaan seinä laskeutuu sisäreunaansa kohti aina tasolle +4,66. Tästä selvästi poissa joitakin seinäkiviä. Lounaista ulkoreunaa lukuunottamatta kivet ovat kooltaan melko pieniä. Muuraukseen on käytetty soralaastia. Saumat ovat tasoittelemattomia. Lounaisessa sisäreunassa tasolla +4,90 - 4,85 on n. 40 x 40 cm ryhmä pieniä täytekiviä. Nämä ovat kooltaan säännöttömiä ja muodoltaan varsin teräväsärmäisiä sekä hyvin heikosti laastipinnassa kiinni.

II n. 120 cm ulkoseinästä erottaa pystysauma I:stä n. 45 cm leveän pahoin rikkoutuneen tiilimuurauksen, jonka alareuna on suunnilleen tasolla +4,60 ja yläreuna +4,96. Tämä muuraus liittyy saumatta kellarista tulevaan savuaukkoon ja sitä tietä alapuolella olevaan holviin. Savuaukon seinämiä peitti teräksenharmaa vankilanaikainen rappaus ja sen alla savilaastikerros. Näiden alta paljastui mustunut, rikkoutunut tiilipinta. Tiilet ovat pinnalta tumman- ja sisältä kellervänpunaisia, kooltaan n. 28 x 13 x 9 cm. Laasti on ruskehtavanharmaata hiekkalaastia, jossa joitakin kalkkijyvsiä. Rakenteeltaan se on melko karkeaa. Saumat ovat tasoittelemattomia.

Tiilimittoja: 30 x 12,5 x 9 cm	28 x 13 x ? cm
28 x 12,5 x 9 cm	? x 12 x ? cm
28 x ? x 9 cm	? x 13 x ? cm

Tiilimittoja savukanavassa:

? x 13 x 9 cm	? x ? x 9 cm
? x ? x 9,5 cm	? x ? x 9,5 cm
? x 13 x ? cm	28 x 12,5 x 9,5 cm

Limityksestä on vaikea saada selvää, koska muurauksen korkeus on vain kolme tiiliriviä ja tiilet ovat lisäksi rikkoutuneita. Ulkoseinästä päin katsottuna: alin rivi, alareuna +4,60, yläreuna +4,72, näyttää olleen juoksutiilirivi (näkyvillä kolme juoksutiiltä) ja toinen rivi, yläreuna +4,83, päätiilirivi, koska sen koillisreunassa on kaksi ja lounaisreunassa kolme päätiiltä. Näiden väliin jää n. 31 cm levyinen rako, jossa siinäkin mahdollisesti ollut kaksi päätiiltä. Kolmannessa rivissä, yläreuna +4,96, sekä lounais- että koillisreunassa yksi päätiili. Savukanavassa etupäässä päätiilimuurausta. Täällä saattanut olla porrastus.

III Ehkäpä varsin lähelle II:ta sijoittuu ajallisesti ulkoseinän tiilimuuraus. Sen alaosa on aukon lounaisessa ulkoreunassa tasolla +5,04 ja sisäreunassa +4,97, koillisessa ulkoreunassa +4,82 ja sisäreunassa +4,95. Seinä alkaa n. 80 cm paksuisena. Seinä on muurattu hieman kellanpunaisista tiilistä kooltaan n. 28 x 13 x 9 cm. Se kohoaa saumatta ainakin tasolle +8. Limitys on säännöllistä munkkilimitystä. Seinässä on kauttaaltaan näkyvissä jälkiä slammauksesta. Laastisaumat on hyvin huolellisesti tasoitettu lastalla. Laasti on harmahtavan valkeaa hiekkalaastia, jossa on runsaasti kalkkijyväsiiä. Rakenteeltaan se on verraten hienojakoista.

Alimmat tiilet ovat lappeellaan alareuna tasolla +5,00 ja yläreuna +5,14. Niiden ja harmaakiven välissä tiilitäytettä. Saumojen tasoittelu ja slammausjäljet alkavat jo täältä tasolta. Tämä viittaa siihen, että seinä on tästä saakka ollut näkyvissä ja että tasolla +4,95 - 5,00 on saattanut olla lattia.

Tasolla +6,23 seinä muodostaa n. 5 cm levyisen kynnyksen, joka jatkuu yhtäläisesti aukon molemmin puolin. Kynnys on saattanut kannattaa ampumakäytävää tai pulpettikaton tukirakennelmia. Seinän paksuus on kynnyksen kohdalla n. 68 cm, sen yläpuolella n. 62 cm. Kynnys on muurattu pelkistä päätiilistä ja myös siinä on saumat huolellisesti tasoiteltu. Ensimmäinen tiilirivi kynnyksen yläpuolella on pelkkiä juoksutiiliä, mutta seuraavalta riviltä, tasolta +6,37, alkaa jälleen säännöllinen munkkilimitys. N. 85 cm ylemmän pohjan koillispäästä on tasolla +6,58 porras-

Tutkimuspiir.
22:13/911

Tutkimuspiir.

22:13/911

22:13/913

tamalla holvattu syvennys. Sen pohjalla 16 cm syvällä, 16 cm lounais- ja 14 cm koillisreunasta on 15 cm leveä, 70 cm korkea ja 43 cm syvä muuriaukko, todennäköisesti ampuma-aukko. Aukossa saumat huolimattomammin käsitelty kuin muualla seinässä.

Tiilimittoja muuriaukossa:

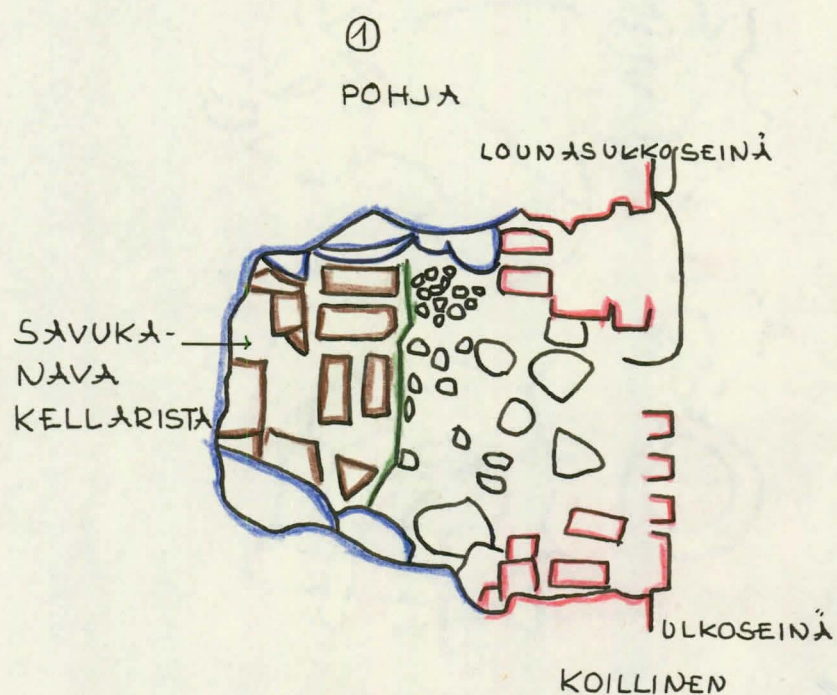
27	x 13,5	x 9	cm	28,5	x 13	x 9	cm
26,5	x 14	x 9	cm	28	x 13	x 9	cm
28	x 13	x 9	cm	28,5	x 13,5	x 9	cm

N. 9 cm syvennyksen lounaisreunasta länsinurkkaan päin on tasolla +7 tiilen uurrettu suoran kulman merkki.

IV Tasolla +4,99 alkaa 177 cm paksu täytemuuraus, jonka kuori on huoneen 26 luoteisseinä ja joka liittyy vain kapean sauman välityksellä ulkoseinän tiilimuuraukseen. Täytteenä on harmaakiveä, kellervänpunaista tiiltä sekä runsaasti valkeaa, hyvin kalkkipitoista laastia, joka on erittäin helposti murenevaa.

HUONE 26

LUOTEISSEINÄN KOILLIS PÄÄSSÄ OLEVA AUKKO

- HARMAAKIVIMUURII
- TIILIMUURAUUS II
- ULKOSEINANTIILIMUURAUUS III
- TÄYTEMUURAUUS IV
- TÄYJÄ II:n VÄLISEINÄNSAUMA

THE GREAT WORKS OF AKE

1963

1963

H U O N E 26

Kaakkoisseinä

Portaali

Portaalin yläpuolella oleva ikkuna

H. 45 oviaukon alapuolinen seinä

Seinän alaosa tason +5 alapuolelta

Eeva-Maija Viljo 1964

Linnanpiha

Luoteissiiven 2. kerroksen portaali

Elokuu 1964
 Piirros 1 Helmikuussa puretun ristikäytävän takana oli luoteissiiven 2. kerroksen pääportaali. Sen lounaispieli alkoi 80 cm luodista 1 koilliseen ja koillispieli luodista 5 75 cm lounaaseen. Yläreuna tuli tasolle +8.85. Varsinaisen aukon yläreuna oli tasolla +7.75
 Piirros 2 ja nykyisellään sen alareuna oli revitty tasolle +4.55. Aukon leveys on ollut 90 cm.

Piirros 3 Portaali oli pyöreäkaarinen, kaari hieman hevosenkenkäkaaren muotoinen. Profilointi rikas, pahasti rikottu. Murrettuja kohtia oli osittain täytetty rappauksella. Portaalissa oli jälkiä rappauksesta, slammauksesta ja maalista. Korjausrappauksen päällä oli pari punaista läiskää. Eniten oli empire-keltaista.

Profilointi koostui seitsemästä muototiilipatsaasta, jotka oli asetettu siten, että aukko kapeni sisäänpäin.

1. uloin särmäinen sauva
 - 3 eheää tiiltä koillispielessä tasojen +7.25 - +7.60 välillä
2. kovera kulma
 - suhteellisen ehjä
3. viistottu kulma
 - suhteellisen ehjä
4. särmäinen sauva
 - kaareissa ja koillispielessä jäljellä pätke
5. kovera kulma
 - ehjä
6. pyörösauva
 - kaareissa pieni pätke jäljellä
7. viistottu kulma
 - kaari jäljellä

6:n ja 7:n välissä tavallista paksumpi laastikerros, jossa kaareissa oli täytteenä tiilenpalasia.

Sisimmän kaaren kanta oli suunnilleen tasolla +7.35. Jänneväli oli 90 cm ja korkeus 46 - 47 cm.

Muototiilipatsaat alkavat tasolta +6. Muototiilien alla oli kulmatiilikkerros, joka lepäsi sileällä sisäänpäin viistotulla portaalin suuntaa noudattavalla sokkelilla. Sokkelin uloimmat tii-

Muistiinpanot
1964

let oli pyöristetty. Sokkelin alalaita oli rikottu. Koillispieleissä se alkoi huoneen 26 väliseinän selostuksen yhteydessä mainitun kannatuskaaren yläpuolelta n. tasolta +5 ja lounaispieleissä tasolta +5.

Portaalin sisin kaari, joka oli suora, oli 45 cm leveä. Kaari, johon oli käytetty rikkinäisiä muototiiliä, puuttui molemmin puolin tason +7 alapuolella.

Piirros 1

Välittömästi portaalin lounaispuolella oli sauma.

Alkaen tasolta +7.80 profilointia oli murrettu 3. muototiilipatsaaseen asti n. 50 cm levyiseltä alueelta, joka jatkui yläpuolella olevaan oviaukkoon asti. Koillispieleissä oli samanlainen murros n. tasolla +7.90 tasolle +8.70 asti. Murros, joka ulottui 5. muototiilipatsaaseen asti, oli n. 50 cm leveä.

Portaalin koillispuolella ei ollut havaittavissa saumaa, mutta tason +7 kohdalla oli 33 cm korkuinen ja n. 40 cm levyinen paikkausmuuraus, joka oli uloimman muototiilipatsaan parin rikoutuneen tiilen paikalla.

Huoneen 26 (25) puolella portaali näyttää liittyvän lounaispuolella olevan seinän muuraukseen. (Seinäessä oli tosin portaalin ja etelänurkan välillä sauma.) Tasolla +7.30 oli rikkinäinen tiili, joka saattoi olla paikka. Koillispuolella oli tasolla +7.65 epämääräistä muurausta, joka myös saattoi olla paikkausta.

Muistiinpanot
1964

Portaalin liittyminen väliseinään on selostettu toisessa yhteydessä.

Portaalin laasti oli harmaata, kalkkipilkkuja sisältävää, josta näytti olevan huoneen 26 kaakkoisseinän laasti valtaosaltaan.

Huone 26

Portaalin yläpuolella oleva ikkuna

Piirros 1 Pyörökaarisen ikkunan alareuna oli ulkopuolella tasolla +9.15. Yläreuna oli seinän tasossa 63 cm päässä alareunasta (30 cm seinän sisässä tämä etäisyys oli n. 55 cm.) Lounaispieli oli 9 cm luodista 3 lounaaseen. Ikkuna oli seinän tasossa 45 cm leveä (30 cm seinän sisässä 33 cm).

Piirros 4 Ikkunan pielet ja kaari olivat profiloidut. Pieltä oli pahoin rikottu. Koillispieli oli kokonaan hajalla.

Koillispieli oli suora sisäseinään asti, kun taas lounaispieli ja laki olivat seinäpintojen kanssa suorakulmaiset 44 cm matkan ulkoseinästä sisäänpäin. Tästä lähtien ne olivat viistot, siten että aukko laajeni sisäänpäin. Koillispielen on täytynyt paikalla olleen väliseinän takia olla suora, koska ikkuna on sijainnut välittömästi sen lounaispuolella. Alareuna on vaakasuora yhden tiilenmitan verran (n. 30 cm); siitä lähtien se laskee sisäseinään päin. Keskeltä puuttuu tiili. Sen paikalta näkyy, että muurauksessa käytetty rikkinäisiä tiiliä.

Piirros 5 Ikkunan lounaispuolella pihan luoteisseinän koristefriisi, 2 kulmatiilinauhaa ja niiden välinen pyörökomeronauha, loppui n. 16 - 18 cm aukosta lounaaseen. Viimeinen pyörökomero oli puolikas. Saumoja ei näkynyt, joten ikkuna ja koristefriisi ovat todennäköisesti saman työvaiheen tuotteita. Ikkunan viereinen puolipyörökomero oli käytettyjen profiilitiilien mallin takia luonnollinen seuraus friisin liittämistä suoraan ikkunanpieleeseen.

Koillispuolella seinän pintaa oli rikottu aukosta 55 cm koilliseen. Luodin 4 lounaispuolella olevasta pyörökomerosta ilmeni tämän koristefriisin tekotapa. Lounaispuoliset muototiilet puuttuivat ja niiden alla oli rapattu ja slammattu pinta. Valkeat pyörökomerot oli ilmeisesti aikaansaatu ensin rappaamalla suorakulmainen komero, johon muototiilet oli muurattu jälkeensä. Kulmatiilinauhat olivat ikkunan koillispuolella hajalla.

Sisäseinän puolelta ikkunan ympärystä oli tason +9.15 yläpuolelta rikottu.

Ikkunan lounaispuolella 1800-luvun ovenpielen muuraus alkoi

tasolta +9,53 11 - 25 cm luodista 11 lounaiseen. Pieli oli murrettu ja tuli 1800-luvun muurauksen tasoon 2 kerroksen verran tasolla +10,10.

Tasolla + 10,56 oli pielessä 2,5 cm leveä kieleke kaaren kannasta.

Kaksinkertaista kaarta oli murrettu n. 80 cm päähän ulkoseinästä.

Koillispielessä oli samanlainen kieleke kaaren kannasta näkyvissä (2-3 cm) kuin lounaispielessä. Nämä kielekkeet loppuivat n. 45 cm päässä ulkoseinästä.

Ikkunapenkin leveys oli n. 35 cm päässä sisäseinästä 60 cm. Sitä oli myös purettu n. tasolle +9.50.

Ikkunapenkissä oli paksu rappaus ja sen päällä merkkejä slammuksesta. Kaareissa oli hieman ohuempi rappaus, ja pielissä oli jälkiä rappauksesta. Laasti oli samaa kuin muurauksessa käytetty hieman ruskehtava laasti, jota löytyi myös koristefriisistä ja portaalista.

Ikkuna on ilmeisesti myöhemmin puhkaistu seinään, koska kaaren yläpuolelta näkyi, että seinästä oli poistettu tiiliä aukon muodostamista varten. Tässä kulkee myös laastiraja tasolla +10,16, jonka yläpuolella oli valkoista laastia. (Tämä laasti vaikutti samalta kuin alempana mainittu täystiiliseinän laasti.) Tätä laastia oli myös ikkunan lounaispielen lounaispuolella jonkin verran, vaikka 1800-luvun oven takia sillä tehtyä muurausta oli hävitetty. Ulkoseinästä ei vastaavilta kohdilta löytynyt tätä laastia.

Ikkunan koillispuolella ollutta muurin koloa syvennettiin yhdestä kohtaa, 47 cm ulkoseinästä sisäänpäin, jotta olisi voitu tutkia ulko- ja sisäseinän tällä kohtaa havaittuja laastieroja. Seinän täytemuurauksen laasti näytti sisempänä olevan melko kovaa, valkeata ja lähinnä samanlaista kuin sisäseinässä ikkunan yläpuolella olleen tiilimuurauksen laasti, mutta saumaa ei löytynyt lukuunottamatta tasossa +10,15 kulkevan kapeista tiilistä muuratun tasoituskerroksen alapuolella ollutta mahdollista työsaumaa, jonka molemmiin puolin oli samanlaista laastia.

Huone 26

Kaakkoisseinä

Elokuu 1964 H. 45 ristikäytävään johtaneen oven alareuna purettiin. Muuraus oli 1800-luvulta.

Piirros 6 Aukon pohja oli suunnilleen tasolla +8,40. 15 - 17 cm luodin 12 lounaispuolelta alkoi etelänurkkaan asti ulottuva läpi seinän menevä tiilimuuraus. Täystiilisen seinän laasti oli valkoista, karkeahkoa.

Piirros 2 H. 26 (25) puolella seinässä näkyi kaksinkertainen tiilipinta. Ulkoinen pinta oli hajalla, ja sen yläreuna laski porrastetusti huoneen etelänurkkaa kohti. Takaa paljastui toinen tiilipinta, johon ulompi pinta ei ollut sidoksissa. Sisempi tiilimuuraus ei liittynyt kovinkaan tiiviisti huoneen etelänurkassa lounaisseinään. Ulompi oli huolellisemmin muurattu lounaisseinään kiinni, mutta ei ollut siteessä siihen. Sisemmässä pinnassa oli joitakin rapautuneita tiiliä, etenkin tason +8 alapuolella, mikä tuntuisi osoittavan, että mainittu seinä ei aina ole ollut tiiliverhon takana.

Piirros 6 Välittömästi täystiilisen seinän koillispuolella h. 26 (25) puolella oli verhomuurauksen takana 34 cm leveä kohta, joka oli 6 cm sisemmän seinäpinnan tason takana. Tästä koilliseen, portaalin yläpuolella oli sidetiilikkerros. 48 cm luodista 12 koilliseen alkaa muuraus, jossa seinän pintamuuraus oli sidoksissa sisempänä olevaan tiilimuuraukseen. Keskellä seinää oli täytemuurausta, harmaakiviä ja laastia.

Seinä täystiilisen seinän koillispuolella ja ^{rakomuuraus} revetointi olivat muuratut ruskehtavalla hienolla laastilla.

Portaalin lounaispuolella olevassa seinässä oli huoneen 26 (25) puolella havaittavissa useita saumoja. Portaalin kaaren kannan kohdalla oli pieni paikkausmuuraus.

Muistiinpanot Väliseinän takaa paljastunut seinä on selostettu aikaisemmin.

1964

Väliseinän koillispuolella olevaa h. 26 kaakkoisseinää tutkittiin uuden korjausmuurauksen alarajan alapuolelta (suurimmassa osassa seinää tason +5,50 alapuolelta).

Seinän alaosa oli n. +5 alaspäin sekavaa ja huolimaton työtä.

Koko seinän pituudelta kulki lattiaa varten murrettu kolo, jonka korkeus vaihteli; yläreuna oli tasolla +4,72. Luodin 7 lounaispuolella vako oli yhden kerroksen levyinen, muuten suuremmalta osaltaan kahden kerroksen levyinen. Väliseinän kohdalla vakoa ei ollut. Seinän alaosassa esiintyi runsaasti kyljittäisiä ja lappeittaisia rivejä. Kerrokset eivät olleet tasaisia; ne saattoivat muuttua kapeiksi tasoituskerroksiksi tai kerros saattoi alkaa keskeltä seinää.

Piirros 7

Lounaisen ikkunan alapuolella oli parrunkolo (luodin 7 koillispuolella), jonka alareuna oli tasolla +4,42. Kolo meni läpi koko seinän; sen mitat sisäseinässä olivat (kanta x korkeus) 24 cm x 27 cm. Kolon ympärillä oli savilaastimuurausta tasolta +4,45 tasolle 5,05 ja 30 - 40 cm kolon molemmilla puolilla. Kun savilaastimuuraus oli poistettu, tuli parrunkolon ympärille onkalo, jonka syvyys oli 25 - 33 cm. Parrunkolon seinämissä oli myös savilaastia, mutta kolo oli todennäköisesti varhaisempi 1700-lukua. Keskellä seinää parrunkoloa kattoi täytemuurauksessa ollut iso harmaakivipaasi, jonka näkyvässä oleva leveys oli 84 cm ja korkeus 25 cm.

Piirros 7

Luoti 3:sta koilliseen melkein luoti 2:een asti oli 5 - 7 cm korkea rako, joka meni läpi seinän. Raon alareuna oli tasossa +4,40.

Muistiinpanot
1964

Parrunkoloa ympäröivän onkalon yläpuolella (tasolla +5,05) oli 3 kyljittäistä sidetiiltä. Rivi jatkui lounaaseen lappeittaisena sidetiilirivinä ja koilliseen samoin muuttuen kapeaksi tasoituskerrokseksi. Rivi loppuu 1,80 m itänurkasta. Parrunkolon ja väliseinän tutkimisen yhteydessä selostetun kaaren välillä oli em. tiilikerroksen alapuolella enimmäkseen lappeelleen asetettuja sidetiiliä, jotka ulkonivat kerros kerrokselta. Onkalosta koilliseen oli lattiamurroksen yläpuolella sekalimitystä, joka läheni munkkilimitystä. Lattiamurroksen alapuolella seinä jatkui alaspäin etupäässä päätiilimuurauksena mutta kauttaaltaan samassa tasossa. Luodin 7 lounaispuolella oli tasolla +4,78 sauma, joka saattoi olla työsauma.

Piirros 7

Noin 30 cm luodista 4 koilliseen alkoi alinna ollut harmaakivimuuraus, joka jatkui itänurkkaan asti. Harmaakivimuurauksesta oli näkyvässä osa yhtä kivistä. Muurauksen yläraja oli tasolla +4,04 - 3,97 - 3,95 (lounaasta koilliseen).

Harmaakivimuurauksen alkukohdan (luotien 3 ja 4 välillä) yläpuolella oli tiilimuurauksessa eräänlainen katko. Tästä välittömästi koilliseen oli ensin sidetiilimuurausta 25 - 34 cm, jonka tiilet mahdollisesti olivat rikkinäisiä. Tämän koillispuolella oli sauma, josta, em. raon alapuolella, jatkui nurkkaan asti huolimaton muuraus, jossa oli pelkkiä juoksutiilirivejä, kyljittäinen päätiilirivi ja sekalimitystä.

Itänurkassa kaakkoisseinä jatkui koillisseinän ohi. Viimeksi mainittu ei ollut siteessä kaakkoisseinään. Tasolla +5,83 tilanne ei kuitenkaan ollut aivan selvä. Siinä näytti olevan yksi koillisseinän tiili, joka oli siteessä kaakkoisseinään.

Laasti

Seinästä löytynyt laasti oli ruskehtavaa ja sisälsi kalkkipilkuja. Laasti oli ulkonäön perusteella todennäköisesti samaa kuin portaalin ja sen lounaispuolelta ulkoseinästä löytynyt laasti. Samannäköistä laastia löytyi väliseinän takaa paljastuneesta kaaresta ja sen alapuolisesta muurauksesta. Kaakkoisseinän laasti ei muistuttanut mitään niistä laastinäytteistä, jotka oli otettu saman huoneen luoteisseinän koillispään aukosta. Kaakkoisseinän harmaakivimuurauksen laasti muistutti kokoomukseltaan luoteisseinän tiilimuuraus II:n laastia, mutta oli vaaleampaa kuin viimeksi mainittu. Tiilimuuraus II sijaitsi lisäksi tasolla +4,60 - 4,96 eli lähes metrin korkeammalla kuin kaakkoisseinän harmaakivimuuraus.

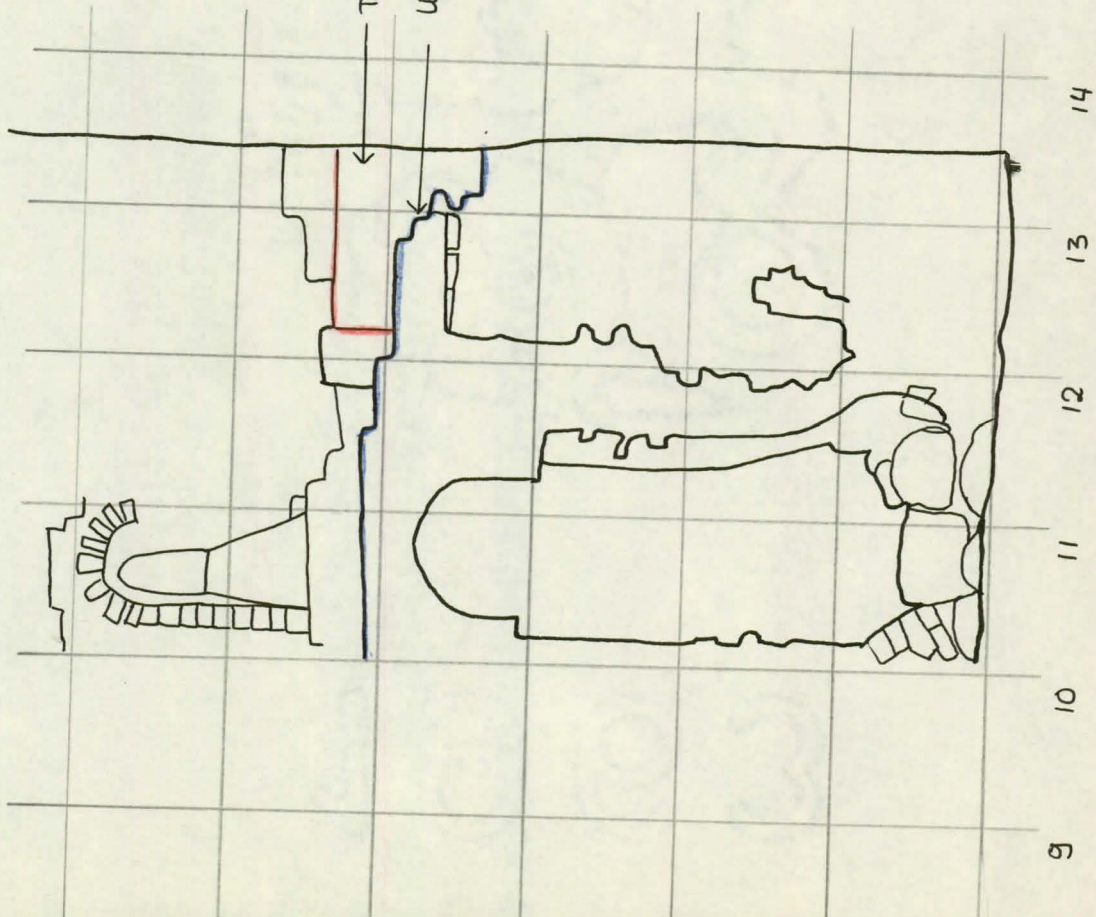
Luoteisseinän täytemuurauksen IV laasti oli lähinnä samanlaista kuin huoneiden 25 ja 26 väliseinän eli valkoista ja haurasta.

Muistiinpanot
1964 Silvasti

PORTAALI JA SEN YLÄPUOLELLA
OLEVA IKKUNA HUONEEN 26 (25)

1:50

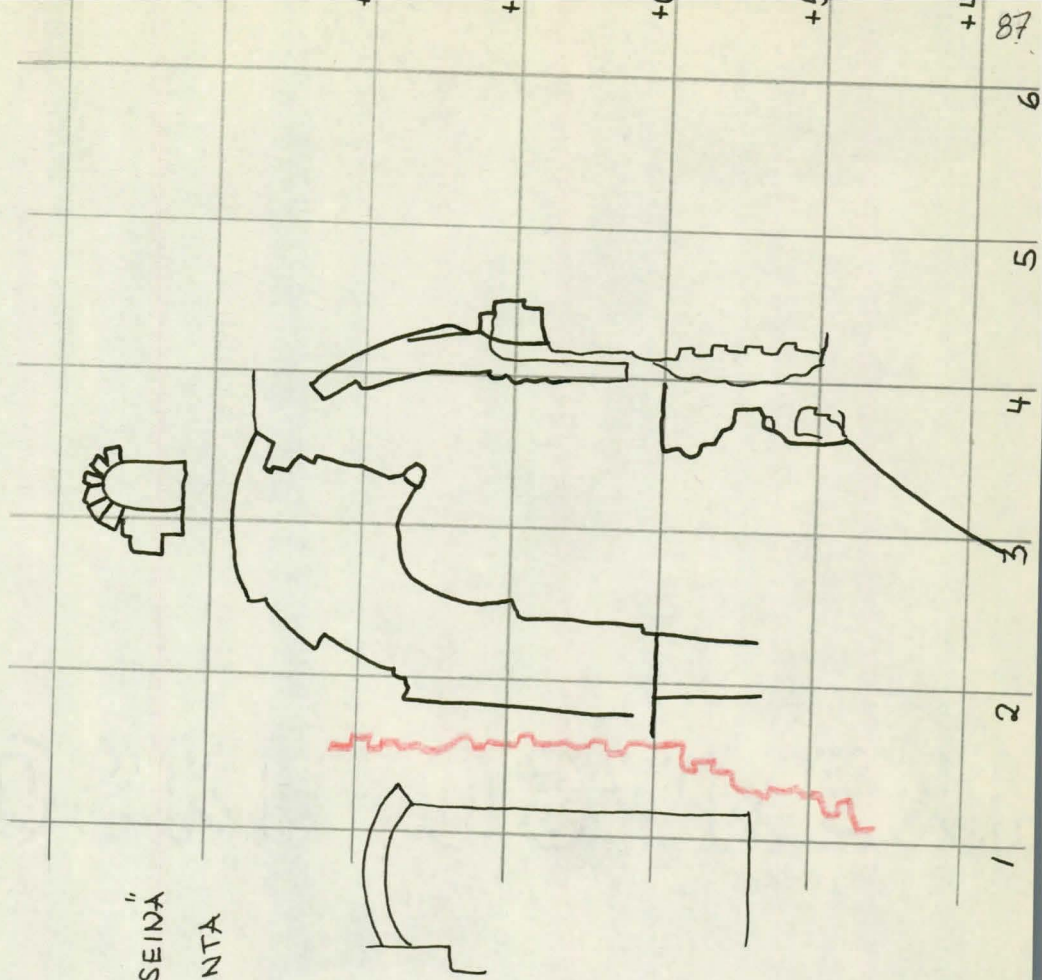
②

PORTAALI JA SEN YLÄPUOLELLA
OLEVA IKKUNA ULKOAPÄIN

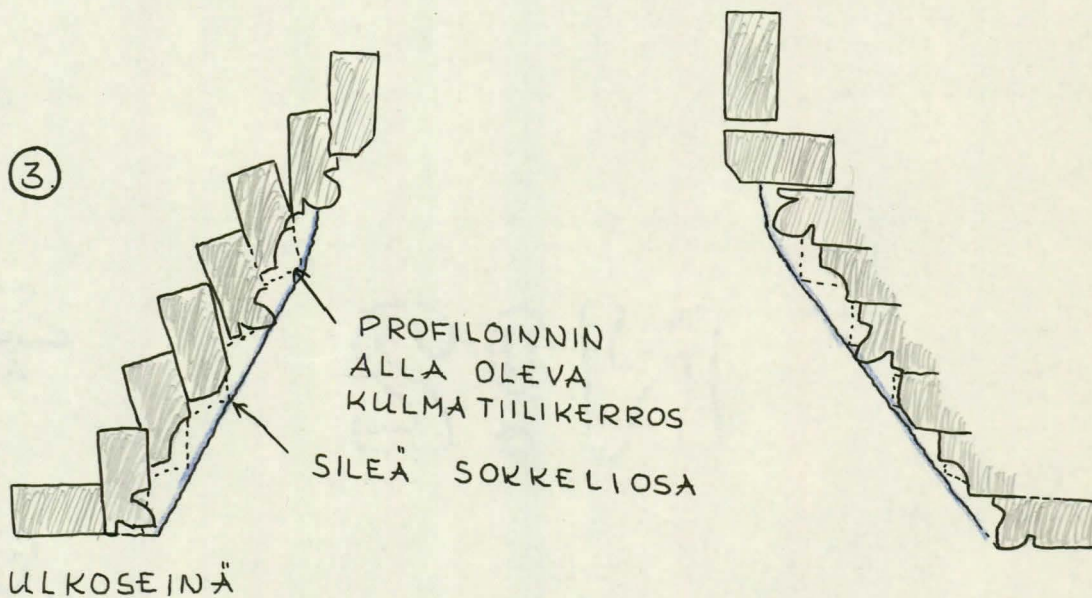
1:50

①

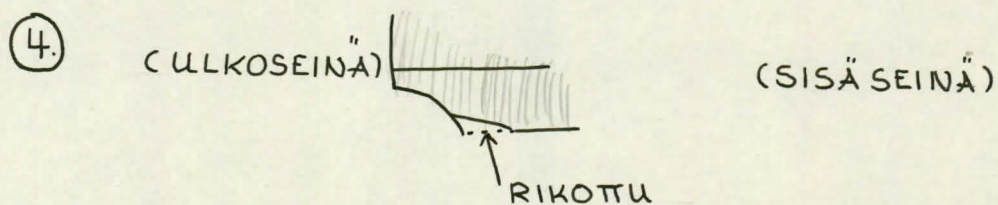

PORTAALIN REKONSTRUOITU
LEIKKAUS
1:20

HUONE 26 (25)

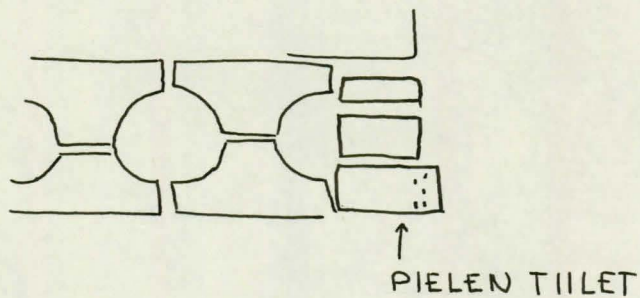

PORTAALIN YLÄPUOLELLA OLEVAN IKKUNAN
PIELEN PROFILONTI, LEIKKAUS
(LUONNOS)

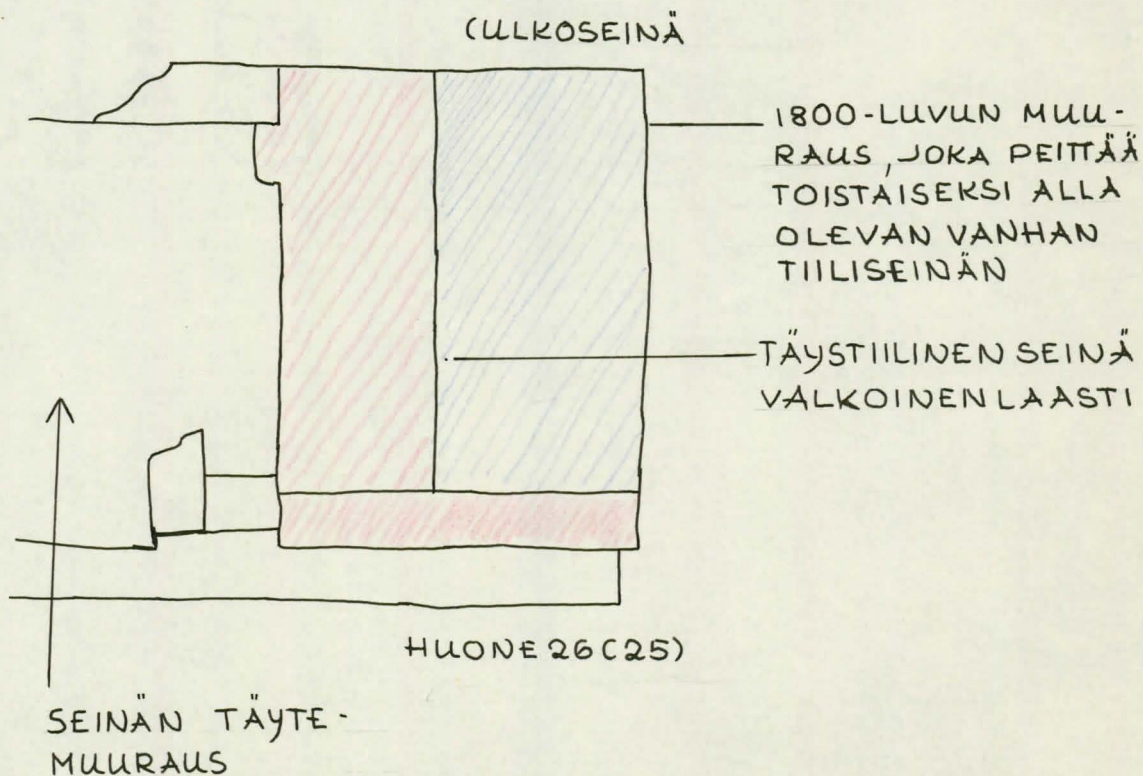
PORTAALIN YLÄPUOLELLA OLEVAN IKKUNAN
LOUNAISPUOLINEN PUOLIPYÖRÖKOMERO
(LUONNOS)

⑤

RISTIKÄYTÄVÄÄN JOHTANEEN OVEN POHJA
HUONE 45

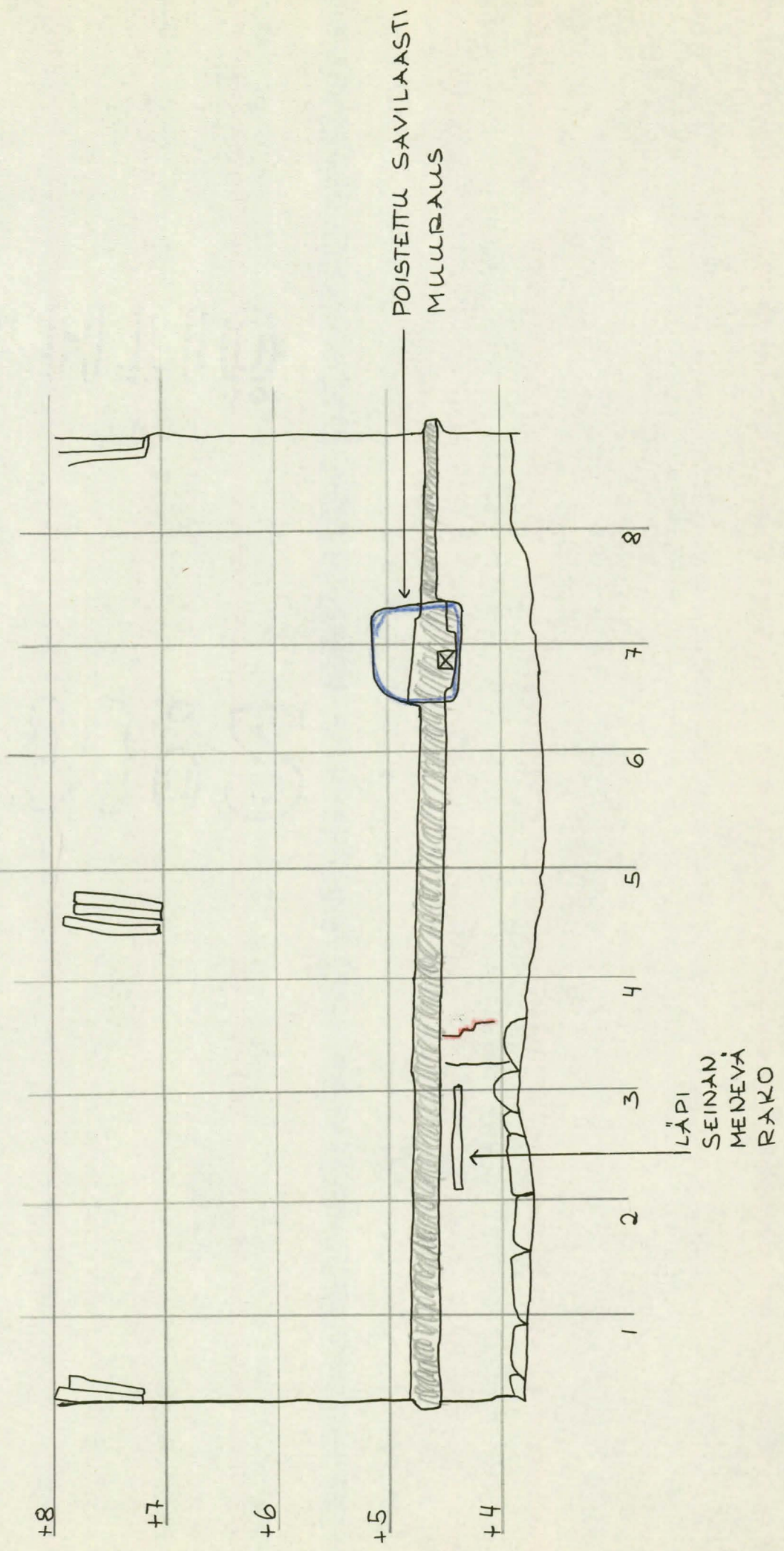
⑥

KAKKOISSEINÄ HUONEEN 26
 VÄLISEINÄN KOILLISPUOLELTA

⑦

1:50

THE HISTORY OF THE

OF THE

OF THE

H U O N E 27

Knut Drake 1964

Eeva-Maija Viljo

Huone 27

Koillisseinän ikkuna

Toukokuu 1964

Ikkunan yläpuolelta oli poistettu tiilimuurausta luoteispielen kaaren alkukohdasta laskien 7 kerrosta. Näin muodostunut onkalo ulottui tasolle +7.80 sekä luoti 3:sta 0.5-0.6 m luoteeseen ja 0.7-0.8 kaakkoon. Seinän kivi- ja laastitäytteen lisäksi onkalossa oli epätasaista tiilimuurausta.

Tiilimittoja: 9.5 x 13.5 x ? cm
 9 x 16 x 33 cm
 9 x ? x 31.5 cm
 9.5 x ? x 28.5 cm
 10 x 11.5 x ? cm
 7 x ? x 31 cm
 Kaaritiiliä: 6.5 x 15.5 x 30 cm
 7 x 15 x ? cm

Laasti oli joka paikassa hyvin samanlaista, vaaleaa ja homogeenista paikoitellen hyvin murenevaa.

Noin luoti 3:n kohdalla tasolla +7.50 oli laastia, joka ei liittynyt viereisten tiilien väliseen laastiin. Laastin takaa paljastui rikkiäinen tiili ja kolo, johon oli työnnetty tiiliä ja laastia.

Piiirros 1

Kolon laki muodostui kahden juoksutiilirivin päistä, jotka olivat laastisaumalla toisiinsa liitetyt. Aukon leveys = 19 cm. Seinämät olivat kokonaan tiiltä, sikäli kuin saattoi nähdä. Aukko paljastui keskeltä seinää n. 0.45 m sisäpuolelta laskien. Tällöin oli näkyvissä ainoastaan yksi tiilikerros lakitiilien alapuolella. Työskentelyn aikana aukon luoteispielestä irtosi tiili (koko: 9.5 x 14 x 28.5 cm). Aukon kaakkoispielen tiilirivin alapuoli oli laastissa 5-6 cm päähän tiilien luoteispäästä. Aukon laki sijaitti tasolla +7.60.

Luoteisen lakitiilen koko: 9 x 14 x 28.5

Huone 27

Koillisseinän ikkuna

- Syyskuu 1964 1800-luvun ikkuna-aukon muistiinpanot , Sinisalo 1954 ja Lilius 1959.
- Toukokuu 1964 Ikkunan yläosa oli purettu aikaisemmin ja osittain paljastuneen muistiinpanot keskiaikaisen aukon laki tutkittu. Sittemmin purettiin 1800-luvun ikkunan kaakkoispieli ja alareuna.
- Aukon kaakkoisreuna sijaitsi n. 1.20-1.40 m päässä itänurkasta. Täytteessä näkyi useita työsaumoja. Noin tasolla +7.15 oli sauma, jonka yläpuolella laasti oli valkoista ja kovaa. Alapuolella laasti ruskehtavaa, kalkkipilkkuja sisältävää ja murenevaa.
- Aukon pohja oli tasolla +5.30. Se oli muurattu savilaastilla. Savilaastimuurauksen poiston jälkeen tuli esiin hajalla ollut renessanssi-ikkunapenkki.
- Ammond t Kaakkoispuolella penkki tuli tasolle +5.35. Penkin luoteisreuna oli 15 cm leikkauksesta A-A₁ kaakkoon. Yhdessä päällimmäisen kerroksen tiilessä, joka luultavasti on ollut penkin pinta, oli tiilen yli kulkeva raja, joka oli n. 65-70 cm leikkauksesta A-A₁ kaakkoon. Ikkunan pieli on hyvin saattanut olla tällä kohtaa. Penkin leveys olisi siinä tapauksessa ollut n. 0.5 m. Penkki kohosi 4 kerrosta keskellä olleen syvennyksen yläpuolelle. Penkin laasti oli hiililaastia.
- Tiilimittoja: ? x 15.5 x 9 cm
 33.5 x 16 x 9 cm
 32 x 15.5 x 9 cm
 32 x 14.5 x 9 cm
 ? x 16 x 9 cm
 ? x 16 x 10 cm
- Useimmat tiilet vaaleita.
- Keskellä olleessa syvennyksessä oli hiililaastirappaus, joka suurimmaksi osaksi oli rikkoutunut. Alue ulottui sisäseinästä n. 85 cm koilliseen ja oli 68-69 cm luode-kaakkoissuunnassa. Rappauksen alla oli sisäseinän puolella ollut tiiltä, keskellä täytemuuraus. Ulkoseinän puolella olleesta muurauksesta oli jäljellä ainoastaan epäsäännöllinen kivi- ja laastiharjanne. Sisäseinän puolella oli rikkoutunutta hiililaastimuurausta.

Tiilimittoja: 28 x 14.5 x ? cm
 ? x 14.5 x ? cm
 ? x 14.5 x ? cm

Luoteispuolen penkkiä ei voinut vielä nähdä kokonaan, koska 1800-luvun pielimuurausta ei vielä ollut purettu. Penkki alkoi 57 cm leikkauksesta A-A₁ luoteeseen, ja oli hajalla kuten kaakkoinen penkki.

Tiilimittoja: 32 x 15.5 x 9 cm
 ? x 16 x 9 cm
 ? x 16 x 8.5 cm
 ? x 16 x 10 cm

Ulkoseinässä näkyi keskiaikaisen ja hiililaastimuurauksen raja kaakkoispuolella tasolta +5.30 tasolle +5.06 luotien 21 ja 22 välissä.

Aukon alareuna oli kyljittäin asetetun sidetiilirivin yläpuolella ja oli alkaen 11 cm leikkauksesta A-A₁ kaakkoon 9 tiilen levyinen l. 1.10 m.

Luoteispuolella ei aivan ulkoseinässä ollut yhtään hiililaastimuurausta. Tason +5 paikkeilta puuttui ulkoseinän muuraus; takaa näkyi hiililaastimuuraus. Tämä kohta oli suunnilleen 82 cm penkin reunasta luoteeseen.

Renessanssi-ikkunapenkit olivat sisäseinän puolelta pahasti rikutut. Leikkauksesta A-A₁ n. 70 cm kaakkoon alkoi tasolla +5 kyljittäinen sidetiilirivi, joka edusti keskiaikaista muurausta. Siitä luoteeseen oli purettu muuraus. Leikkauksesta A-A₁ 22 cm kaakkoon oli parrunkolo, jonka alareuna oli suunnilleen tasolla +4.30. Siitä luoteeseen alkoi kyljittäinen sidetiilirivi, joka oli samalla tasolla kuin ulkoseinän sidetiilirivi (n. +4.80). Em. rikinäinen hiililaastimuuraus alkoi tämän sidetiilirivin yläpuolelta.

Keskiaikaisen aukon laki tuli esiin kuten toukokuun muistiinpanoissa on kuvailtu. Se jatkui ulkoseinään asti samanlaisena. Ulkoseinän luoteispuolelta löytyi vielä yksi luoteispuolen tiili. Muuraus laessa ei ollut kovin huoliteltua.

Huone 27

Koillisseinän ikkuna, jatk.

Kun aikaisemmin havaitun keskiaikaisen ikkunan kaakkoinen puolikas oli rekonstruoitu, jatkettiin ikkuna-aukon luoteispuoliskon tutkimista. Ensin poistettiin jäljellä oleva vankilanaikuinen muuraus. Tämän takana paljastui renessanssi-ikkunan jäännöksiä. Kun tätä ikkunaa vankilan aikana oli purettu, oli tukemistarkoituksessa jätetty n. 50 x 70 cm suuri pilari renessanssimuurausta keskiaikaiseen muuriin murretun aukon luoteispuoleen. Renessanssimuuraukseen on käytetty vaaleata hiililaastia. Tiilet ovat enimmäkseen vaaleita.

Tiilimittoja:	31.5 x 15.5 x 9	cm
	32 x 15.5 x 9.5	cm
	32 x 15.5 x 9	cm
	31 x 15.5 x 9	cm
	? x 15.5 x 9	cm

Renessanssimuuraus on +5.45 korkeudella purettu vankila-aikaisen luoteispuolisen suuntainen. +7.05 korkeudella on jäljet ikkunan sisäpuolisen komeron lankkukatteesta. Tulessa olleen lankun pala-
nen otettiin talteen. Lankkujen paksuudet 4.5-5.5 cm. Lankuista päätellen ikkunan sisäpuolinen komero on ollut n. 80 cm syvä.

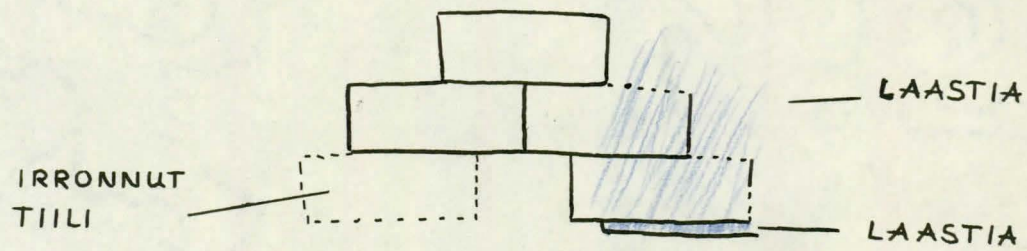
Renessanssimuurausta olevaa tukipilaria ei poistettu. Sen takana molemmin puolin näkyvä alkuperäinen seinämuuri on tavanomainen täytemuuri, jonka ulko- ja sisäpinnassa on tiiliverhomuurausta. Harmaakivien välissä on runsaasti laastia ja tiilenpalasia. Laasti on vaaleanharmaata, runsaasti kalkkipilkullista. Mitään muuraussaumoja ei ole havaittavissa.

HUONEEN 27

KOILLISSEINÄN IKKUNAKOMERON YLAPUOLELTA PALJASTUNEEN

AUKON LEIKKAUS n. 0.45 m. SEINÄN SISÄLLÄ

LUONNOS

Nº 2

KEYWORD

H U O N E 27

Luoteisseinän ikkuna-aukko I

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 27

Luoteisseinän ikkuna-aukko

Kesäkuu 1964

Ikkuna-aukko avautuu nykyään uuteen eteishalliin, jonka puolelta oli poistettu muurausta ja saatu aikaan epämääräinen onkalo aukon ympärille.

Koillispieli

Piiirros 1

Noin 0,50 - 0,70 m ulkoseinästä sisäänpäin lukien oli paljastunut pielen tiilimuurauksen leikkaus koillis-lounaissuunnassa. Se oli n. 0,30 m levyinen ja muurattu harmaalla karkeahkolla laastilla (1800-luku?). Välittömästi siitä koilliseen seinän sisässä oli ennen kaaren alkua vaalealla hiilensekaisella laastilla tehtyä muurausta. Koillispielen korkeus kaaren kantaan asti oli n. 1,75 m. Leveys n. 2,20 m.

Tiilien kokoja: 6,5 x 16,5 x ? cm
 7 x 15 x 30 cm
 7 x 15,5 x ? cm
 5,5 x 15,5 x ? cm
 7 x 15,5 x ? cm

Tästä muurauksesta koilliseen alkoi seinän alkuperäinen täyte.

Piiirros 2

Noin 1,0 m sisäseinästä lukien alkoi vaalealla hiilensekaisella laastilla tehty pielen muuraus.

Tiilien kokoja: 9 x 15,5 x ? cm
 9 x ? x 33 cm
 9 x 16,5 x ? cm
 9,5 x ? x 31,5 cm
 9 x ? x 32 cm

Pinnassa oli jätteitä harmaasta 1800-luvun? laastista. Sisäkulman tiilet olivat osittain rapautuneita, mutta ainakin yksi tiili oli profiilitiili.

Piiirros 5

Laki

Ulkoseinän aukko oli suorakulmainen, n. tasolla +6,70. Leveys 1,0 m, 0,30 m luodista 1 lounaaseen ja 0,70 m koilliseen. Sen tiilet olivat tummaksi poltettuja

7 x ? x 29 cm
 7,5 x ? x 29 cm
 6,5 x 14,5 x 29 cm

ja laasti samanlaista kuin koillispielen 1800-luvun laasti.

Piirros 4 Aukon laki oli muuten segmenttikaarinen. Koillispielen 1800-luvun muuraus jatkui yli laen, mutta sisäseinästä n. 1,0 m päähän se oli muurattu tummalla savilaastia muistuttavalla hiilensekaisella laastilla.

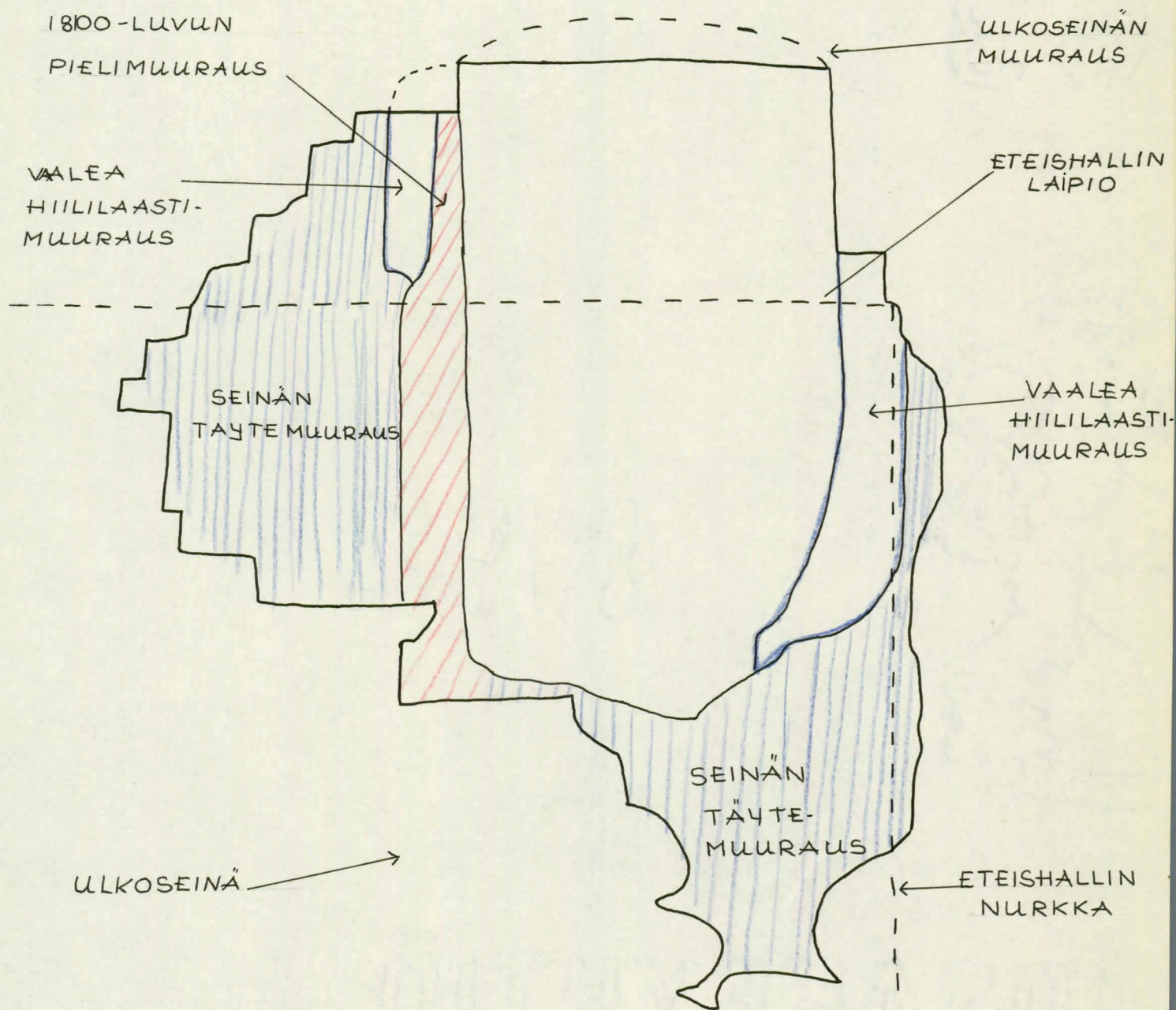
Tiilien kokoja: 9 x ? x 31,5 cm
 9,5 x 15,5 x ? cm
 9 x 17 x ? cm
 9 x ? x 31 cm
 9 x ? x 26,5 cm } rikkinäisiä?
 8,5 x 12,5 x

Piirros 3 Lounaispieli oli sisäpuolelta n. 1,0 m leveydeltä samanlaista muurausta kuin koillispieli. Sen sisäkulma oli myös pyöristetty. Siitä ulospäin ei ollut jälkiä 1800-luvun muurauksesta lukuunottamatta paria tiilikerrosta välittömästi kaaren alapuolella.

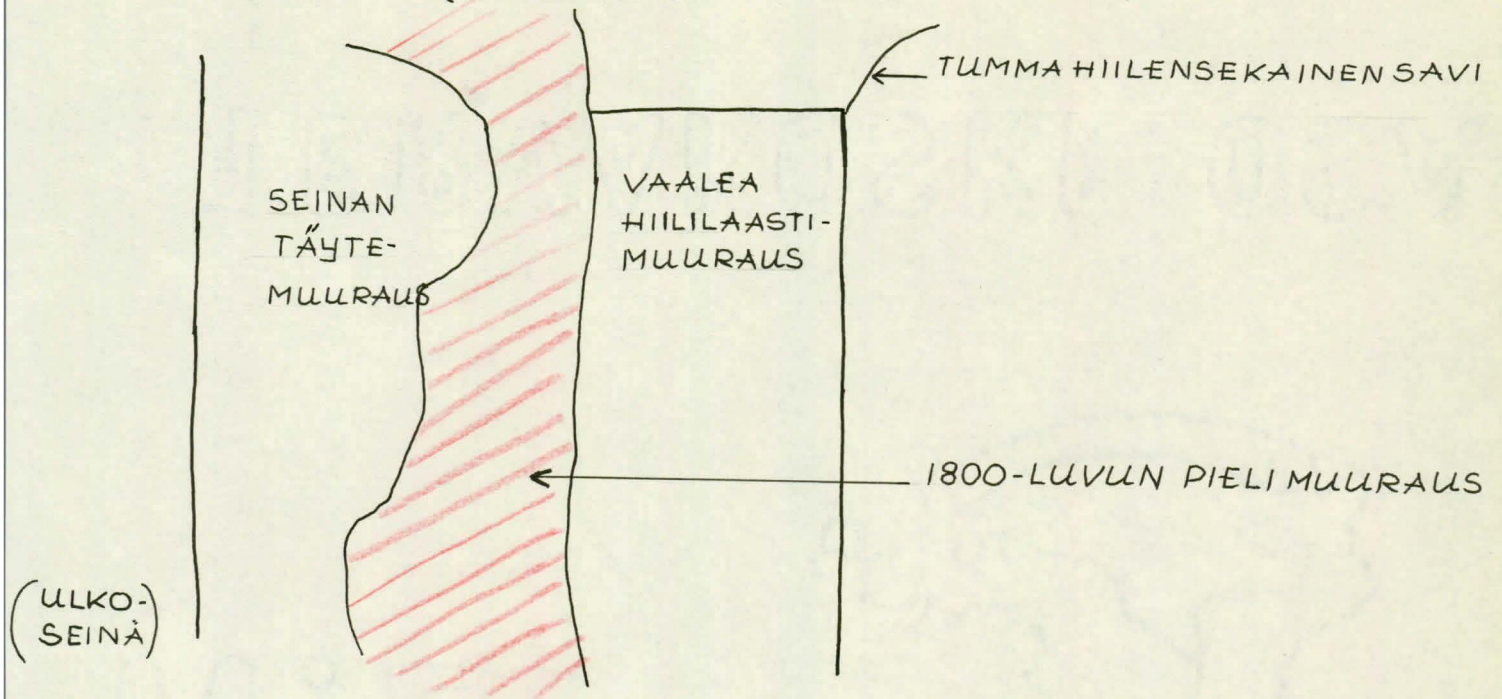
Piirros 1 Tällä kohdalla oli harmaata laastia ja tiili, jonka koko 6,5 x ? x 29,5. Jälkiä harmaasta laastista pinnassa kuten koillispielessä. Ikkunapenkki oli rikottu, ja aukon alareuna oli seinän täytettä. Lounaispieltä oli myös ulkoapäin rikottu n. 0,70 m suunnassa luode-kaakko.

HUONE 27 PÖHJOISTORNIN LUOTEISFÄDIN II KERROKSEN
 IKKUNA-AUKKO ETEISHALLISTA NÄHTYÄNÄ (LUONNOS)

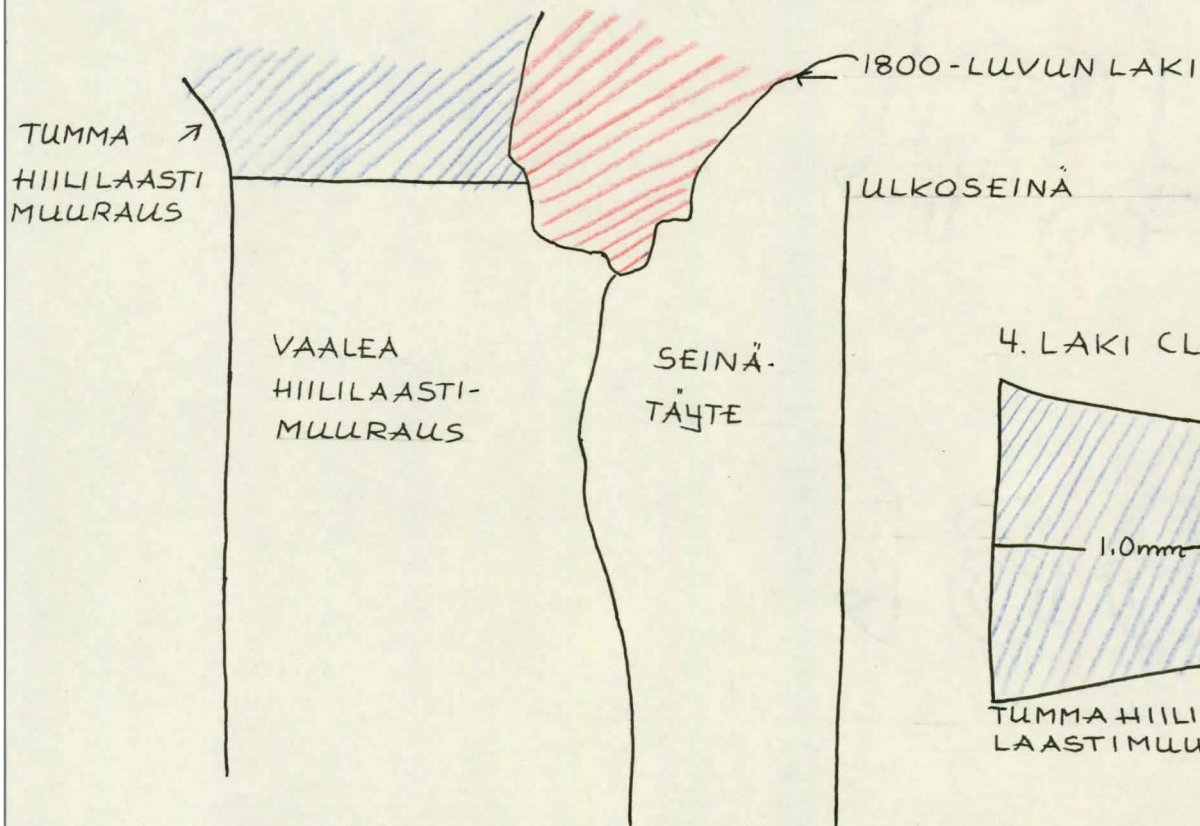
PIIRROS I

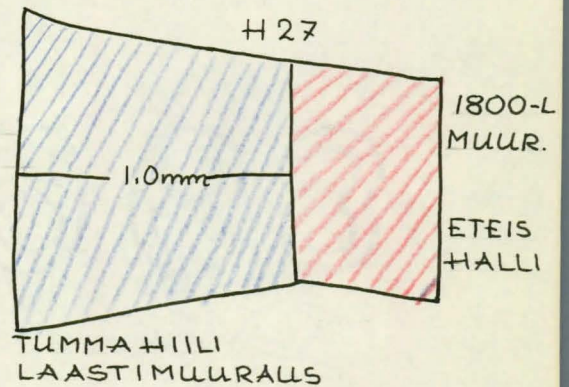
2. KOILLISPIELI (LUONNOS)

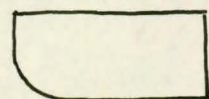
3. LOUNAISPIELI EDESTÄ (LUONNOS)

4. LAKI (LUONNOS)

5. H. 27 PUOLINEN MUOTOTIILI

H U O N E 27

Luoteisseinän ikkuna-aukko II

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 27

Luoteisseinän aukko

- Heinä-elokuu 1964
Muistiinpanot
kesäkuu 1964
- Aukkoa oli selostettu kesäkuussa 1964. Tämän selostuksen jälkeen poistettiin aukon pohjaa eteishallista linnaan kulkevia portaita varten. Aukko oli ulkoseinän puolella samassa tasossa kuin eteishallin toisen kerroksen betonilattia ja nousi huoneen 27 puolella suunnilleen tasolle +4,45.
- Koillispieli oli tuettu vastikään muuratulla, läpi seinän ulottuvalla tukipilarilla. Lähinnä huoneen 27 sisäseinää tukimuurauksen eteen oli jäänyt alkuperäiseen seinään kuuluvia harmaakiviä sekä sisäseinän tiilimuuraukseen kuuluvan kyljittäisen tiilirivin tiili. Tämän yläpuolelta alkoi vaalealla hiililaastilla muurattu pieli, suunnilleen +5 kohdalta.
- Muistiinpanot
kesäkuu 1964
- Lähempänä ulkoseinää sijainnut ohuista tiilistä tehty pielimuuraus oli myös poistettu. Sen takaa oli tullut esiin vaalealla karkealla laastilla muurattu seinän täyte. Tämän alla oli lisäksi harmaakiviä ja vanhoja tiiliä sisältävä täyte, jossa sideaineena oli pelkkä savi. Tämä täyte lienee peräisin 1800-luvun muutoksista.
- Pohja oli eteishallin puolella 1,78 m leveä ja huoneen 27 puolella 1,15 m. Seinän paksuus oli suunnilleen 2,35 m. Aukko alkoi eteishallin etelänurkasta.
- Piirros 1.
1. Uusi tukimuuraus oli pohjassa näkyvissä n. 0,50 m koillis-lounais-suunnassa koillispielestä alkaen ja n. 1,85 m kaakko-luodesuunnassa eteishallista alkaen.
- Piirros 1, I
2. Lounaispielestä n. 0,15 m koilliseen alkoi koillis-lounais-suunnassa 1,20 m pitkä ja luode-kaakkosuunnassa suurin piirtein 0,60 m leveä alue, jossa oli pieniä kiviä ja ulkoseinään kuuluneet harmaakivi ja pari tiiltä. Laasti oli melko vaaleaa; se sisälsi karkeata hiekkaa ja siinä esiintyi kellertäviä pilkkuja.
- Piirros 1, II
3. Samaten osittain tasossa eteishallin lattian kanssa oli edellisen alueen kaakkoispuolella sijainnut alue. Se oli leveimmistä kohdasta 0,80 m leveä kaakko-luodesuunnassa. Tällä alueella oli suurehkoja harmaakiviä, jotka tulivat eteishallin lattian tasoa n. 0,30 - 0,35 m korkeammalle. Laasti oli ruskeata, karkeata ja näytti sisältävän savea.

- Piirros 1, III 4. Edellisen alueen kivien päällä oli hyvin harmaata laastia. Tämä laastialue kohosi jyrkästi: kivistä n. 0,35 m n. 0,30 m levyisellä alueella.
- Piirros 1, IV 5. Edellisennalueen yläpuolella lounaispielestä n. 0,85 m koilliseen oli huoneesta 12 johtava ilmanvaihtokanavaa ympäröivä tiilimuuraus. Sen laasti oli vaaleahkoa ja karkeata. Siinä oli paikoitellen ruskeita läiskiä. Tällaista laastia näytti olevan kanavan tiilimuurauksesta melkein koillispieleen saakka.
- Ilmanvaihtoaukkoa ympäröivä muuraus alkoi sisäseinästä ja jatkui luoteeseen n. 0,80 m. Muuraus myötäili keskellä olevaa aukkoa ja oli leikkaukseltaan puolisuunnikkaan muotoinen.

Lounaispieli

- Lähinnä ulkoseinää, n. 0,50 m levyisellä alueella näytti pohjan vaalea laasti I jatkuvan ylöspäin suunnilleen tasolle +4,80. Harmaa laasti III näytti myös jatkuvan pielessä, jossa sen raja ylempään, ruskehtavaan laastiin (mahdollisesti laasti IV) oli keskellä pieltä hyvin selvä, mutta lähinnä ulkoseinää ei saumoja voinut erottaa. Pielen hiililaastimuuraus peitti täytteen ja siinä olevat mahdolliset saumat sisäseinästä noin puoleen metrin päähän ulkoseinästä.

Aivan ulkoseinässä, missä eteishallin seinä liittyy päälinnaan, oli pelkällä savella kiinnitettyä täytettä.

Alkaen hiililaastipielen alareunasta ja jatkuen siitä luoteeseen oli tummalla, ruskealla ja melko karkealla laastilla tehty tiilimuuraus, jonka yläreuna tuli suunnilleen tasolle +5,35. Alareuna oli tasossa hiililaastipielen alareunan kanssa ja kohosi porrastetusti luoteeseen. Kaakossa se näytti jatkuvan hiililaastimuurauksen takana. Tummaksi poltetut tiilet olivat huolimattomasti asetetut; laasti ei aina kokonaan täyttänyt tiilien välejä.

Tiilet: 28 x 13 x 10 cm
 ? x ? x 9 cm
 ? x 14 x 9 cm
 ? x 13 x 9 cm
 ? x 13 x 9 cm
 ? x ? x 9,5 cm

Tämän tiilimuurauksen yläpuolella oli vaaleammalla laastilla muu-

rattu seinän täyte.

Hiililaastimuurauksen alareuna jatkui huoneesta 27 n. 0,60 m päähän ulkoseinästä tasolla +4,75. Muurauksen alaosassa oli runsaasti päätiiliä, jotka ovat todennäköisesti kuuluneet ikkunapenkin muuraukseen.

Huone 27

Luoteisseinän ikkuna

Syyskuu 1964

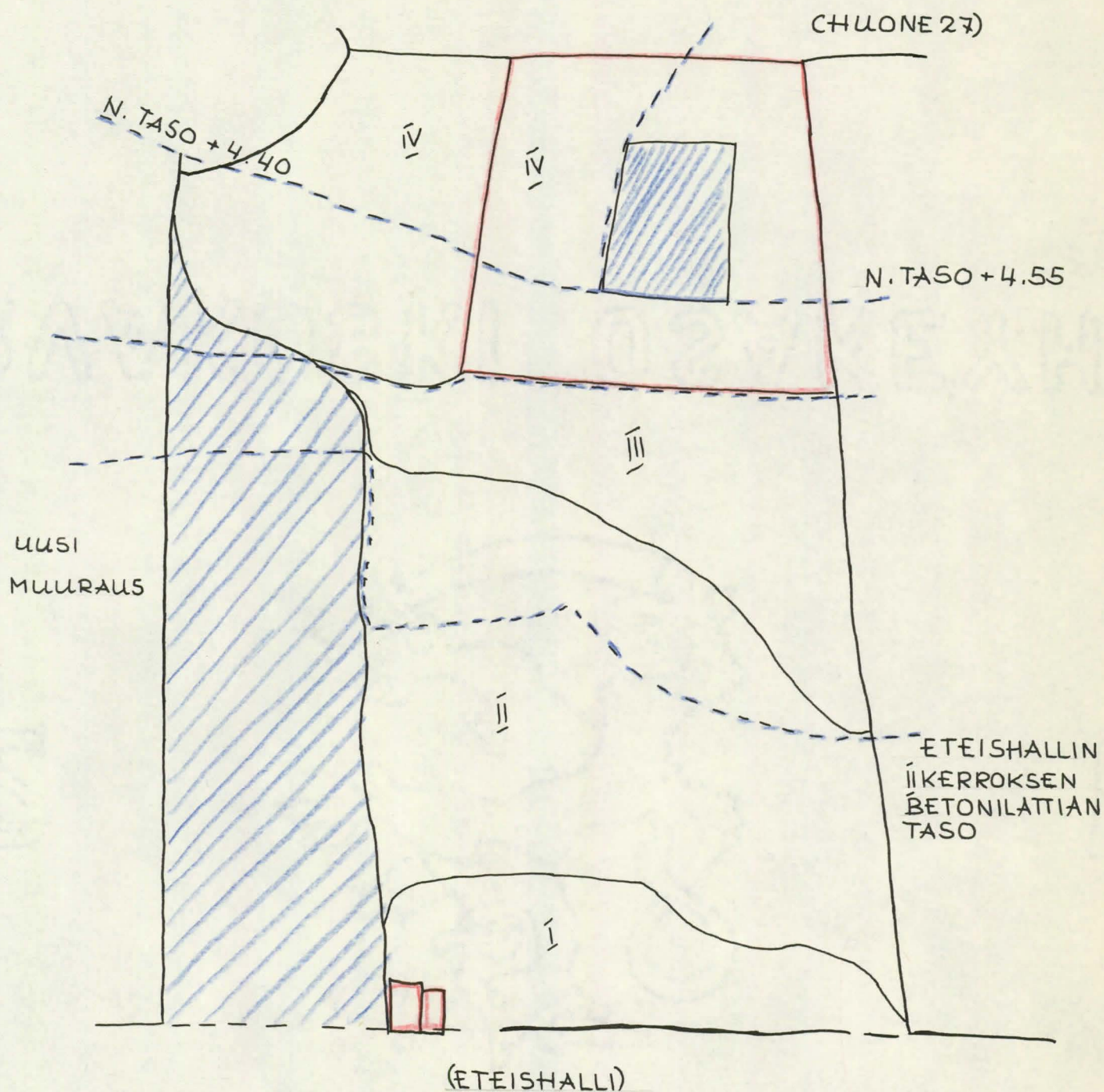
Syyskuussa 1964 jatkettiin ikkunan yläosan tutkimista. Purettiin savilaastinen holvi. Tämän yläpuolella tuli näkyviin renessanssi-aikaisen ikkunan sisäpuolisen komeron tasakaton jäljet. Katon ovat muodostaneet 5 22-30 cm leveää ja 4-5 cm paksua lankkua. Komeron koko syvyys on ollut 150 cm. Lankuista ei ollut yhtään palaa jäljellä, vain painanteet ikkunamuurauksen vaaleassa hiililaastissa. Nokijäljistä päätellen lankut ovat tuhoutuneet jossain tulipalossa. Tulipalon jälkeen ikkunaa ensin on korjattu savihiililaastilla. Vasta seuraavassa vaiheessa on ikkunakomeron yläreuniin hakattu neljän varvin korkuiset kolot, joitten varaan savilaastiholvi on lyöty.

Tyvästyjä
LINEN BANK

HUONEEN 27 LUOTEISSEINÄN IKKUNA-AUKON POHJA

(LUONNOS)

1.

I VAALEA LAASTI

II RUSKEA " "

III HARMAA

IV TIILIMUURAUKSEN VAALEA LAASTI

— TIILIMUURAUS

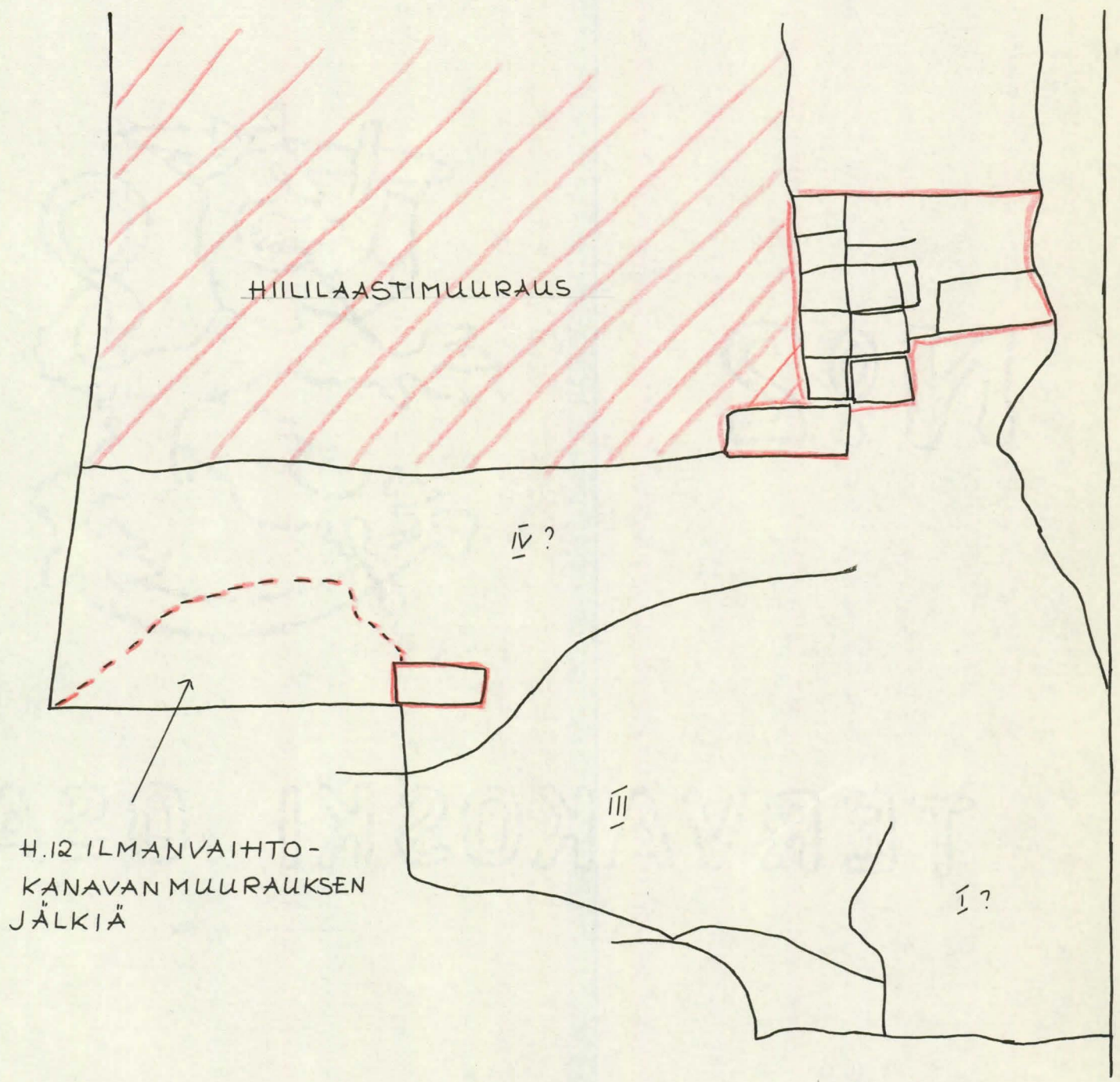
--- KORKEUSEROT (SUMMITTAISET)

HUONEEN 27 LUOTEISSEINÄN IKKUNA-AUKKON
LOUNAISPIELI (SUMMITAINEN LUONNOS)

2.

(H27)

ET.
HALLI

HIILILAASTIMUURAUUS

IV?

III

I?

H.12 ILMANVAIHTO-
KANAVAN MUURAUKSEN
JÄLKIÄ

H U O N E 28 (37)

Luoteisseinä

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 28 (37)

Luoteisseinän koillinen oviaukko

Marraskuu 1964

1800-luvun muuraukset oviaukon ympäriltä poistettiin. Tällöin paljastui oviaukon yläpuolelta keskiaikaisen komeron jäännökset.

I. Komero

Komeron yläreuna oli tasolla +11,05. Jäljet viittasivat suorakulmaiseen komeroon, jonka laki oli ollut vuorattu laudoilla. Komeron jäljellä olevissa seinissä kulki nimittäin ylinnä 6-7 cm korkea uurre, joka lounaisseinässä oli 10-11 cm syvä ja koillisseinässä n. 9 cm syvä. Takaseinässä sijaitsivat uurteen kohdalla olleet tiilet 2-3 cm komeron seinän tason takana. Uurteessa oli hiililaastilla tehtyä umpeenmuurausta.

Komeron koillisseinä oli 20 cm luodista 6 lounaaseen ja lounaisseinä 85 cm luodista 4 koilliseen. Komero oli 60 cm syvä ja 97 cm leveä. Pohja oli luultavasti sijainnut tasolla +9,75. Koillisseinässä oli tiilimuurausta tähän asti ja seinän täytemuuraus ulkoni tämän tason alapuolella niin paljon, että pohjan on täytynyt sijaita välittömästi sen yläpuolella.

Koillispielessä seinän pinnan tasossa oli jäljellä 4 tiiltä. Kahdesta ylimmästä näkyi, että pieli luultavasti on ollut hakkaamalla muotoiltu pyöreäksi.

Tasolla +10,62 oli koillisseinässä epämääräinen uurre, joka jatkui takaseinässä reikänä; halkaisija 4,5-5 cm.

Lounais- ja takaseinässä oli jäljellä 3 kerrosta. (Takaseinän 4. putosi umpeenmuurausta hakattaessa.)

Komeron yläpuolelta oli hakattu seinään kolo, joka ulottui tasolle +11,43. Tämä kolo oli myös ollut umpeen muurattu harmaalla laastilla (1800-luku) ja vanhoilla tiilillä.

Komeron seinät olivat paikoitellen mustuneet. (Myös mustunutta hiililaastiumpeenmuurausta löytyi; vrt. edellä olevaa.) Seinissä oli jälkiä slammauksesta.

Tiilet: 27,5 x ? x 10 cm
 28 x ? x 10 cm
 28 x ? x 10 cm
 28 x ? x 10 cm
 28,5 x ? x 10 cm

Komero oli muurattu vaalealla, harmahtavalla laastilla.

II. Hiililaastilla muurattu oviaukko

Komeron alapuolelta oli purettu savilaastikaari ja oviaukon koillispieli kahta alinta tiilikerrosta lukuunottamatta. Lounaispieli oli kokonaan jäljellä.

Oviaukon pohja oli suunnilleen tasolla +8,25. Lounaispieli oli 55 cm luodin 4 koillispuolella. Oviaukon leveys oli pohjasta 107-108 cm. Pohja oli päällystetty tiilillä, jotka olivat suunnassa luode-kaakko.

30 x 14,5 x ?

32 x 16 x ?

29 x 15 x ?

30,5 x 14,5 x ?

30 x 14,5 x ?

Koillispielen tiilet:

30,5 x 13,5 x 8,5

32 x ? x 9,5?

31,5 x ? x 9

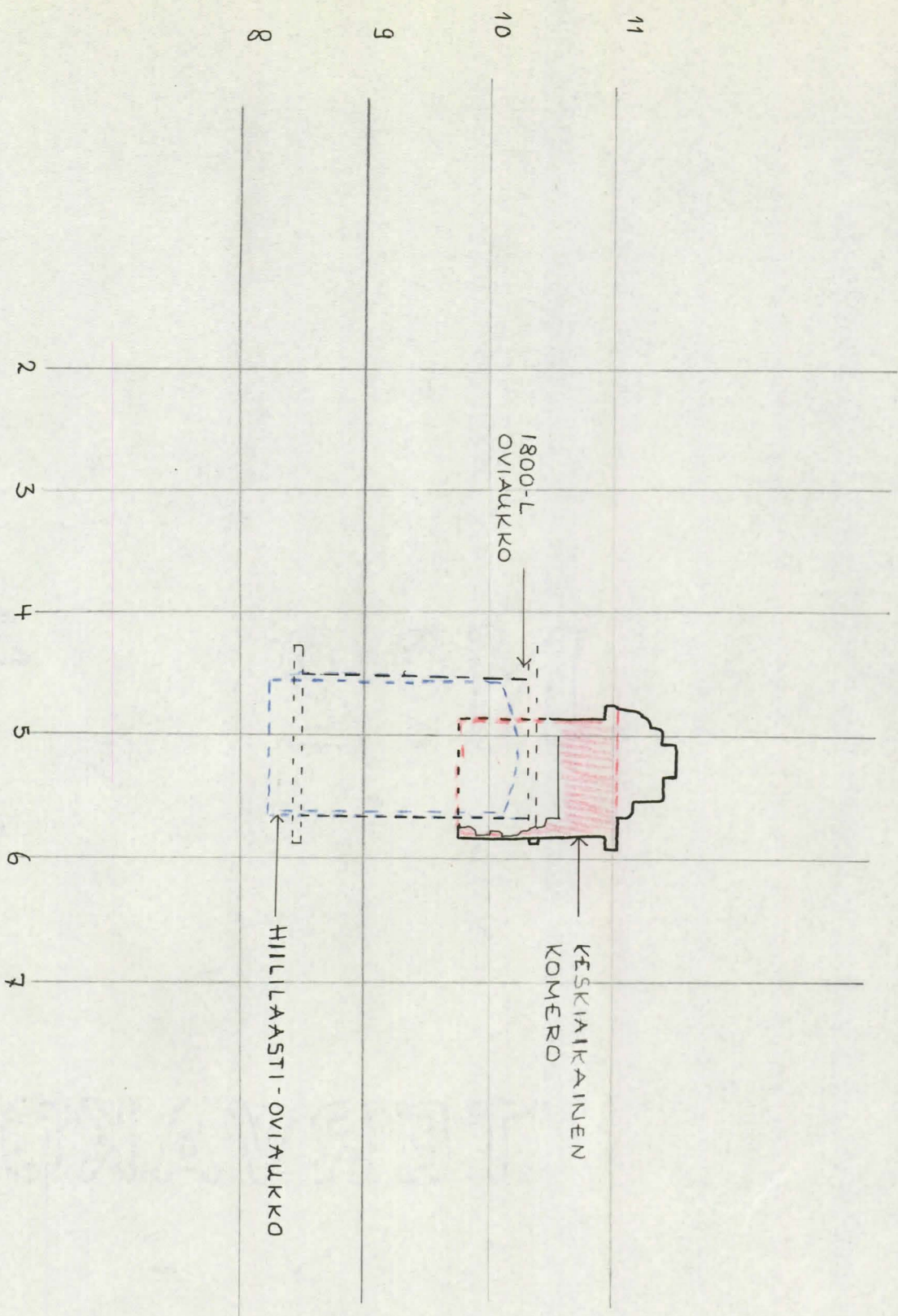
32 x 15 x 9,5

Lounaispielen tiilet olivat samaten pitkiä renessanssi-tiiliä.

Savilaastikaaren lounaispielen kanta oli suunnilleen tasolla +10,10.

Vaaleasta laastista löytyi hiiltä, vaikkakin niukasti.

HUONEEN 28 (87) LUOTEISSEIVÄN KOMERO JA
HIILILAASTI-OVIAUKKO 1:50

THE HISTORY OF THE

ROYAL SOCIETY

OF THE

H U O N E 28 (37-38)

Lounaisseinä

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 28 (38-37)

Lounaisseinä

Marraskuu 1964

A. Alue puretun väliseinän kaakkoislaidasta (n. 15 cm luodin 3 kaakkoispuolelta) luotien 5 ja 6 välissä olevaan oviaukkoon.

Muistiinpanot
Lilius
21.5.1960

Tutkimisvaiheessa oli seinää korjattu aivan uudella muurauksella tasolle +8,55. Seinän kaakkoispäässä oli oviaukko, josta luoteeseen oli ikkunakomero, jonka alareuna oli tasossa +8,88 ja kaaren laki tasossa +10,10. Kanta oli tasossa +9,92. Komero oli 94 cm syvä. Kaakkoispieli oli n. 36 cm luodin 3 kaakkoispuolella. Komero oli 66 cm leveä.

Piiirros 1

Luodin 3 molemmin puolin sijainnut huoneiden 37 ja 38 välinen seinä oli purettu aikaisemmin. Seinä sen kohdalla oli rikki. Komeron pielet ja kaari olivat myös miltei kokonaan poissa h. 28 puolella. Komeron ala- ja luoteispuolella näkyi seinän täytemuuraus. Alue II.

Poistetusta väliseinästä luoteeseen oli ehjää seinää oviaukkoon asti, jonka alareuna kulki tasojen +8,50 - +9,25 välillä. Alue I.

Väliseinän kohdalla n. tason +10,30 yläpuolella näytti pintamuurauksen alta tulevan esiin toinen tiilipinta. Tämä pinta osoitautui tynnyriholvia varten muurattuun kantaan kuuluvaksi.

(Muistiinpanot 1965, tammikuu; piirros 1)

Tason +10,05 korkeudella näytti olevan raja alemman munkki- ja ylempään renessanssi-limityksen välillä, mutta luoteispuoliseen oviaukkoon ei ollut tarpeeksi pitkä matka, jotta limitys olisi varmuudella käynyt selville. Saumaa tai laastin selvää vaihtumista ei liioin voitua todeta.

Piiirros 1

Seinän pinnassa ja seinän täytemuurauksessa oli vaalea, kalkkipitoinen laasti, joka suuresti muistutti väriltään ja rakenteeltaan h. 28 muualla olevaa hiililaastia, jossa oli hyvin niukasti hiiltä. Parrun (väliseinän kohdalla, tasossa 11) alapuolella oli kuitenkin selvästi erottuva harmaa hiililaasti.

Ikkunakomeron kaaren tiilet:

10 x 15 x ? cm

10 x 14,5 x ? cm

10 x 15 x ? cm

10 x 14 x ? cm

Kaareissa oli käytetty rikkinäisiä tiiliä ja laastiin työnnetty tiilenpaloja kiilloiksi.

B. Alue luotien 6 - 10 välissä

Seinäessä oli länsinurkassa suuri aukko, joka jatkui ylöspäin. Aukosta portaisiin vievään oveen asti oli poistettu 1800-luvun verhomuuraus lukuunottamatta pientä aluetta. Seinän pintamuuraus puuttui tasolta +7,75 tasoon +10.

Piiros 1

Oviaukon alapuolella oli suunnilleen tasossa +7,75 kieleke, joka jatkui luoteeseen 58 cm luoti 6:sta luoteeseen. Seinän tiilimuuraus muodosti tällä kohtaa pystysuoran säännöllisen kulman, joka jatkui alaspäin tasolle +7,09 asti. Tähän muodostui 18-20 cm syvä ja vaihtelevan leveä (tasossa +7,75 17 cm) kolo, jonka luoteis-sivu oli rikkinäinen. Kieleke jatkui kolon luoteispuolelle, jossa se oli tynnyriholvin jäännös. (Kolon kohdalla todennäköisesti ollut väliseinä.) Holvin, jonka kanta oli tasossa +7,59, muuraus jatkui h. 28 portaalin pieleen saakka ja portaalin luoteispuolella ikkunan rikottuun pieleen saakka. Kolon pohjan alapuolella seinä oli ehjä ja limitys jatkuva ilman saumoja.

Tasolla +8,24, 10 cm luodista 7 kaakkoon oli parrunkolo; kanta 17 cm, korkeus 13 - 14 cm.

Seinäessä oli sidemuurausta suunnilleen tasojen +8 ja +9 välillä (1800-luvun verhomuuraus alkoi tasolta +9) alueella, joka ulottui luodin 7 molemmin puolin, 39 cm kaakkoon ja 18 - 19 cm luoteeseen.

Tiilet: ? x 14,5 x 10 cm
 ? x 14 x 9 cm
 ? x 14,5 x 9,5 cm
 ? x 14 x 10 cm
 29 x ? x 9 cm
 29 x ? x ? cm
 28,5 x ? x ? cm

Luotien 9 ja 10 välissä oli myös sidemuurausta, joka alkoi tasolta +8,85 ja jatkui tasolle +9,75 (yläpuolella oli 1800-luvun muurausta). Tämän sidemuurauksen rajat olivat epämääräiset.

Tiilet: ? x 14 x 10 cm
 ? x 14 x 10 cm
 ? x ? x 9 cm
 ? x 14,5 x 10 cm
 29 x ? x ? cm
 28 x ? x ? cm

Laasti oli vaaleata kalkkipilkkuja sisältävää. Seinän täytemuura-

uksen pinta oli tummunut.

Späskopla
LENNEN BANK

Huone 28 (38)

Lounaisseinän luoteinen ikkuna

- Marraskuu 1964 Ikkunaa on aikaisemmin selostettu.
- Muistiinpanot
Heimala 1958 Ikkunan alareuna sijaitsi suunnilleen tasolla +9,85, yläreuna suunnilleen tasolla +10,65 - 10,75. Aukossa oli alhaalla ja ulkoseinässä savilaastilla tehty umpeenmuuraus. Ylinnä oli hiililaastilla tehty umpeenmuuraus, joka poistettiin.
- Piirros 2 Aukkoa kattoi kaksi harmaakiveä, jotka näyttivät kuuluvan alkuperäiseen ikkunan muuraukseen. Kivet sijaitsivat siten, että huoneen puoleisen alapinta oli yhden tiilikerroksen verran ulkoseinän puoleista alempana. Pielien päätiilet ulkoseinän puoleisen kiven alla oli ulotettu. Tämän kiven ulkoseinän puolella oli luoteispielessä vielä yksi ulotettu päätiili.
- Piirros 3 Aukkoa ei toistaiseksi voinut pihan puolelta tutkia.

Huone 28 (37)

Lounaisseinän kaakkoispää

Joulukuu 1964

Ristikäytävälle johtanut 1800-luvun oviaukko oli purettu. Kolo oli lähes yhtäjaksoinen ullakolle asti, mutta entisen oviaukon yläpuolella oli jäljellä ohut kaari seinän täytemuurausta ja ulkoseinän savilaastimuuraus. Aukon alalaidan huoneen puoleinen tiilimuuraus tuli tasolle +7,65. Täytemuuraus nousi tästä ulkoseinään päin. Kaakkoisseinässä oli kiinni enintään 60 cm levyinen tynkä oviaukon kaakkoispuoleista lounaisseinää. Luoteissivu sijaitsi viereisen ikkuna-aukon kaakkoispielen tiilimuurauksen kohdalla.

Kaakkoisseinässä lounaisseinän takana kulki tasolla +11,05 sauma, jonka yläpuolella oli ensin pelkistä sidetiilistä koostuva kerros ja sen päällä kerros pelkkiä juoksutiiliä. Huoneen puolella limitys oli tälläkin kohtaa munkkia. Sauman alapuolella oli rikotua sidemuurausta. Tässä sidemuurauksessa kiinni ollut lounaisseinän tynkä oli muurattu niukasti hiiltä sisältävällä vaalealla laastilla (sekundääristä muurausta?). Etelänurkkaa ja rikkinäistä sidemuurausta oli myös täytetty tällä laastilla. Sidemuurausta saattoi seurata alaspäin tasolle +8,70. Tasolta +8,35 alkoi uusi nykyisten restaurointitöiden yhteydessä suoritettu muuraus.

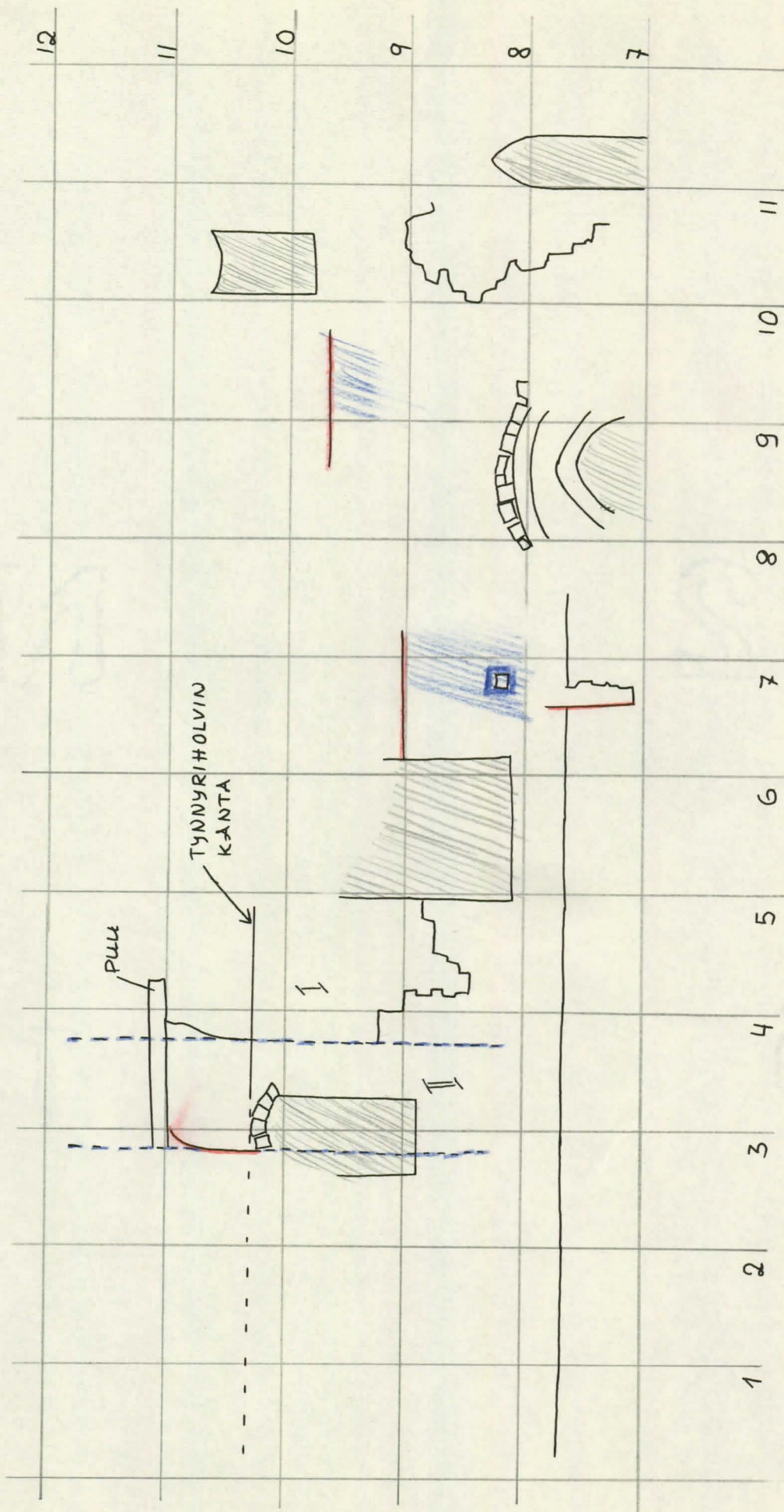
Tiilet aukon kaakkoispuolella:

29 x 13,5 x 9 cm	? x ? x 10 cm
? x 13,5 x 9,5 cm	29 x 13,5 x 10 cm
? x ? x 9,5 cm	? x 14,5 x 10 cm
29 x 13,5 x 10,5 cm	? x 14,5 x 10 cm

H.28(37-38) LONNAINSEINÄN OSA

1:50

①

— — — — — VÄLISEINÄN PAIKKA

— — — — — PINTA POISSA TAI RIKKI

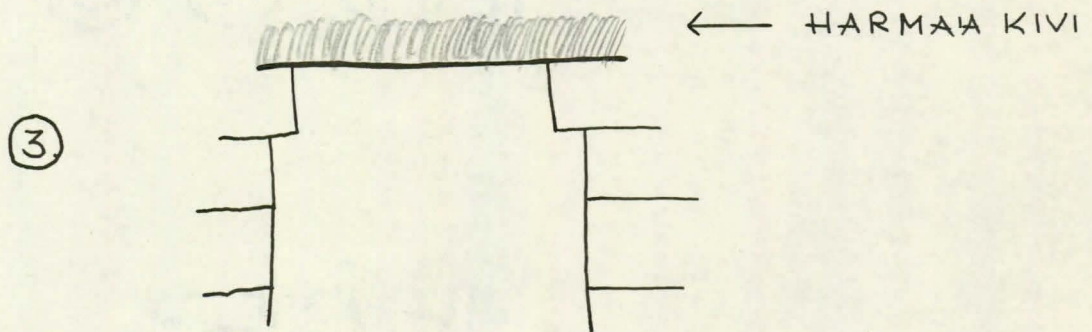
/// SIDEMUURAUSTA

— — — — — SEINÄPINTA

LOUNAISSEINÄN LUOTEINEN IKKUNA (TASOJEN +10, +11 VAIHELLA)

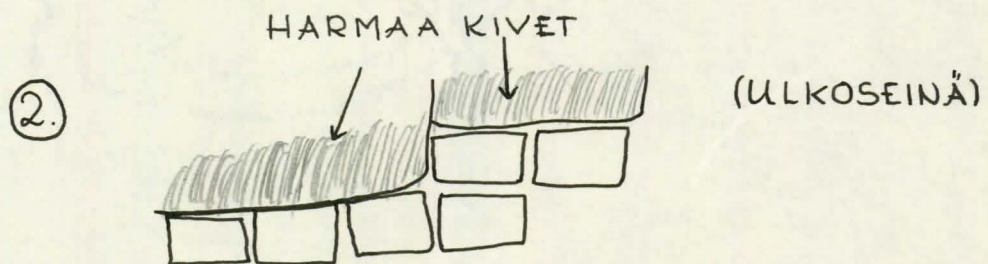
IKKUNAN LEIKKAUS

ULKOSEINAN PUOLEISEISEN HARMAAKIVEN KOHDALLA
(LUONNOS)

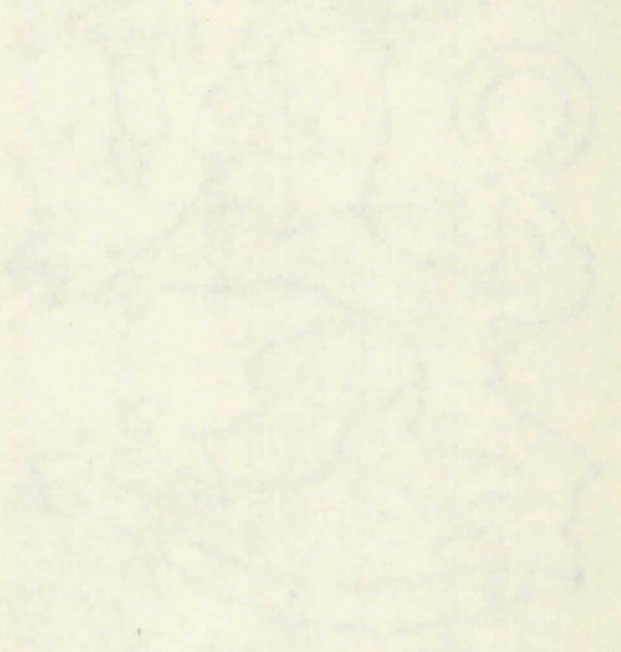

IKKUNAN PORRASTETUN LAEN
LEIKKAUS KAAKOISPIELESSÄ

(HUONE 38)

№ 22

H U O N E 28 (38 - 37)

Koillisseinä

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 28 (37)

Koillisseinän luoteinen ikkuna

Marraskuu 1964

1800-luvun ikkunamuuraus poistettiin ja alta paljastui renessanssi-ikkunan jäännökset.

Piiirros 1

Ikkunan pohja oli tasolla +9. Luoteispieli oli luodin 3 kohdalla ja ulottui tasolle +10,52. Pieli oli tason +10 alapuolella sisäseinän kohdalla hieman hajalla. Pieltä oli n. 70-79 cm ulkoseinään päin ja näytti jatkuvan ulkoseinään asti, mitä ei kuitenkaan voitu poistamattoman 1800-luvun muurauksen takia varmuudella todeta. Tasolla +10,52 näkyi jälkiä ikkuna-aukkoa kattaneista lankuista. (1700-luvulla tässä on luultavasti suoritettu jokin korjaus koska pielessä oli kappale savilaastia, jossa näkyi puun syiden jälkiä.)

Luoteispieli ja pohja - kaakkoispielestä, joka sijaitsi 22 cm luodista 5 luoteeseen, oli jäljellä vain alimmat tiilet - olivat rapatut ja slammatut. Pieli oli ilmeisesti käsitelty ennen pohjan muurausta, koska rappaus ja slammaus jatkui pohjan pinnan alapuolelle. Rappauksessa oli hiiltä.

Luoteispieli kaartui ylhäältä hieman kaakkoon päin. Täytemuuraus pielen takana oli tummunut.

Pohjaa oli jäljellä n. 45 cm luoteispielestä kaakkoon päin. Kaakkoispielen kohdalla ei ollut jäljellä yhtään pohjan tiiltä. Pieleet vinot siten, että aukko suureni huoneeseen päin.

Luoteispielen tiilet: 9-10 cm korkeat. Pohjan tiilet:

31,5 x 15 x 9 cm
 ? x ? x 9 cm
 34,5 x ? x 11 cm

Kaakkoispielen tiilet:

? x 15,5 x ? cm
 31 x 14 x ? cm
 ? x 16 x 9,5 cm

Luoteispielestä luoteeseen n. 20-30 cm kulki sauma, joka jatkui alaspäin uuteen muuraukseen asti.

Tiilet sisäseinän muurauksessa ikkunan alapuolella:

31 x 14,5 x ? cm
 ? x 16 x ? cm
 32 x ? x ? cm
 ? x 16 x ? cm

31,5 x ? x ? cm

32 x 15,5 x ? cm

Laastissa oli joka paikassa hiiltä.

Piirros 1 Luoteispielen kohdalla n. tasolta +10,50 tasolle n. 10,85, 65 cm sisäseinästä ulkoseinään päin kaartui täytemuurauksessa tasoitet-
^{oli}
tu laastialue, joka luultavasti renessanssi-ikkunaa varhaisemman, mahdollisesti holvatun ikkuna-aukon jäljiltä.

Pyöräskylä
LINNEN IBANK

Huone 28 (38 - 37)

Koillisseinä

Joulukuu 1964

Luoti 8 kohdalla olleen 1800-luvun ikkunan luoteispuolesta luoteeseen oli seinän vanhaa muurausta rikottu (ilmeisesti ko. ikkunaa muurattaessa). Onkalo ulottui suunnilleen 1,40 m ikkunan luoteispuolelle.

Kolo ulottui n. tasolle +10,50. Yläpuolella oli vaaleata, niukasti hiiltä sisältävää laastia, mutta myös harmaampaa hiililaastia, jossa enemmän hiiltä. Harmaa laasti saattaisi olla peräisin jostain korjauksesta. Vrt. kaakkoisen renessanssi-ikkunan pohjan rapaus.

Ikkunan yläpuolella onkalo ulottui tason +11 yläpuolelle. Laessa oli ilmeisesti ollut työsauma. Se oli myös paikoitellen nokeentunut.

Hiililaastimuuraus tuli n. tasolle +11. Sen yläpuolella oli 1800-luvun tiilimuurausta. Ikkunan päällä oli yksinomaan 1800-luvun muurausta.

Linjen Bank

Huone 28 (38)

Koillisseinän keskimäinen 1800-luvun ikkuna-aukko

Joulukuu 1964

Luoti 8 kohdalla sijainneen 1800-luvun ikkuna-aukon pieliä purettaessa tuli esiin renessanssi-ikkuna, jonka luoteispieli oli 1800-luvun ikkunan kaakkoispielen kohdalla.

Piirros 1

Renessanssi-ikkunan pohja oli tasolla +9,03, kaakkoispieli n. 30 cm luoti 10:stä kaakkoon. Pohja ja kaakkoispieli olivat rapa-
tut ja slammatut. Luoteispielessä oli säilynyt ikkunakomeroa katta-
vien lankkujen päistä kaksi. Huoneen puoleinen oli tasolla +10,50.
Ulkoseinän puoleinen, joka oli 85 cm seinän sisässä oli tasolla
+10,44. Lankkujen päät olivat n. 80 cm luoti 8:sta kaakkoon.
N. 7 cm päistä oli sijainnut muurauksen sisällä.

Lankut olivat n. 24-25 cm leveät ja 1,5-4 cm paksut. Vinon pie-
len jälki näkyi lankuissa. Laipio on myös laskenut ulospäin.
Lankuissa oli slammauksen jälkiä.

Luoteispielen muurausta - vinoon asetettuja tiiliä - tuli esiin
1800-luvun ikkunan kaakkoispielen alta. Renessanssi-ikkuna oli
murattu valkoisella, niukasti hiiltä sisältävällä laastilla.
Pohjassa oli rappausta kaksi kerrosta. Alempi kerros oli mai-
nittua laastia, päällä oli harmaampi hiililaastirappaus.

Tiilet:	31,5	x 16	x ?	cm
	?	x 15	x 9	cm
	?	x ?	x 10	cm
	?	x 14	x ?	cm
	?	x 16	x 9	cm
	?	x 14	x 10	cm
	?	x 15,5	x 9	cm

Piirros 1

Renessanssi-ikkunan kaakkoispielestä 31 cm kaakkoon oli keski-
aikaisen (ikkuna-?) komeron kaakkoispieli. Komeroa, jota oli il-
meisesti purettu renessanssi-ikkunan muurauksen yhteydessä, oli
jäljellä kaakkoisseinä, osa holvia ja takaseinää. Komero oli suo-
rakulmainen, n. 48 cm syvä. Pohja oli tasolla +8,96 ja seinä
kantaan asti oli 65 cm korkea. Holvista oli sisäseinän pinnassa
jäljellä 4 kaaren kaakkoisinta tiiltä. Kaari oli yksinkertainen,
päätiielistä murattu. Luoteisimman tiilen kohdalla komeron kor-
keus oli n. 90 cm, mikä lienee suunnilleen lakikohdan etäisyys
pohjasta.

Slammattu komero oli muurattu ruskehtavalla, kalkkipilkkuja sisältävällä laastilla.

Piirros 1

Tasolla +10,42 alkoi seinässä komeron yläpuolella ja siitä kaakkoon 2 tiilikerrosta leveä syvennys, joka oli n. 16-18 cm syvä. Ko. syvennys oli kokonaan juoksutiilimuurausta. Syvennystä oli jäljellä n. 1,10 m. Sen yläpuolella välittömästi alkoi vaalea hiili-laastimuuraus, joten ei selvinnyt, onko mahdollisesti jatkunut ylöspäin. Tämä ilmeisesti muurattu tynnyriholvin kantaa varten. Vastakkaisella seinällä samanlainen syvennys. Syvennyksen alapuolella oli revitty seinän tiilipinta; näkyvissä oli seinän täytemuuraus.

Musitiinpanot
tammikuu 1965

Linens Bank
LINENIBANK

Huone 28 (38)

Koillisseinän kaakkoispää

Joulukuu 1964

Koillisseinän kaakkoispäästä oli purettu 1800-luvun ikkuna, jonka kohdalta paljastui muurin sisäinen sayuhormi.

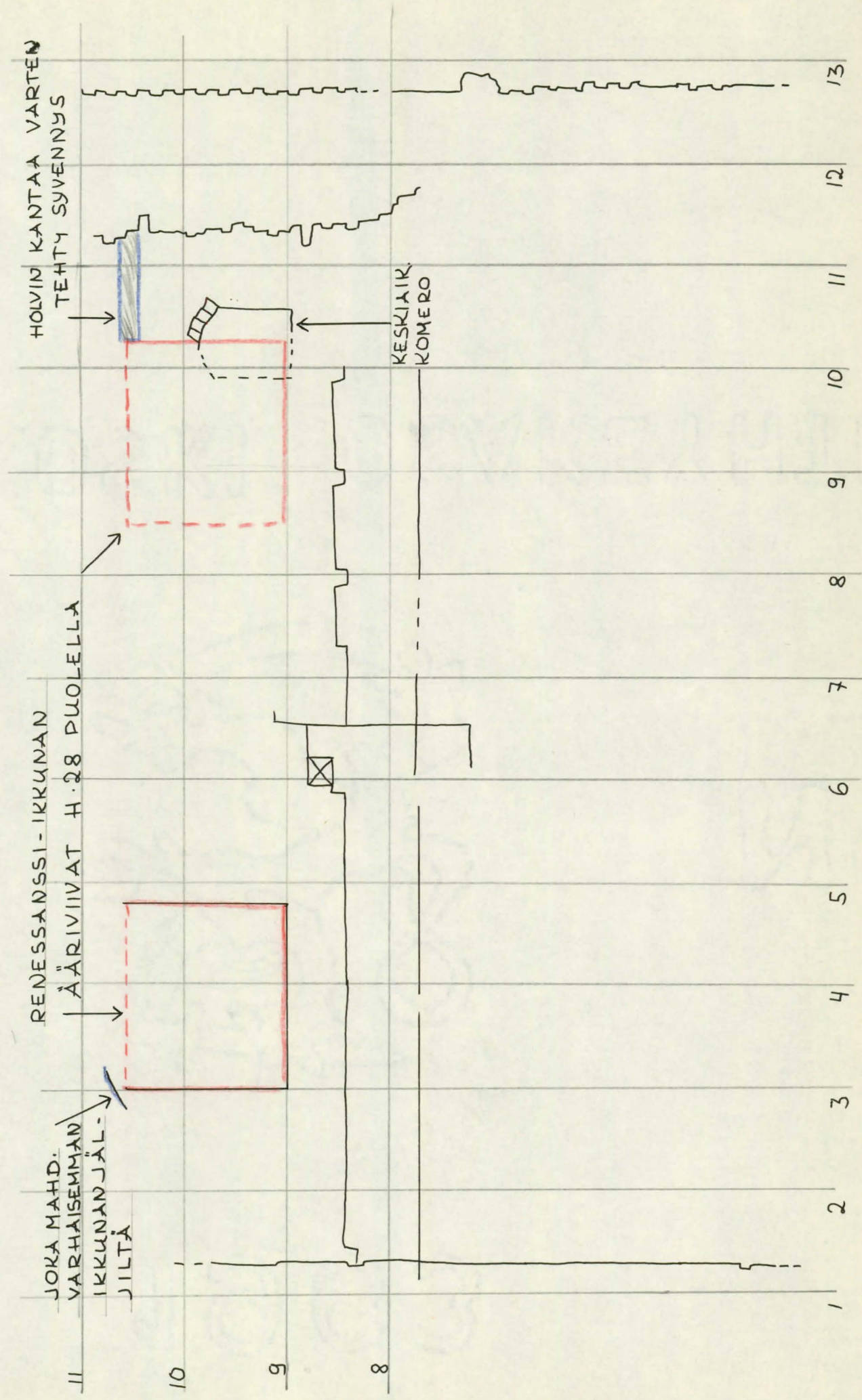
Tasolla +8,95 hormi sijaitsi 1,60 m itänurkasta luoteeseen. Lisäksi hormi oli n. 53 cm sisäseinästä luettuna muurin sisässä. Tälle tasolle hormi, joka oli 35 cm luode-kaakkoissuunnassa, ja 37 cm lounainen-koillissuunnassa, on ilmeisesti kaartunut kaakkoon päin. Mutka oli saatu aikaan tiiliä ulottamalla. Kaakkoisseinämää ei ollut mitään jäljellä tason +8,95 yläpuolella. Luoteisseinämää oli jäljellä tasolle +9,80 asti. Tällä tasolla etäisyys itänurkasta oli n. 1,30 - 1,35 m.

Tiilet: ? x 13,5 x 10 cm
 ? x 14 x 10 cm
 28 x ? x ? cm
 ? x 14 x 10 cm
 ? x 14 x 10,5 cm

Linjen Bank

H.28 (38-37) KOILLISSEINÄ ①

TASOITETTU LAASTI TÄYTEMUKKUUKSESSA,

11

10

9

8

2

3

4

5

6

7

8

9

10

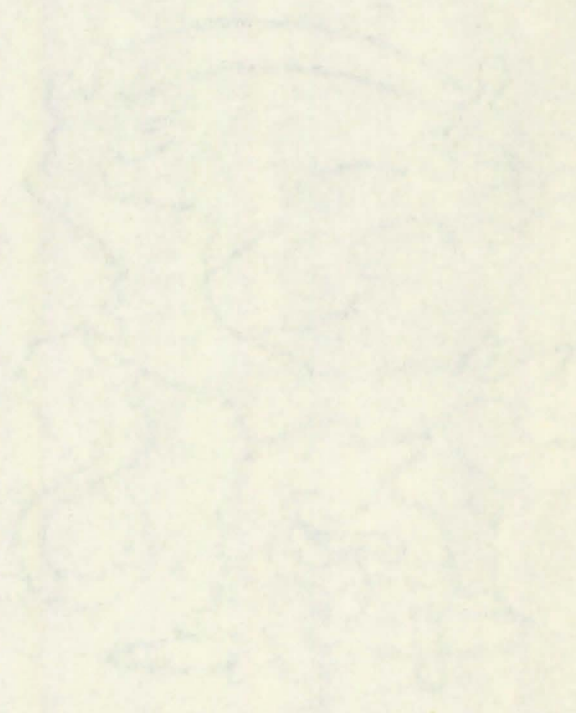
11

12

13

QUINCY J. WOODRUFF

1870

1871

H U O N E 28 (38-37)

Kaakkoisseinä

Eeva-Maija Viljo 1964

Huone 28 (38)

Kaakkoisseinä

Marraskuu 1964
Muistiinpanot
H. 38,
Heimala 1958

Kaakkoisseinästä poistettiin 1800-luvulla muurattu oviaukko. Muodostuneen aukon lounaisreuna oli n. 2 m etelänurkasta ja sen leveys oli n. 1,50 m; aukko sijaitsi tasojen +8,60 ja +10,86 välissä. 1800-luvun muurauksen alta ei tullut esiin mitään varhaisempia rakennelmia.

Huone 28 (38)

Kaakkoisseinän koillispää

Joulukuu 1964

Kun itänurkassa sijainnut 1800-luvun ikkuna oli purettu, paljastui kaakkoisseinän koillisin pää.

6-8 cm luodista 3 lounaaseen alkoi sidemuuraus, joka jatkui ulkoseinään asti. Sitä oli osittain rikottu. Sidemuuraus jatkui ylöspäin, ylempänä olleeseen oviaukkoon asti, sekä alaspäin.

Tutkimuspiir.

22:13/601

Sidemuurauksen sisään oli tasolta +9,20 (tämän tason alapuolella oli aivan uutta muurausta) muurattu kaarta, joka oli kuulunut paikalla sijainneeseen uuniin. Tämä kaari vaikutti sekundaariselta.

Se loppui tasolla +9,85.

Tiilet kaareissa:

? x 14 x 11

? x 15 x 9,5

? x 15 x 10

Tasolla +10,25 sijaitti sidemuurauksessa rikkinäinen päätiili, joka oli nokinen. Samoin oli nokea tasolla +10,55. Em. savuhormi on saattanut olla yhteydessä uuniin.

Muistiinpanot

h. 28(37-38),

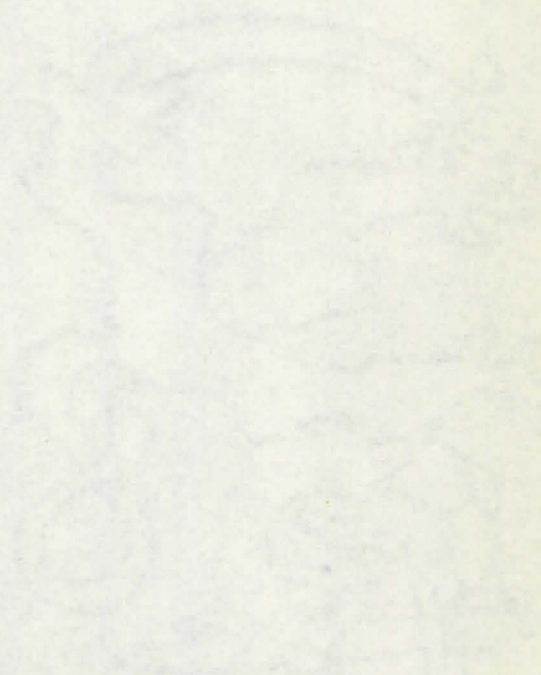
koillisseinä

1964

Unin kaari oli muurattu samalla niukkahiilisellä laastilla kuin aikaisemmin selostetut renessanssi-ikkunat. (Tosin ainoastaan 1 hiilenpala löytynyt, mutta laasti muuten samankaltaista.)

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

1954

1954

LUOTEINEN ULKOSEINÄ

PERUSTA

Eeva-Maija Viljo 1964

Luoteisfasadi

Perusta

Kesäkuu 1964

Poistettiin osa myöhäisestä kiveyksestä perustan tutkimista varten. Alkaen n. 2,20 - 2,30 m eteishallin lounaisesta ulkoseinästä 5,70 m lounaaseen n. 1,70 m korkeudella ja alkaen rampista 0,60 - 1,15 m koilliseen n. 2,10 m.

Paljastui maaperä, jolle linna on rakennettu. Raja tuli näkyviin n. 3,0 m eteishallin lounaisseinästä lounaaseen ja nousi melko jyrkästi lounaaseen päin.

Maaperässä oli erikokoisia kiviä, hiekkaa - hyvin kovaksi sementoitunutta.

Seinässä oli myös erikokoisia kiviä, hiekkaa ja kalkkilaastia.

Piirros II

Noin 1,0 m vankilanaikuisista portaista koilliseen oli maaperän rajassa pieni ympäristöä tummemmalla maalla täyttynyt syvennys. Sen koko: 0,40 m pitkä ja 0,22 m syvä. Sitä rajoitti alaspäin ohut musta kulttuurimaakerros. Välittömästi koilliseen mustaa kulttuurimaata, jota ei kiveyksen takia kuitenkaan voinut tarkemmin seurata.

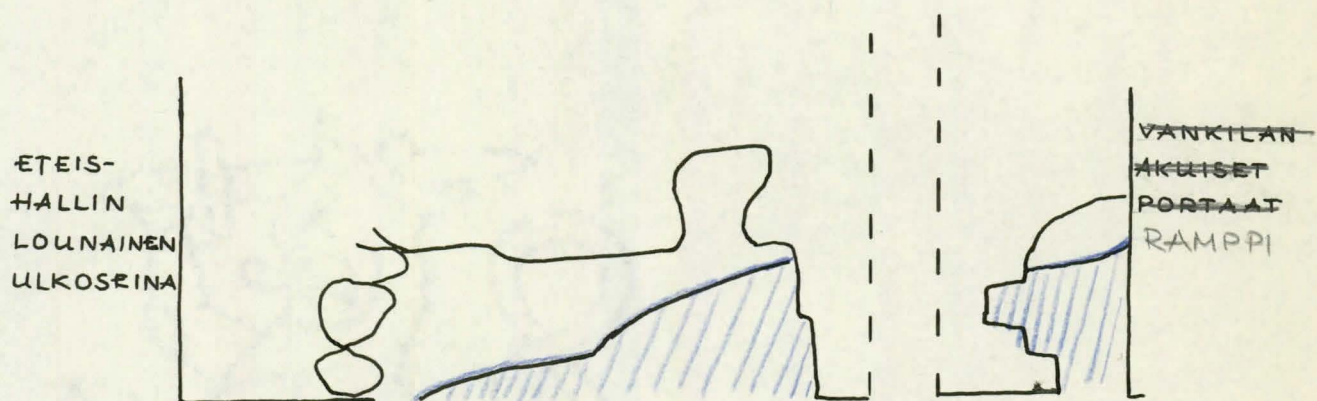
Valokuvat EMV

2574-79 ja

2513-16

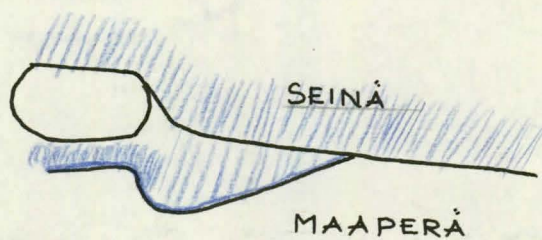
LUOTEISFASADIN PERUSTA

I (LUONNOS)

MAAPERÄ

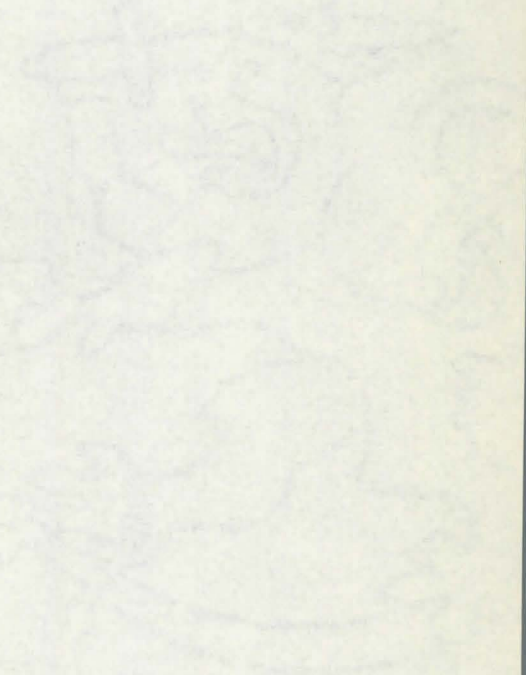
II (LUONNOS)

MAAPERÄ

KULTTUURIMAA

1959

2000

YVARD 5000

LUOTEINEN ULKOSEINÄ

Eeva-Maija Viljo 1964

Luoteinen ulkoseinä

Lounaisosa

Elokuu 1964

Länsitornin luoteisesta ulkoseinästä poistettiin luodin 27 molemmin puolin sijaitsevan 1800-luvun ikkunan pielimuuraukset sekä sen koillispuolelta varhaisempaa ikkunan umpeenmuurausta. Poistettu 1800-luvun muuraus ulottui lounaassa luodin 29 molemmin puolin sijaitsevan ilmanvaihtoaukon ympärille. Muurausta poistettu luotien 26-30 välillä, ikkunan yläpuolelta tasolle +8 ja umpeenmuurauksesta tasolle +9.

Vankila-aikuinen muuraus harmaakivilinnan yläpuolella sijainneen oviaukon ympäriltä poistettiin myös ja aukaistiin oven koillispuolella sijaitsevan ilmanvaihtoaukon umpeenmuuraus.

Muistiinpanot
1962

I 1. Oviaukko luotien 21 - 23 välillä

1800-luvun muurauksessa olleet oviaukko ja sen yläpuolella sijainnut pieni ikkuna, jotka avautuivat sisäpuolella samaan lyhyeen muurin läpi menevään tynnyriholvattuun käytävään, hävisivät ja niiden takaa tuli esiin pyörökaarinen aukko, joka ulottui suunnilleen tasolta +4,85 tasolle +8,50. Seinän tiilimuuraus oli näiltä kohdin n. 60-70 cm paksu, ja em. aukko alkoi ulkoseinästä tämän verran kaakkoon. Aukon pielet olivat uutta korjausmuurausta, joka ulottui holvin kantoihin asti, suunnilleen tasolle +8,20. Holvin laki oli tasolla +8. Aukko oli 1,2 m leveä.

Piirros 1

Holvi oli murattu vaaleista tiilistä vaalealla, harmahtavalla laastilla, jossa oli kalkkinuruja.

Tiilet: ? x 14 x 8,5 cm
 ? x 13 x 8,5 cm
 ? x 13,5 x 9 cm
 ? x 13 x 8 cm
 ? x ? x 8,5 cm

(Tiilet on mitattu lähinnä ulkoseinää olevasta sidetiilikaaresta. Holvia peitti paksu rappaus-, slammaus- ja öljymaalipinta.)

Holvin laki oli samassa tasossa kuin puretun aukon yläreuna, joka oli alkuperäistä seinää. Ulomman kaaren ylimmät tiilet peittyivät ulkoseinän tiilimuurauksen alle.

Tiiliseinän ja uuden muurauksen välistä oviaukon koillispuolella näkyi seinän täytemuurausta, joka oli murattu valkoisella laastilla. Tiiliseinän muuraus oviaukon ympärillä tummemmalla laastilla.

2.a. Keskiaikaisen ikkunan umpeenmuuraus luodin 26 molemmin puolin.

Valokuva;
2523
piirros 1

Poistetun peitemuurauksen alta luodin 26 molemmin puolin suunnilleen tasolla +6 paljastui keskiaikaisen ikkunan ulospäin porrastetusti laskeva luiska. Luiska sijaitsi huoneen 24 rekonstruoidun ikkunan alapuolella. Luiskan koillispuolelta löytyi myös jälkiä vinosta, sisäänpäin kapenevan ikkunan pielestä.

Rekonstruoidun ikkunan ympärillä ollut uusi muuraus jatkui miltei tiilimuurauksessa olleen aukon lakeen asti, mutta aivan yläreunassa näkyi n. 60 cm vahvuisen harmaanruskealla laastilla muurattun tiiliseinän takana ollut vaalealla laastilla muurattu seinän täyte.

Luiskan alareuna alkoi harmaakivisen osan yläpuolelta. Päätiilistä muurattu luiska oli leveimmästä kohdasta 0,76 m leveä. Siitä oli jäljellä 2 kerrosta.

- Alempi kerros koostui 4 tiilestä, joiden mitat koillisesta lounaaseen olivat

? x 13,5 x 9 cm

? x 13,5 x ? cm

? x 14 x ? cm

? x 13 x ? cm

Lounaassa oli tiilien tasossa harmaakivi, joka näytti sekundääriseltä paikkaukselta. Ylempi tiilirivi tuli osittain sen päälle.

- Ylempi kerros koostui 5 tiilestä, joiden mitat koillisesta lounaaseen olivat

? x 13 x 9,5 cm

? x 14 x ? cm

? x 12,5 x 9 cm

? x 14 x 9,5 cm

? x 14 x ? cm

13-15 cm alemman kerroksen tiilistä jäi näkyviin näiden alta. Ylemmän kerroksen kahdessa lounaisimmassa tiilessä näkyi todennäköisen päällä olleen kerroksen jälki 15 cm tiilen ulkoseinään päin olevasta päästä. Koillisimman tiilen päällä olevassa laastissa oli päätiilen jälki.

- Ylemmän kerroksen päällä ollut laastikerros oli suunnilleen 30 cm l. tiilenmitan levyinen. Sen takana oli ennen uutta muurausta 14 cm levyinen vaalea suora alue, jossa oli laastia

ja rikkinäisiä tiiliä. Sen koillispäässä oli laastissa 13,5 x 19 cm kokoinen kolo.

Koko luiska ulottui 0,70 m seinän sisään.

Koillislaidassa olevasta vinosta pielestä ei luiskan alimman kerroksen kohdalla ollut minkäänlaista merkkiä. Ylemmän kerroksen kohdalla oli vinoon asetettu tiili, joka ei tullut aivan ulkoseinän tasoon. Sen päällä oli osittain rapautunut tiili, joka oli osittain ulkoseinässä, osittain pielessä. Tämä tiili, josta sisäänpäin oli vinoon asetettu päätiili, on saattanut olla muotoiltu. Seuraava tiili, joka myös oli osittain ulkoseinässä, osittain pielessä, oli ulkoseinän sidetiili. Ylin säilynyt tiili oli ulkoseinän juoksu tiili.

Laasti oli rapautunutta, mutta näytti siltä, että luiska oli muurattu samalla harmaanruskealla laastilla kuin seinä. Pielessä sen sijaan oli vaalea laasti (luultavasti hiililaasti). Tämä muuraus jatkui koilliseen (katso alla), ja oli ainoastaan 1 kerroksen paksuinen, mikä näkyi murretun aukon reunasta.

2.d. Luodin 27 molemmin puolin sijainnut vankilanaikainen ikkuna oli sisäpuolelta muurattu umpeen huoneen 24 korjausten yhteydessä. Ikkunan puosot poistettiin. Ikkunan lounaispuolella oli 1800-luvulla muurattua seinän täytettä (luoti 28). Ikkunan alapuolella oli alkuperäistä seinän tiilimuurausta, jonka pinta oli rikottu. Se ulottui suunnilleen tasolle +6.

3. Luodin 24 koillispuolella oli tasolle +10,40 ulottuva 105 cm korkea 17,5 - 22 cm leveä aukko, jota ympäröi sekundäärinen muuraus. Muuraus alkoi aukon yläreunasta ja jatkui alas tasolle +8,55; leveys oli n. 1,00 m. Muuraus, jota koillispielessä oli paikattu vaalealla savilaastilla, oli tehty vaalealla laastilla.

Piirros 2

Aukon koillista reunaa oli alhaalla muotoiltu hakkaamalla. Yläreunassa oli koillispielessä vinoksi hakattu tiili ja aukon lounaispuolella sekundäärisen muurauksen ja alkuperäisen seinän muurauksen rajalla toinen hieman kulmasta viistottu tiili. Nämä tiilet, jotka kuuluivat seinän alkuperäiseen muuraukseen ovat reunustaneet aikaisemmin paikalla sijainnutta aukkoa.

Aukon ympärillä olleen vaalealla laastilla tehdyn muurauksen tiilet:

28	x	14,5	x	10	cm
?	x	?	x	10	cm
28	x	14	x	10	cm

27,5 x 13 x 10 cm

27,5 x ? x 9,5 cm

Savilaastipaikkauksen tiilet:

26 x 14,5 x 9 cm

32,5 x 16 x 9,5 cm

? x 13 x 9 cm

? x ? x 10 cm

Muurauksen alareunassa olleet parrunkolot olivat paikalla sijainneen riippukäymälän kannattajaparrujen jäljiltä. Muuraussauma kulki näiden kolojen pohjan tasolla. Kolojen alareuna oli suunnilleen tasolla +8,55. Koillinen kolo oli 17-20 cm leveä ja 35 cm korkea; luoteisen leveys oli 18-20 cm ja korkeus 30 cm. Syvyys n. 90 cm. On mahdollista, että parrunkolot eivät kuulu seinän alkuperäiseen muuraukseen, sillä varsinkin koillinen kolo on muodoltaan säännötön ja vaikuttaa myöhemmin puhkaistulta. Sen pohjalla oli savilaastia, jonka alta löytyi samanlaista laastia kuin seinässä. Päältä oli ilmeisesti poistettu tiili.

4. Ikkuna-aukko tason +10 yläpuolella luodin 27 molemmin puolin
Aukon korkeus oli 61 cm ja leveys n. 45 cm. Ikkunan alareuna oli suunnilleen tason +10 kohdalla. Ikkunan ympärillä ollut muuraus ei ollut alkuperäinen; saumat kulivat koillispielessä suunnilleen 20 cm päässä aukosta, lounaispielessä n. 15 cm päässä, ylhäällä n. 20 cm ja alareunassa enintään n. 35 cm päässä. Sauma oli kuitenkin hyvin epäsäännöllinen. Ikkunan yläreunassa oli 2,5 cm paksuinen lauta, joka oli asetettu vinosti siten, että aukko oli sisältäpäin suurempi kuin ulkoa.

- Piirros 3 Pieleet oli muurattu profiilitiilien kappaleista. Laasti oli vaaleata verrattuna seinän laastiin. Pieleet olivat ilmeisesti joskus olleet slammatut ja niissä oli jälkiä punaisesta maalista.
- Piirros 1 Sekundäärisen muurauksen raja jatkui suorana alaspäin lounaispielestä ja kohosi epäsäännöllisesti koilliseen. Ikkunan alapuolella se katkaisi hieman tason +10 alapuolella sijaitsevan ohuista tiilistä muuratun tasoituskerroksen. Tornissa ei ollut tällä tasolla muita parrunkoloja, joten ikkunan alapuolella tuskin voi olla parrunkolon umpeenmuuraus. (Tornin koillispuolella sijainnut parrunkolorivi sijaitsi lähes 1 m alempana, vrt. Härön muistimpanot 1962.) Paikalla on saattanut olla korkea, kapea aukko, mutta toden-

näköisesti epämääräinen aukko on syntynyt puhkaistaessa seinään nykyistä ikkuna-aukkoa.

5. Ilmanvaihtoaukot

a) Luodin 20 molemmin puolin

Huoneen 11 ilmanvaihtoaukon savilaastimuurausta poistettiin n. 1,30 m päähän ulkoseinästä. Aukon sisäseinät oli rapattu ja yläkulmat pyöristetty. Näin syntyneeseen onkaloon avautui ylempänä sijaitsevan privetin kuilu, jota täyttäneet irtonaiset harmaakivilohka-reet oli myös poistettu. Kuilu oli luode-kaakkosuunnassa tiilimuurin (n. 65 cm) levyinen. Kuilun alaosa oli revitty; se loppui suunnilleen pari tiilikerrosta oviaukon holvin kannan alapuolella, mutta seinän täytemuurauksen tummunut pinta, joka jatkui alemmaksi, n. 1,5 m harmaakivilinnan yläpuolelle, osoitti kuilun jatkuneen. Ilmanvaihtoaukon 1700-luvun laajennuksen yhteydessä oli hävitetty privetin kuilun alaosa kokonaan.

b) Luodin 29 molemmin puolin

Huoneeseen 10 avautunutta ilmanvaihtoaukkoa oli myös laajennettu ja murattu uudelleen savilaastilla. Seinän tiilimuuria oli sen takia poistettu suunnilleen tasolle +6,5 ja n. 65 cm luodin 29 lounaispuolelle. Ylempänä sijaitsevaa tiilimuurausta oli rikottu aukon takia. Osa savilaastimuurausta poistettiin. Ulkoseinän ja täytemuurauksen väliin jäi onkalo, jonka pohjalla oli tiilimuurausta. Koska tiiliseinä tältä kohtaa oli ohuempi kuin muualla samassa tasossa, näyttää ilmeiseltä, että tiilimuurausta on tästä kohtaa poistettu.

6. Seinään murrettu kolot

(Luodin 24 molemmin puolin olevat parrunkolot on käsitelty toisessa yhteydessä; katso edellä.)

Luodin 23 lounaispuolella

a) Tasolla +7,75. Kolo oli telinekolon näköinen, mutta seinään murrettu. Sen alapuolella oli paikkausmuuraus: 1 rikkinäinen tiili. Leveys 17 cm, korkeus 13 cm, syvyys 15 cm.

b) 5 riviä alempana hieman lounaaseen oli seinään murrettu matala kuoppa.

Luotien 23-24 välillä

Tasolla +11. Leveys 32-40 cm, korkeus 27 cm. Kolo oli murrettu seinään, sen koillista reunaa oli pyöristetty vinosti ulospäin. Syvimmillään kolo oli 35 cm syvä.

Luotien 25-26 välillä, alempi

Kolon alareuna oli hävinnyt sekundäärisen tiilimuurauksen poiston yhteydessä. Yläreuna, joka oli tasossa privetiä kannattaneiden parrujen kolojen yläreunan kanssa oli 28 cm leveä (alempaa 35 cm). Kolon syvyys 90 cm.

Luotien 25-26 välillä, ylempi

Tasojen +9 ja +10 keskivaiheilla. Leveys 33-45 cm, korkeus 40 cm. Taustassa murretut tiilenpäät. Syvyys 15-25 cm.

Luotien 27-28 välillä

Yläreuna tasolla +9. Leveys 18 cm, korkeus 22 cm. Taustassa tiiltä. Syvyys 15-30 cm.

7. Telinekolot

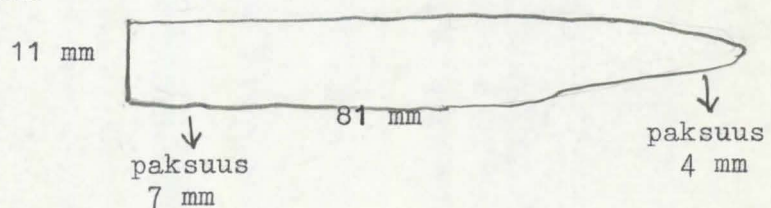
Tornin tutkitussa osassa oli kaksi telinekoloriviä, alempi suunnilleen tasolla +8,10, ylempi tasolla +9,10-9,20. Alemmassa oli jäljellä 3 koloa, joista lounaisin 90 cm tornin kulmasta. Kolojen välit suunnilleen 1,35 - 1,40 m. Ylemmän rivin lounaisin oli 45 cm päässä tornin kulmasta. Koloja oli vain viisi. Kaikki kolot peräkkäisiä.

II Muurausrajat ja laastit.

1. Harmaakivilinna

Oviaukon alapuolelta poistettiin portaiden muurausta ja harmaakivilinnan paikkauskiviä. Näin syntynyt aukko ulottui suunnilleen luodista 20 luotiin 24 ja oviaukosta alaspäin pari metriä. Seinän täytemuuraus paljastui tällä alueella. Laasti oli yleissävyltään harmaata. Noin 1 m harmaakivilinnan yläreunasta alaspäin näytti laastissa olevan sauma, joka kuitenkin oli varsin epämääräinen. Sen yläpuolella näytti olevan hieman vaaleampaa laastia.

Poistetun harmaakivimuurauksen takaa löytyi lasinkappale, ruukunkappale, liitupiipun varrenpätkä (48 mm, ϕ 6 mm) ja pitkänomaisen rautaesineen pätkä

2. Paksu tiilimuuri

Piirros 1

Alempi tiilimuurausvyöhyke, joka näytti ulottuvan yli koko tutkitun alueen oli suunnilleen 65 cm levyinen. Se oli muurattu ruskeanharmaalla melko karkealla laastilla, joka erottui selvästi seinän täytemuurauksen vaaleasta laastista. Paksu tiiliseinä ulottuu todennäköisesti hieman tason +10 alapuolella olleeseen kapeista tiilistä muurattuun tasoituskerrokseen asti, joka sijaitsi privetin umpeenmuurauksen ja luodin 28 välillä. Luodista 28 lounaaseen päin muurausraja jatkui kapeana kielekkeenä tornin kulmaan asti. Luodin 24 molemmin puolin olevista parrunkoloista näkyi, että tällä kohdalla oli paksu tiiliseinä, kun taas umpeenmuurauksen yläpuolella olleesta kolosta paljastui ohut tiiliseinä, joka näinollen mahdollisesti alkoi tasoituskerroksesta. Alempana sijainneista murretuista koloista näkyi ainoastaan tiilimuurausta.

Tiilimuurin alimmat tiilet olivat muusta tiiliseinästä ulkonevia päätiiliä, mutta sekä tiilet että niiden laasti oli pahoin rapautuneita, joten mahdolliset saumat eivät olleet havaittavissa.

Lisäksi tiilimuurin alaosa oli paikkailtu; katso alla. Luodin 20 kohdalla sijainneen ilmanvaihtoaukon koillispuolelta tutkittiin tiiliseinää, jonka raja sisäseinän puolella oli hyvin epä-määräinen. Harmaakivilinnan ja tiilimuurauksen välillä oli sauma, mutta laastierot eivät olleet kovin selvät, sillä harmaakiviosan laastin väri vaihteli harmaasta ruskeaan. Tiilimuurauksen laasti oli ehkä hienojakoisempaa. Seinän täytemuurauksen laasti erosi molemmista em.

Paksusta tiilimuurauksesta löytyi kahdenlaista laastia, ruskeata ja harmaata. Ruskeata laastia oli esim. lounaisnurkan kyljittäisen sidetiilirivin alapuolella; yläpuolelta löytyi harmaata laastia. Luotien 25 ja 26 välillä näytti myös olevan kahta em. laastia. Ero ei kuitenkaan ollut erityisen selvä, eikä missään näkynyt saumaa. Laastierojen ei tässä tarvinne merkitä kahden eri muurausvaiheen olemassaoloa.

Muutamia tiilimittoja (luodin 25 paikkeilla, tasojen +8 ja 9 välillä):

28 x 13,5 x 10	cm	} ulkoseinässä
26 x 14 x 9,5	cm	
27 x 13 x 9	cm	
31 x ? x 10	cm	
? x 14 x 10	cm	

Tiilien kokoja luodin 27 tienoilta tason +10 alapuolelta:

31,5 x ? x 9,5 cm
 ? x 12,5 x 9,5 cm
 28,5 x ? x 10 cm
 31 x ? x 9 cm
 29 x ? x 9 cm
 28 x ? x 10 cm

Tiilien kokoja luodin 29 tienoilta, kyljittäisen sidetiilirivin yläpuolella:

29 x ? x 10 cm
 29 x ? x 9,5 cm
 29 x ? x 9,5 cm
 29 x 13 x 10 cm
 29 x ? x 10 cm

ja alapuolella:

29 x ? x 10 cm
 ? x 13 x 9 cm
 ? x 12 x 9,5 cm
 28,5 x ? x 10 cm
 ? x 12 x 10 cm

Paikkausmuuraukset tiilimuurin alaosassa

Tiiliseinä oviaukon molemmin puolin pullistui heti harmaakivisen osan yläpuolella samoin länsinurkka pullistui.

Piirros 1 Luotien 23 ja 26 välillä oli harmaakiviosan yläpuolella suunnitteen tasolle +6,60 vaalealla mahdollisesti hiiltä sisältävällä laastilla tehtyä paikkausta. Paikkaustiilistä useat olivat kyljittäisiä juoksutiiliä. Paikkausmuurauksen välissä oli alkuperäistä seinän muurausta.

Tiilien kokoja paikkauksessa:

28 x 13,5 x ? cm
 28 x 15 x ? cm
 28,5 x ? x 9 cm
 ? x 14,5 x 9 cm
 ? x 13,5 x 9 cm

Seinän lounaisin alaosa luodin 29 koillispuolelta tornin kulmaan saakka oli myös pahasti rapautunut, ja sitä oli korjattu samalla tavalla kyljittäin asetetuilla juoksutiilillä. Alue, jolla tällaista paikkausmuurausta esiintyi, sijaitsi luotien 29-33 välillä

Piiros 1

ja ulottui tasolle +7,30. Sen yläpuolella oli luotien 28-33 välillä kyljittäin asetettu sidetiilirivi. Myös kulma näytti korjattulta. Sidetiilirivi, joka koillisessa loppui tiilimuurissa olleeseen aukkoon on saattanut jatkua pitemmälle koilliseen.

3. Alue em. tasoitusrivin ja kielekkeen yläpuolella

Seinä, joka oletettavasti alkoi em. tasoitusrivistä ja sen jatkosta lounaispäässä, kielekkeestä, oli muurattu vaalealla laastilla. Tiilikuori oli yksinkertainen ja seinän täytemuurauksessa oli sama laasti. Seinää ei ole tutkittu tasolla +11 yläpuolelta. Havainnot sen kokoonpanosta on tehty pääasiassa luotien 23-24 välillä sijaitsevasta seinään murretusta aukosta tasolla +11.

Koko luoteisseinän lounaisosassa oli tiilien välejä tasoitettu vaalealla laastikerroksella, jossa oli tummahkon punaisen maalin jälkiä.

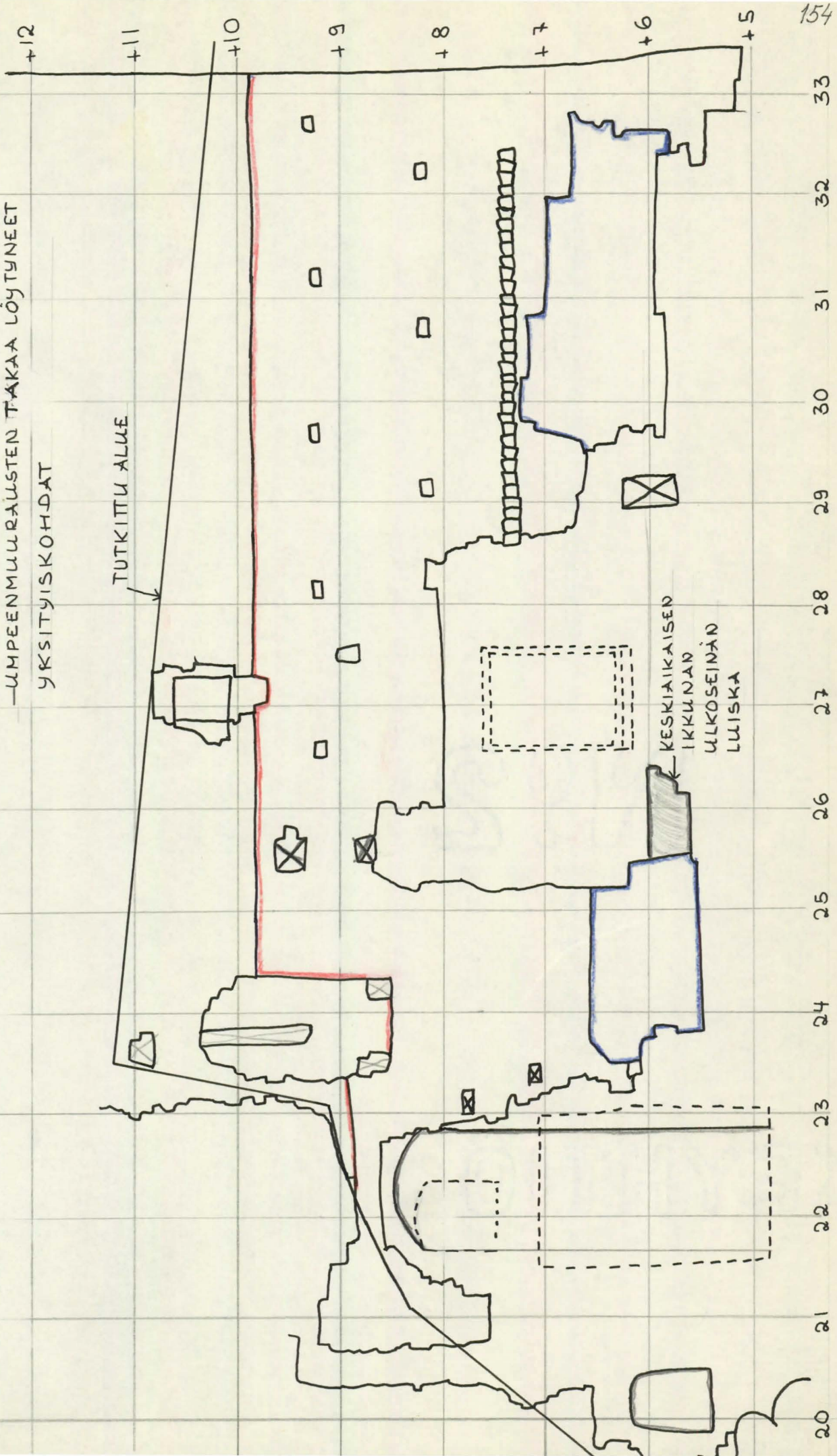
LUOTEINEN ULKOSEINÄ
1:50

①

- ALEMMAN TIILIMUURAUS VYÖHYKKEEN RAJA
- VAALEAHIILILAASTILLA? TEHTY PAIKKAUS
- UMPEENMUURAUSTEIN TAKAA LÖYTyneet YKSITYISKOHDAT

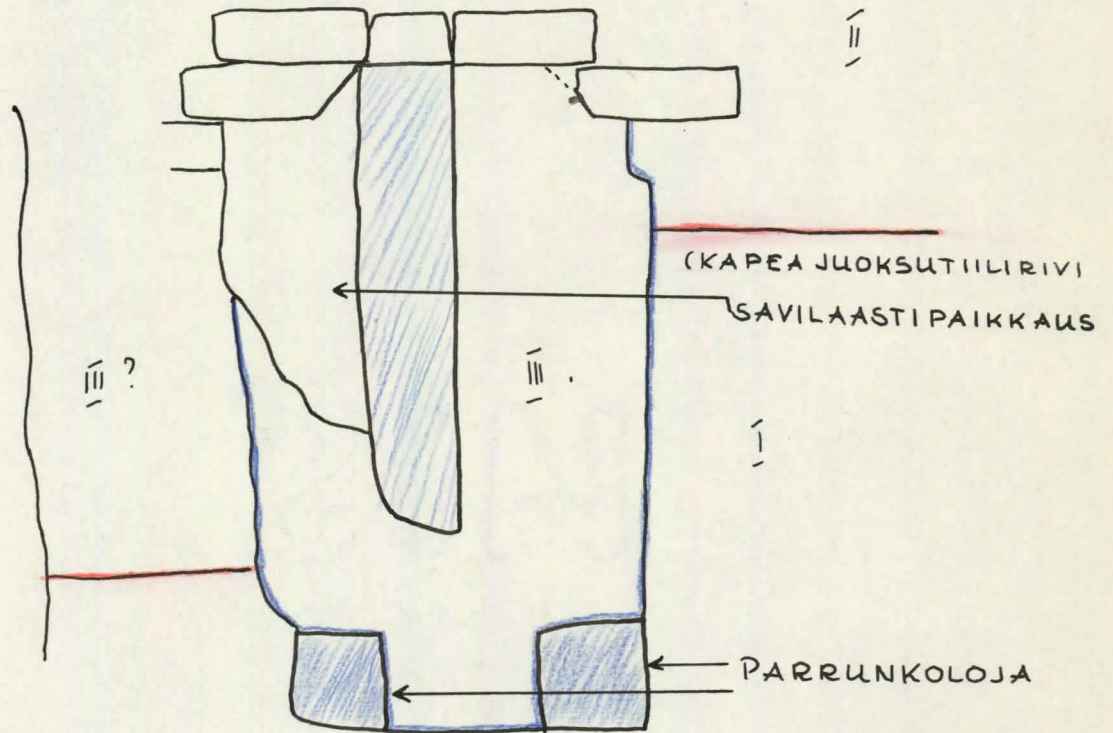
TUTKITTU ALUE

KESKIAIKAISEN
IKKUNAN
ULKOSEINÄN
LUISKA

PIIRROS 2

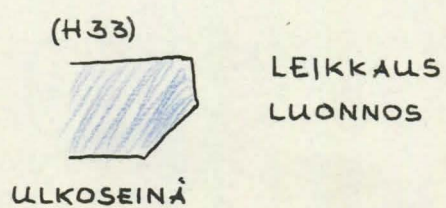
LUOTEISEN ULKOSEINÄN (LÄNSITORNIN) AUKKO
 (+10, LUOTI 24)
 (LUONNOS)

I JA II = ALKUPERÄINEN SEINÄN MUURAUS
 III = VAALEA LAASTI

PIIRROS 3

LUOTEISEN ULKOSEINÄN (LÄNSITORNI +10, LUOTI 27) AUKON PIELEN

THE HISTORY OF THE

WARRIORS

OF THE

L I N N A N P I H A

Lounaisseinän alakerroksen kaakkoinen ikkuna-aukko

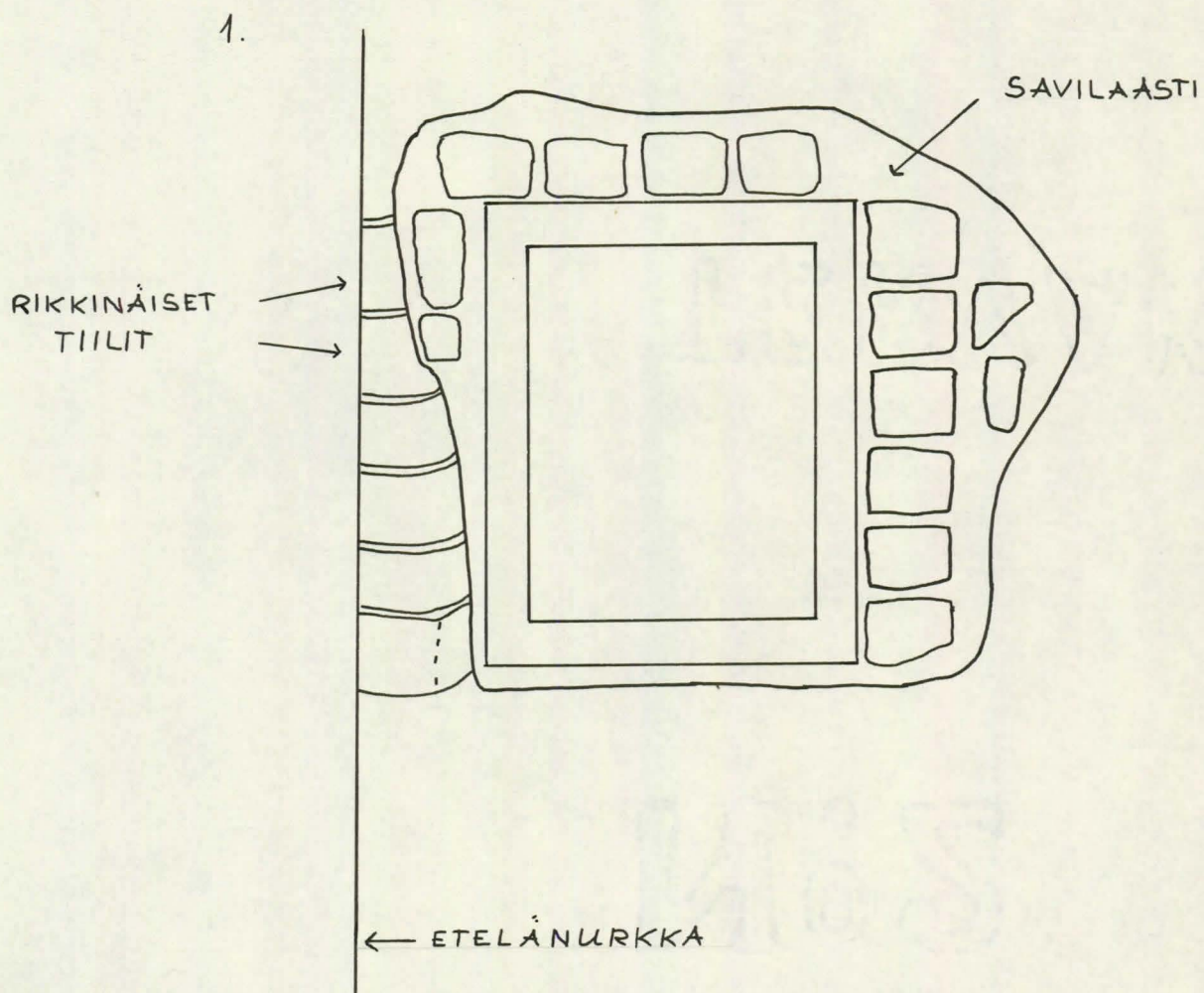
Eeva-Maija Viljo 1964

Lounaisfasadi

Alakerroksen ikkuna-aukko

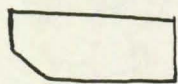
- Kesäkuu 1964 Ikkuna tutkittu huoneen 7 puolelta 1955.
- Muistiinpanot 1955 Ristikäytävän eteläinen kulmapilari poistettiin helmikuussa 1964, jolloin huoneen 7 umpeenmuurattu ikkuna-aukko paljastui.
- 1800-luvun muuraus peitti aukon osittain. Se sijaitsi 0,15 - 0,20 m etelänurkasta luoteeseen. Aukon laki oli n. 0,05 m tason +3,00 yläpuolella. Aukon pielissä oli puukehys, samoin laessa; alareunassa oli umpeenmuuraustiiliä. Sisäpuolella oli puuluukku. Puiset kehyslaudat olivat n. 0,15 - 0,20 m harmaakivimuurin sisällä. Aukon ympärillä oli epätasaista tiilimuurausta, johon oli osittain käytetty rikkinäisiä tiiliä ja harmaata savilaastia.
- Aukon alareunan 1800-luvun umpeenmuuraus poistettiin.
- Tiilien kokoja: 6 x 13 x ? cm
6 x 13,5 x ? cm
7 x 14 x 29 cm
- Näin paljastuneen puulla kehystetyn aukon koko 0,47 m (kanta) x 0,62 m.
- Aukossa oli ilmeisesti myös ulkopuolella ollut luukku, koska kehyksessä oli suorakulmainen profilointi ja kaakkoispielessä (rikottu) on saattanut olla saranat.
- Kehyksen reuna oli n. 4 cm ja leveys n. 25 cm.
- Piirros 1 Savilaastimuuraus
- Aukon yläpuolella oli päätiilikerros, hyvin epätasaisia muototiiliä. Samanlaisia tiiliä oli luoteispuolella 1 päätiilirivi, jonka vieressä välittömästi tason ^{+3,00} alapuolella harmaakivisen seinän paikkaus. Syntynyt arvattavasti epämääräinen kolo seinää rikotaessa uutta aukkoa varten. Kaakkoispuolella oli kehyksen vieressä savilaastilla tehty tiilipaikkaus tason +3 kohdalla. Siitä alempana ainoastaan laastia kehyksen ja alkuperäisen muurin välillä.
- Piirros 1 Muuri oli tältä kohdalta tiilinen. Aivan nurkassa oli päätiilirivi, joka oli ainakin osittain pyöreäksi profiloitu. Rivi oli 0,72 m pitkä. Alin tiili ei ollut profiloitu ja kaksi ylintä olivat rikkinäisiä.

LINNANPIHAN LOUNAISFASADIN ALAKERROKSEN IKKUNA
EDESTÄ (LUONNOS)

LINNANPIHAN LOUNAISSEINÄN ALAKERROKSEN KAAKKOISEN
IKKUNA-AUKON SAVILAASTIMUURAUKSEN MUOTOTIILIEN
LEIKKAUS (LUONNOS)

2.

U.S. ARMY

300

L I N N A N P I H A

Eeva-Maija Viljo 1964

Linnanpiha

Kiveys lounais- ja kaakkoisreunassa

- Kesäkuu 1964 Ristikäytävä purettiin helmikuussa. Pihan lounaislaidasta ja kaakkoislaidasta alkaen noin 0.90 m huoneen 3 oviaukon lounaispuolelta paljastui kivetty alue, joka lounaassa oli 3.20-3.60 m levyinen ja kaakkoislaidassa n. 3.0 m levyinen.
- Piirros 1:I Alkaen kaakkoislaidan kiveyksen koillisreunasta oli n. 0.65 m
Valokuva Welin levyinen alue, jossa kivien välissä oli laastia. Ristikäytävän
2504 pilari oli sijainnut tällä kohdalla. Laastialueen pinta oli alempana kuin viereisen kiveyksen (noin 5-8 cm). Sileä paasi ja reunassa oleva liuskakivi olivat mahdollisesti ristikäytävän pilarin alustaksi asetetut. Seinästä 0.45 m - 0.58 m alalla ei ollut kiveystä. Em. suurien kivien lisäksi oli pieniä epätasaisia kiviä.
- Piirros 1:II Seuraava alue lounaaseen päin ulottui n. 0.15 m luoti 8:sta lounaaseen. Reunassa oli liuskakivien vieressä harmaakivi (0.48 m
Valokuva Welin x 0.70 m), mutta muuten alue oli kivetty pienehköillä, epätasaisilla harmaakivillä, jotka muistuttivat katukiveyksessä käytettyjä mukulakiviä. Toiset kivet, varsinkin seinänvierusrivi, olivat suurempia ja tasaisempia. Alueella ei ollut laastia.
2504
- Piirros 1,III Noin 0.15 m luodista 8 lounaaseen oli kiveyksessä sauma. Rivi tasaisia harmaakiviä muodosti rajan. (Kivien kokoja: 30 x 35, 20 x 28, 26 x 28, 19 x 28). Tästä alkanut alue jatkui suurin piirtein samanlaisena eteläkulmassa vinottain olevaan liuskakiveen asti ja seinän vieressä käytävään 17 a portaiden aukkoon saakka. Luoti 9 kohdalla seinästä n. 1.0 m oli ristikäytävää purettaessa hävitetty kiveystä n. 1.0 x 1.40 m suuruiselta alueelta. Tämän alueen ympärillä oli myös verrattain pieniä kiviä, muuten porttihuoneen edessä olevat kivet olivat melko suuria: 24 x 34, 25 x 40, 30 x 40, 30 x 31.
- Piirros 1 Aivan sisääntuloaukon suussa oli 3 tiiltä:
Valokuva Welin
2505
- 8? x 14 x 29 cm
? x 14 x 30 cm
? x 13 x 28 cm

Näitä tiiliä saattoi tilapäisen lautalattian alla olla enemmän. Tältä alueelta ei löytynyt laastia. Pinnassa tosin ristikäytävän sementin rippeitä.

- Piirros 1 Etelänurkassa oli käytävän 17a portaiden aukon koillispielestä alkava laastilla muurattu kiveys, joka jatkui lounaisseinään asti. Suurin piirtein pohjois-eteläsuunnassa ollut liuskakivi (0.73 - 0.77 m x 1.85 m) yhdisti tämän laastialueen toiseen pienempään, joka sijaitsi suurin piirtein kaakkoisseinän luoti 12 kohdalla lounaisseinän luoti 3:sta kaakkoon. Kivet melko pieniä. Tämä alue, jonka pinta oli ympäröiviä alueita matalammalla, oli ollut ristikäytävän kulmapilarin peittämä. Liuskakivi mahdollisesti tässäkin asetettu pilarin alustaksi.
- Noiin 0.50 m luodista 10 lounaaseen n. 2.0 m seinästä alue, josta ilmeisesti ainakin osittain poistettu kiveys ja korvattu täytemaalla (pieniä kiviä, tiilenmurskaa y.m.). Tätä ei oltu tehty ristikäytävän purkamisen yhteydessä. Alue suurin piirtein 1.0 m x 1.0 m.
- Huoneen 7 oviaukosta lähti luoti 3 kohdalla matala oja, josta kiveys oli poistettu. Tällä kohtaa kulkenut viemäriputki. Leveys n. 0.25 m. Se kulki hieman vinosti kiveyksen kulmaan.
- Piirros 1:IV Ojan ja ristikäytävän kulmapilarin alla olleen alueen väliin jäi kiilamainen alue, jossa oli erikokoisia kiviä (noin 8-15 cm liuskakivien tasoa korkeammalla). Ojan luoteispuolella tämä alue jatkui samanlaisena n. 0.15 m lounaisseinän luodista 7 luoteeseen.
- Piirros 2:IV Kivien kokoja: 27 x 30 17 x 27
22 x 30 24 x 35
25 x 32
- Valok. Welin Huoneen 7 oviaukon syvennyksessä oli isoja harmaakivipaasia, jotka mahdollisesti edustavat eri vaihetta kuin aukon edessä oleva kiveys. Kivet olivat nimittäin hakattuja. Syvennyksessä ja sen edessä oli myös muutama tiili.
- 2506-07 ? x 14 x ? - syvennys
7 x 14.5 x 28 - aukon suussa
- Syvennyksessä olevat oli muurattu laastilla.
- Piirros 2 0.15 m luodista 7 luoteeseen alkoi alue, josta kiveys oli poistettu ja korvattu täytemaalla. Se jatkui n. 0.50 m luoti 9:stä luoteeseen, mutta raja oli hyvin epämääräinen.
- Piirros 2 Huoneen 9 oviaukon luoteispielen kohdalta luoteisseinään asti oli kiveyksessä useita erilaisia alueita. Oviaukon kohdalla oli iso harmaakivi. Seinän vierusta länsinurkan oviaukkoon asti ilman kiveystä. Nurkan oviaukkoon johtui rivi isoja harmaakiviä. Nämä

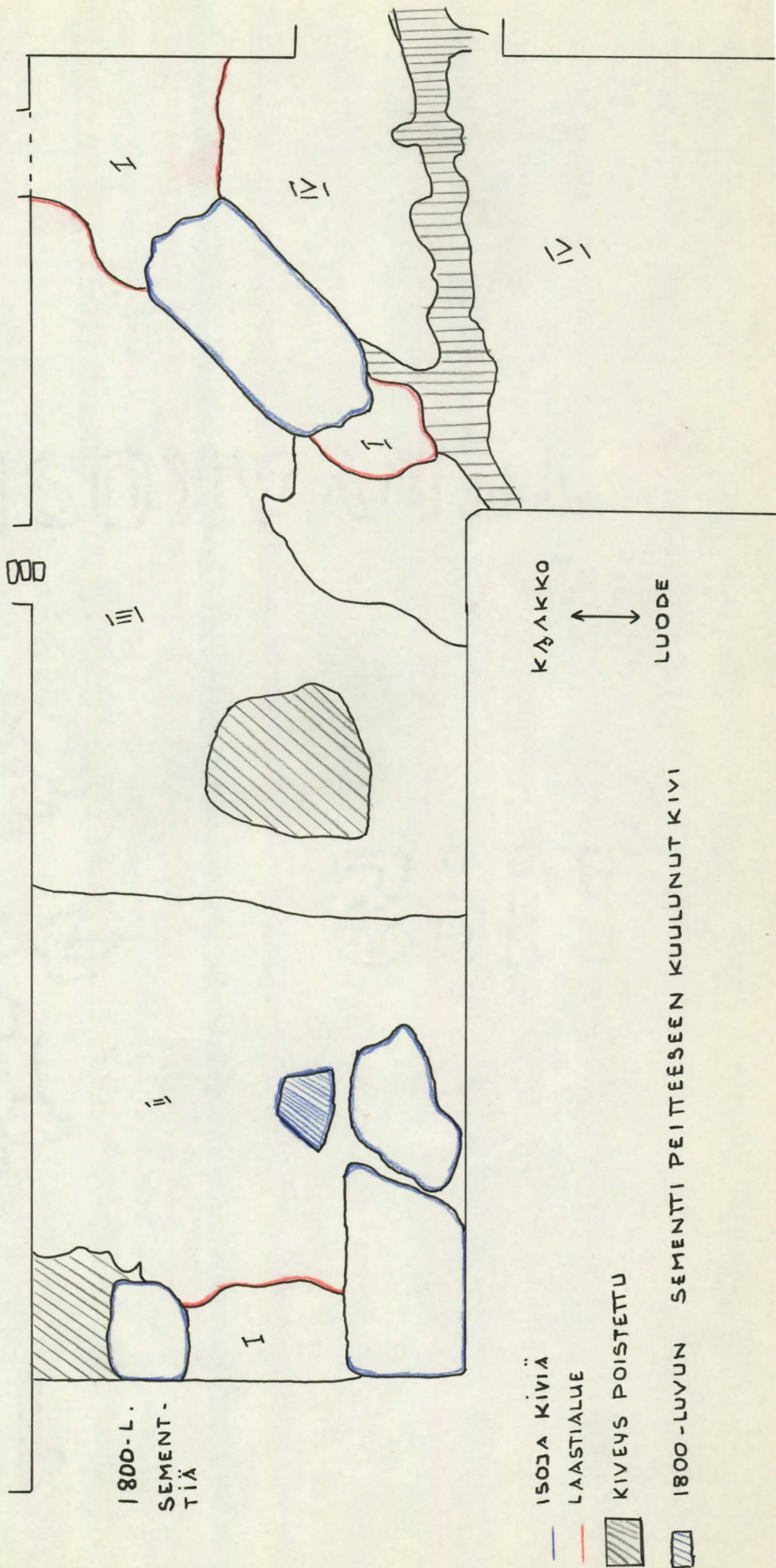
Piirros 2:V
Piirros 2:IV

kivet olivat ympäröivää kiveystä korkeammalla. Ensimmäinen sijait-
si noin 0.35 m luoti 10:stä luoteeseen 0.70 m seinästä. Tämän
kiven ja huoneen 9 oviaukon luoteispielen kiven välissä oli muu-
tamia pieniä kiviä. Siitä koilliseen joitakin suurempia kiviä
(30 x 34, 24 x 48, 30 x 30), jotka luultavimmin kuuluivat samaan
kiveykseen kuin täytemaan kaakkoispuoli. Luoteisseinän luoti 2
kohdalla oli alue, jossa oli rikkinäisiä tiiliä (? x 12 x 30,
6.5 x 14 x ?). Nyt tutkittu kiveys loppui 0.25 m luoti 3:sta
koilliseen. Reunassa, luoteisseinästä 1.80 m päässä alkoi n. 2.0
m mittainen tiilirivi, joka kulki lounaisseinän suunnassa.

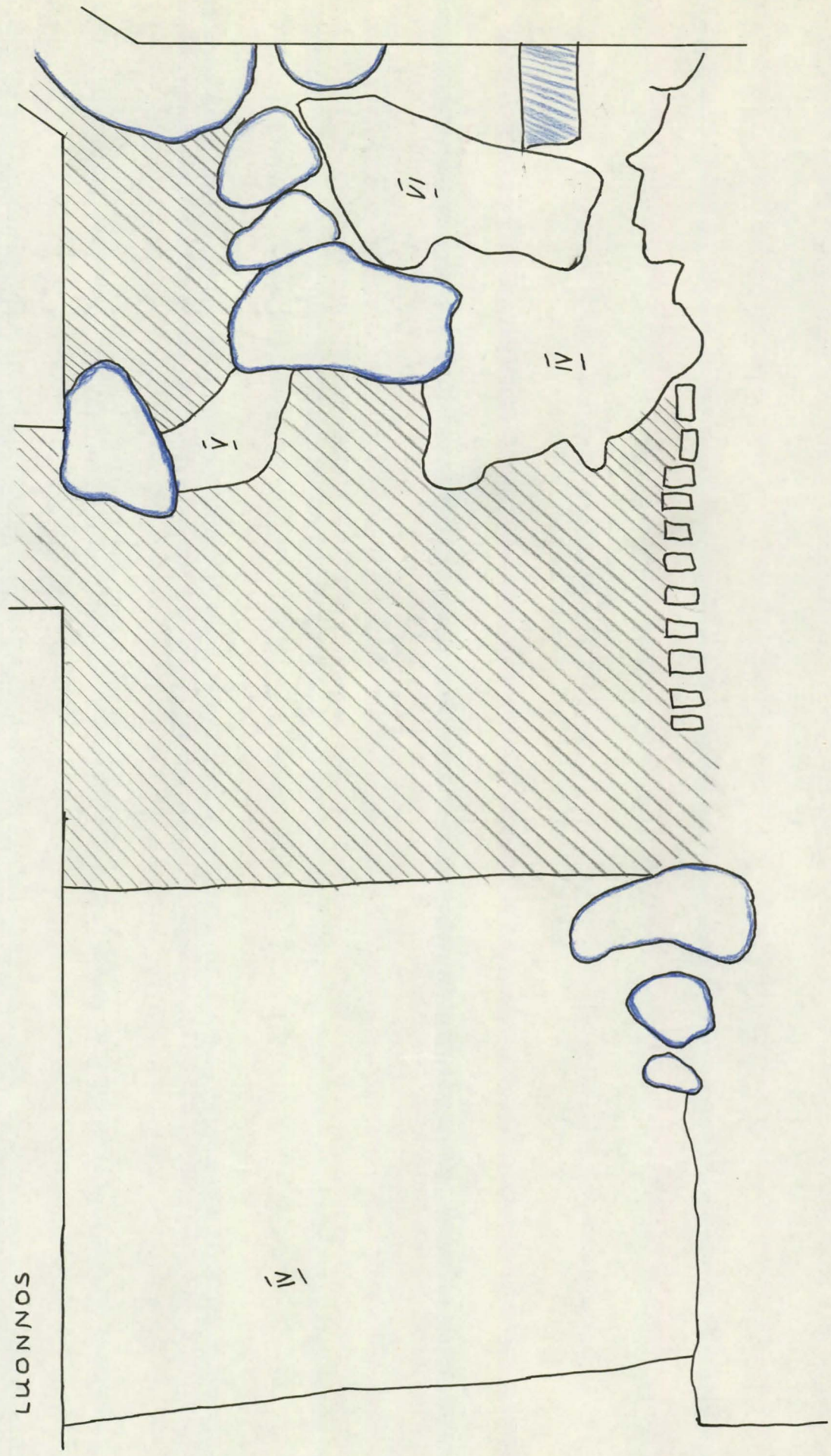
Tiilimittoja: ? x 15 x 28.5 cm
 ? x 14 x 30 cm
 ? x 15 x ? cm
 ? x 13.5 x ? cm
 ? x 14.5 x ? cm

Jyväskylä
LINNENBANK

1. LINNAN KAAKKOISREUNAN LOUNAISOSA
(LUONNOS)

2. LINNANPIHAN LOUNNAISREUNAN
LUONNOS

- 150 KIVIA
- ▨ KIVEYS PUKTUU
- ▩ 1800 - LUVUN SEMENTTIPEITTEeseen KUULLUNUT KIVI

L I N N A N P I H A

Pohjoisnurkan kaivaus

Eeva-Maija Viljo 1964

Linnanpiha

Pohjoisnurkka

Syyskuu 1964

A.

Elokuun lopulla alettiin poistaa pihan sementtikerrosta alkaen koillisreunasta. Pohjoisnurkkaan tehtiin koekaivaus alueella, joka koillis-lounaissuunnassa oli n. 1.50 m ja luoteis-kaakko-suunnassa suunnilleen 2 m. Nurkassa kaivettiin kovaan, ruskeaan, pieniä kiviä sisältävään pintaan asti, joka oli n. 80 cm sementtiä alempana.

Valok. Welin

2512

Poistettu maa sisälsi hiekkaa, tiilenmurskaa ja vähän luita. Joukossa oli miltei kokonaisia tiiliä:

11	x	14	x	?	cm
10	x	13	x	27.5	cm
11	x	14	x	28	cm
11	x	14	x	28	cm
12.5	x	14.5	x	28	cm

Piiros 1

Joukossa oli kaksi muototiiltä, joista toisen mitat ja muoto on selostettu piirroksessa.

Valok. Welin

2512

Koillisseinän muuraus jatkui alaspäin samanlaisena kuin sementin yläpuolella sisältäen suuria harmaakiviä ja niiden välissä pieniä kiilakiviä. Luoteisseinän pinta ei ollut ehyt. Nurkimmaisena oli iso harmaakivi, josta lounaaseen päin puuttui seinän pintamuurausta. Maan pinnassa oli seinästä ulospäin n. 20 cm kiinteätä laastia.

Leikkauksessa, joka oli muodostunut lounaaseen päin, näkyi, että maa jakautui kerroksiin, jotka tosin eivät olleet kovin selviä. Maassa oli lisäksi runsaasti hiekkaa, jolla pihaa todennäköisesti oli täytetty. Noin 80 cm päähän luoteisseinästä tilanne oli suunnilleen seuraava:

(ylhäältä alaspäin)

- tummaa hiekkaa, kiviä
- tiilenmurskaa 13-20 cm
- vaaleata hiekkaa, laastinsekaista
- tiilenmurskaa 10-15 cm
- ruokamultaa ja tiilenmurskaa 4-10 cm
- kiviä n. 10 cm
- kova hiekkainen kerros

- ruokamultaa (ei välittömästi seinän vierellä)

Kivissä oli laastinjälkiä. Siellä täällä oli lisäksi savea.

Luoteisseinästä 20 cm ja koillisseinästä 50 cm sijaitsi iso kivi (n. 65 x 65 cm), josta n. 22 cm tuli ko. kerroksen yläpuolelle. Kivi oli osittain savessa; sen vieressä oli myös tummia läiskiä. Kiven alta tuli esille ruokamultaa, tiiltä, kiviä sekä muototiili, joka on selostettu piirroksessa.

Piirros 1b.

Maasta löytyi muualtakin savea, jossa oli kiviä, mm. seinän kii-lakiviä, joissa oli laastin jälkiä.

Kaivauksen kaakkoisreunassa oli savessa oleva puun pala. Savessa oli kivi, ruokamultaa ja laastilaikkuja. Tämän kohdan tutkimista varten jatkettiin kaivausta kaakkoon päin 1.5 m saman levyiseltä alueelta.

B.

Päällimmäisen ohuen hiekkakerroksen alla oli kovempi kerros, josta löytyneet posliinin-, lasin- ja raudanpalat eivät antaneet aihetta olettaa, että kyseessä olisi ollut kovin vanha kerros. Poistettiin kerros ja sen alla ollut ruskea hiekka. Alla oli taas kovempi kerros, joka sijaitsi suunnilleen -2 tasolla ja nousi koilliseen seinän kiviä myöten. Kerroksesta löytyi laastia, kiviä, tiilenmurskaa, nokitäpliä. Laasti oli hiililaastia.

Alta tuli savea, jossa em. puunkappale oli. Puun kappale oli koillisseinän suuntainen, lahonnut, suunnilleen 1.25 m pitkä. Sen luoteispää oli ehkä tasolla -2 ja kaakkoispää suunnilleen 65 cm alempana. Savi jatkui puunkappaleesta lounaaseen.

Poistettaessa tätä savea paljastui tiilimuurauksen jälkiä. Koillisseinästä 30 cm ja luoteisseinästä 230 cm oli kaksi luode-kaakosuunnassa olevaa tiilen jälkeä. Laastikolot, joissa tiilien jäljet:

(lounainen) 34 x 16

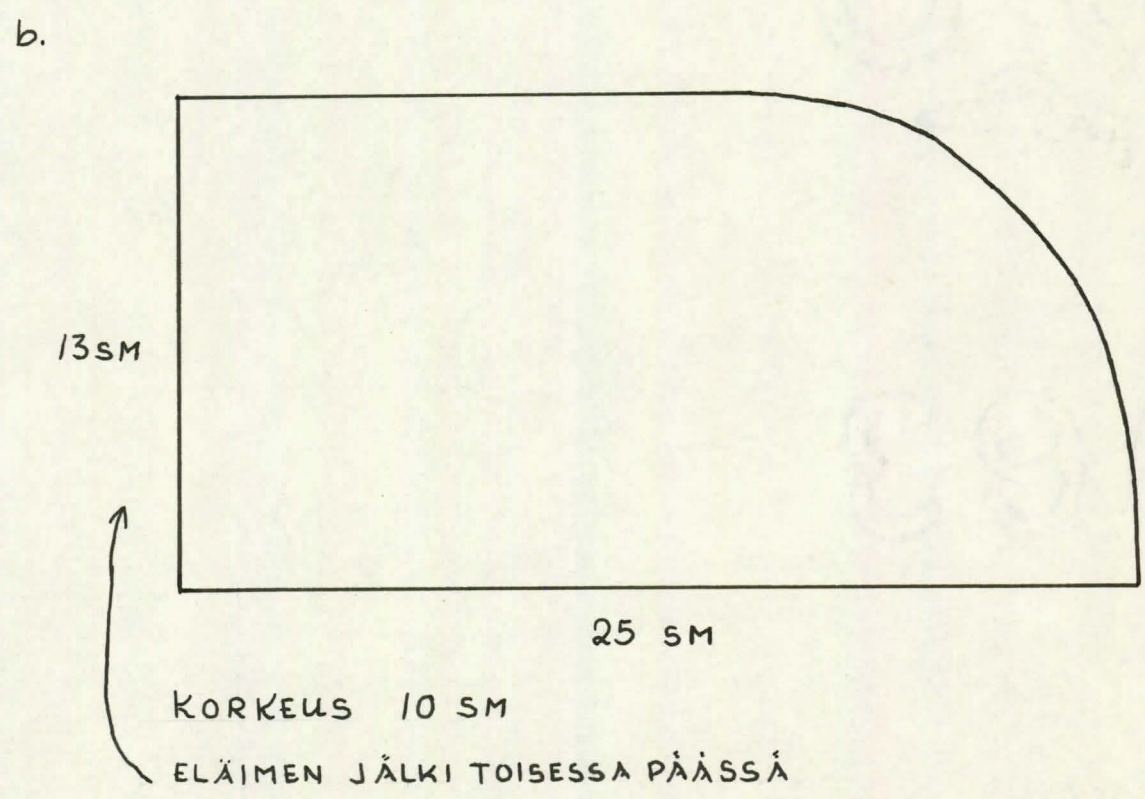
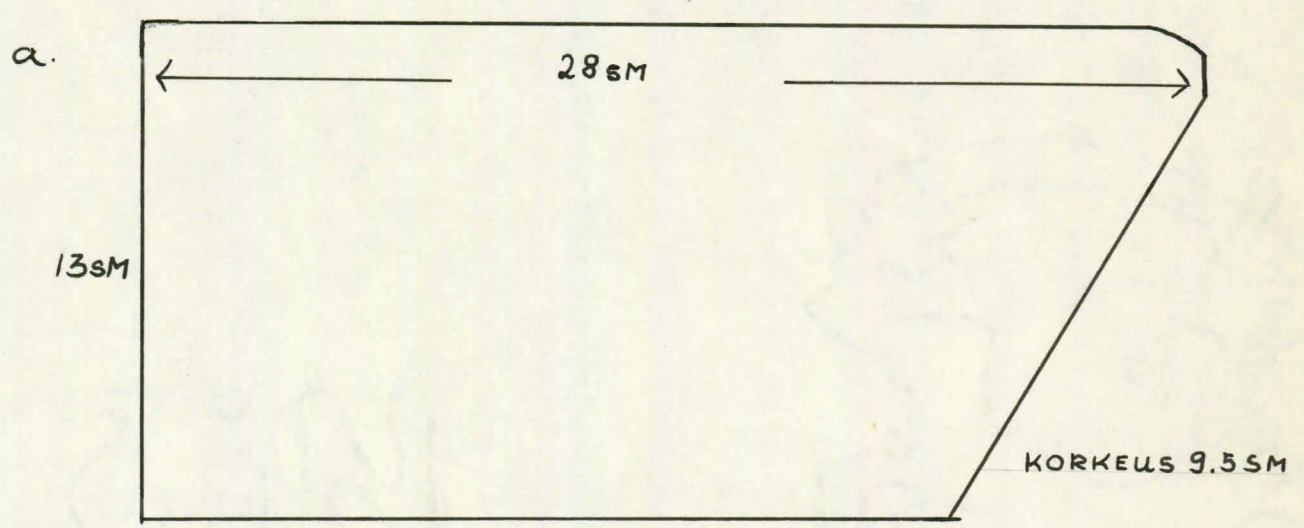
(koillinen) 16-17 leveä

Ympäröivässä savessa oli runsaasti tiilenmurskaa ja laastia.

C.

Muuraus näytti jatkuvan lounaaseen, joten sen tutkimista varten laajennettiin kaivausta tähän suuntaan. Sementin alta tuli kuitenkin esiin melko lähellä pintaa ollut kiveys, jonka perusteellisen selostaminen ja piirtäminen ei kuluvan kaivauskauden aikana ollut mahdollista. Koko kaivaus peitettiin huolellisesti ja töitä päätettiin jatkaa keväällä 1965.

PIIRROSI.
LINNAN PIHAN KAIVÄUKSESTA
LÖYTYNEITA MUOTOTIILIÄ (LUONNOS)
1:2 (SUUNNILLEEN)

1870

1870

KOILLINEN ESILINNANPIIHA

Eeva-Maija Viljo 1964

Koillinen esilinnanpiha

Kaivaus

- Toukokuu 1964 Kaivaus oli jatkoa pohjoisen kehämuuritornin kaivaukselle.
- Muistiinpanot
1962
Tutkimuspiir.
ja valokuvat
2537,2548-2552
- Ensimmäiseksi kaivettiin koeoja pihan poikki suunnassa lounainen - koillinen (A - A₂). Koeoja alkoi 2 m leikkauksen C-C₁ lounaispuolelta 3 m leikkauksen F-F₁ koillispuolelle. Maan pinta oli alkaen lounaasta 2,25 m leikkauksen C-C₁ koillispuolelle suunnilleen tasolla -3. Siitä se laskee koilliseen ollen leikk. F-F₁ kohdalla suunnilleen -4,5. Noin 4,5 m leikkauksesta F-F₁ koilliseen pihaa rajoittaa tukimuuri, jonka harjan tasolta maa kohoaa lounaaseen. Tukimuuri tulee tasolle -8. Ojaa kaivettiin savipintaan saakka joka ojan lounaispäässä sijaitsee tasolla -4,40, leikkauksen C-C₁ kohdalla tasolla -5,30, leikkauksen F-F₁ kohdalla tasolla -6. Leikkauksesta F-F₁ koilliseen saven pinta laskee suunnilleen yhdensuuntaisesti maan pinnan kanssa.
- Pihan profiili
piirroksessa 1
- Maan pinnan ja saven väliin jäänyt maa oli vankila-aikana paikalle tuotua täytemaata, jossa päällimmäisenä oli multakerros. Sen alla oli hiekkaista maata, jossa oli laastia ja tiilen murskaa. Suunnilleen leikkausten C-C₁ ja F-F₁ välillä oli alue, jossa oli isohkoja harmaakivilohkareita.
- Täytemaasta löytyi runsaasti ruukun-, ja lasinpaloja, rautanauvoja. Ruukunkappaleista ja lasiastian osista otettiin talteen muutama näytekappale. Löytöjä ei voinut mitenkään ajoittaa, koska ei ollut tietoa siitä, mistä täytemaa oli tuotu.
- Löydöt 1-68/64
- Pohjoisen kehämuuritornin kaivauksen yhteydessä esiin tulleen kehämuurin vierestä kaivettiin oja, jotta olisi saatu selville muurin suunta. Leikk. A-A₂ ja pohjoisen kehämuurin tornin väliltä löytyivät kehämuurin sisäpinnan kivet. Muurin esiin tulleiden kivien asennosta päätellen muuri oli pahasti kallellaan järvelle päin. Kivien päältä ei toistaiseksi poistettu maata.
- Kesäkuu
- Vankila-aikainen täytemaa poistettiin saven pintaa myöten kaivinkoneella. Täytemaata poistettiin pihan leveydeltä suunnilleen leikkaukseen E-E₁ asti.
- Puhdistettiin esiin savipinta välillä A-A₂ - A-A₁. Pinta oli ruskea, epätasainen. Pinnassa näkyi tiilenpaloja, pieniä kiviä, luita, muutama nokitäplä. Alueen yli kulki leikkauksen C-C₁ paikkeilla 2 vesijohtoa. Samalla tavalla jatkettiin savimaan pinnan puhdistamista leikkaukseen EE - EE₁ saakka. Savimaa valokuvattiin.
- Valok. 2538-39

Piirros 1 Saven pinta vietti melko jyrkästi koilliseen päin.

Savimaan poistaminen aloitettiin 8.6 pohjoiskulmasta kehämuurin sisäpuolelta. Paljastettiin saven alla oleva nokimaakerros leikkaukseen A-A₁ asti.

Vrt.
tutkimuspiir.

Savessa oli erilaisia kerrostumia. Lähellä kehämuuria oli ohuen savikerroksen alla hiekkaa, jossa oli myös laastia. Hiekkaa seulottiin osittain, mutta siinä ei ollut löytöjä. Sekä savi, että hiekka sisälsivät tiilenmurskaa, luita, hiiltä, joitakin kiviä.

Piirros 2

Luoteis-kaakkoissuunnassa kulki 1,0 - 1,50 m leikkauksesta C-C₁ koilliseen kivistä kivirivi. Kivet olivat melko suuria harmaakiviä, joiden välissä ja alla oli pienempiä kiviä ja tiilenkappaleita. Harmaakivien yläpinta oli leikkauksen A-A₁ kohdalla -6,25. Kivien alla oli myös hieman savea. Kiviä ei poistettu toistaiseksi. Kivirivistä lounaaseen oli nokimaan päällä ohut tummanruskea rutakerros, joka ei sisältänyt roskia.

Nokikerros, jota seurattiin oheni lounaaseen päin huomattavasti. (Kehämuurin viereen tehdyn koekuopan perusteella se oli alhaalla vähintään puoli metriä paksu, mutta leikkauksen C-C₁ lounaispuolella se oli hyvin ohut ja lisäksi jakautunut saven väliin useaksi ohueksi kerrokseksi. Seurattiin vahvinta, joka C-C₁:n lounaispuolella näytti olevan kolmas ylhäältä lasketuna.

Savea ei voitu seuloa. Nokimaan pintaa puhdistettaessa seulottiin siitä irtautunut maa. Löytyi runsaasti pajakuonaa ja raudankappaleita. Kaivauksen pohjoiskulmasta nokimaan ja saven välimailta löytyi kupariraha (1500-luku?, löytö n:o 76?). Siitä lounaaseen löytyi savesta liitupiipun varsi. (löytö n:o 69).

Piirros 2

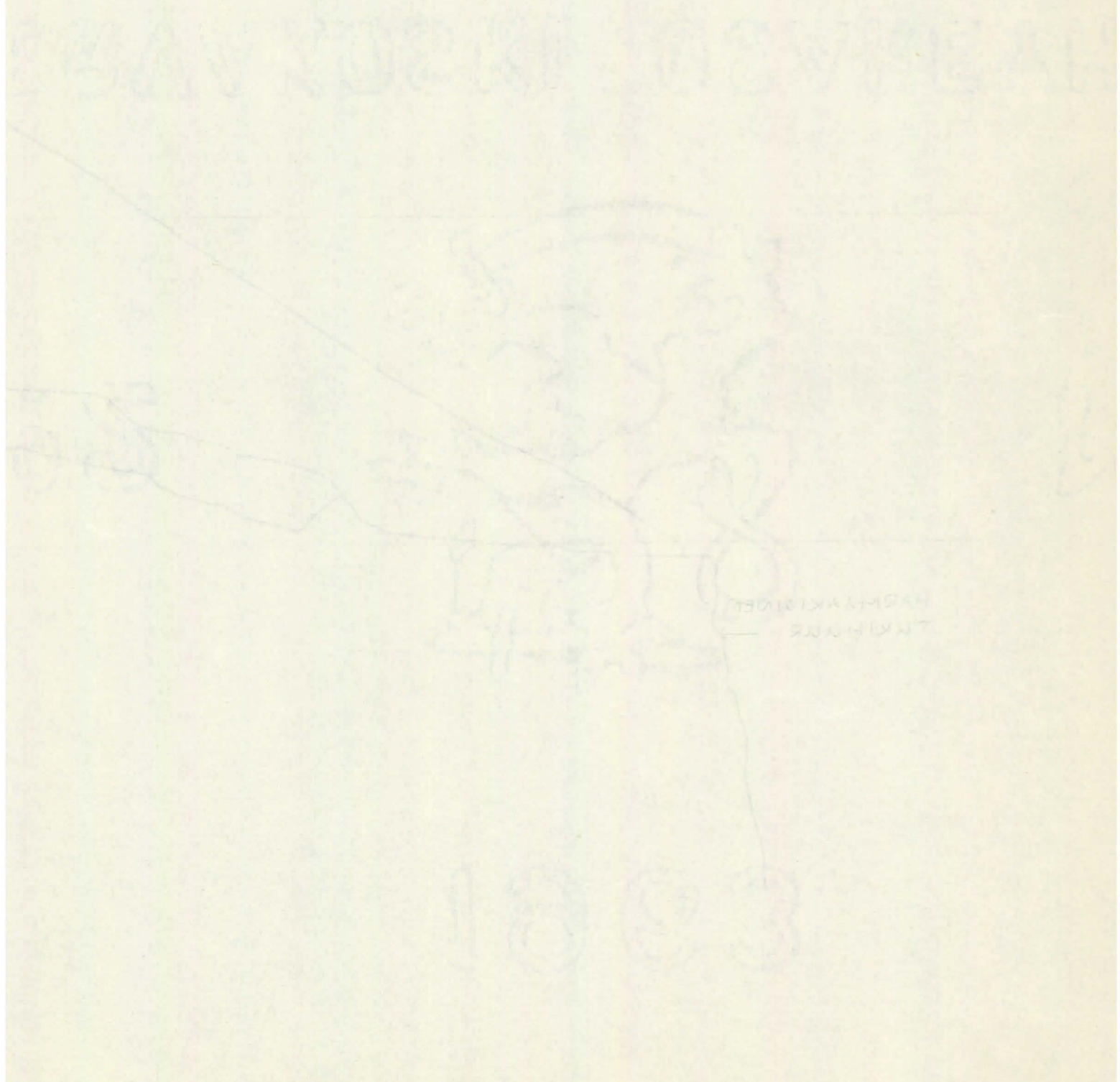
Kehämuurin kivet tulivat esiin saven alta. Sisäpinta oli tasainen. Muuri oli ilmeisesti pahasti kallellaan. Sitä ei toistaiseksi otettu esiin. Leikkauksen A-A₁ kohdalla 1,5 m leikkauksesta F-F₁ koilliseen. A-A₂ kohdalla 1,0 m F-F₁:stä koilliseen. **Leikkaa F-F₁:n n. 15 m A-A₁:stä luoteeseen.**

Jatkettiin saven poistamista leikkaukseen EE - EE₁ asti. Savesta löytyi lasinpalasia, ruukunkappaleita, rautanauvoja, kivinen tykinkuula, sormustin. Maa, joka irtosi nokimaan pinnasta seulottiin, mutta löytöjä oli niukasti, enimmäkseen nauvoja. Kivirivi jatkui kaakkoon. Se oli savikerroksen sisällä, jota ei poistettu kivien alta. Savikerros kivien alla paksuni kaakkoon päin. Kiviä oli tuettu tiilenkappaleilla.

Valokuvat
2543-45

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILL. U.S.A.

①

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS
CHICAGO, ILL. U.S.A.

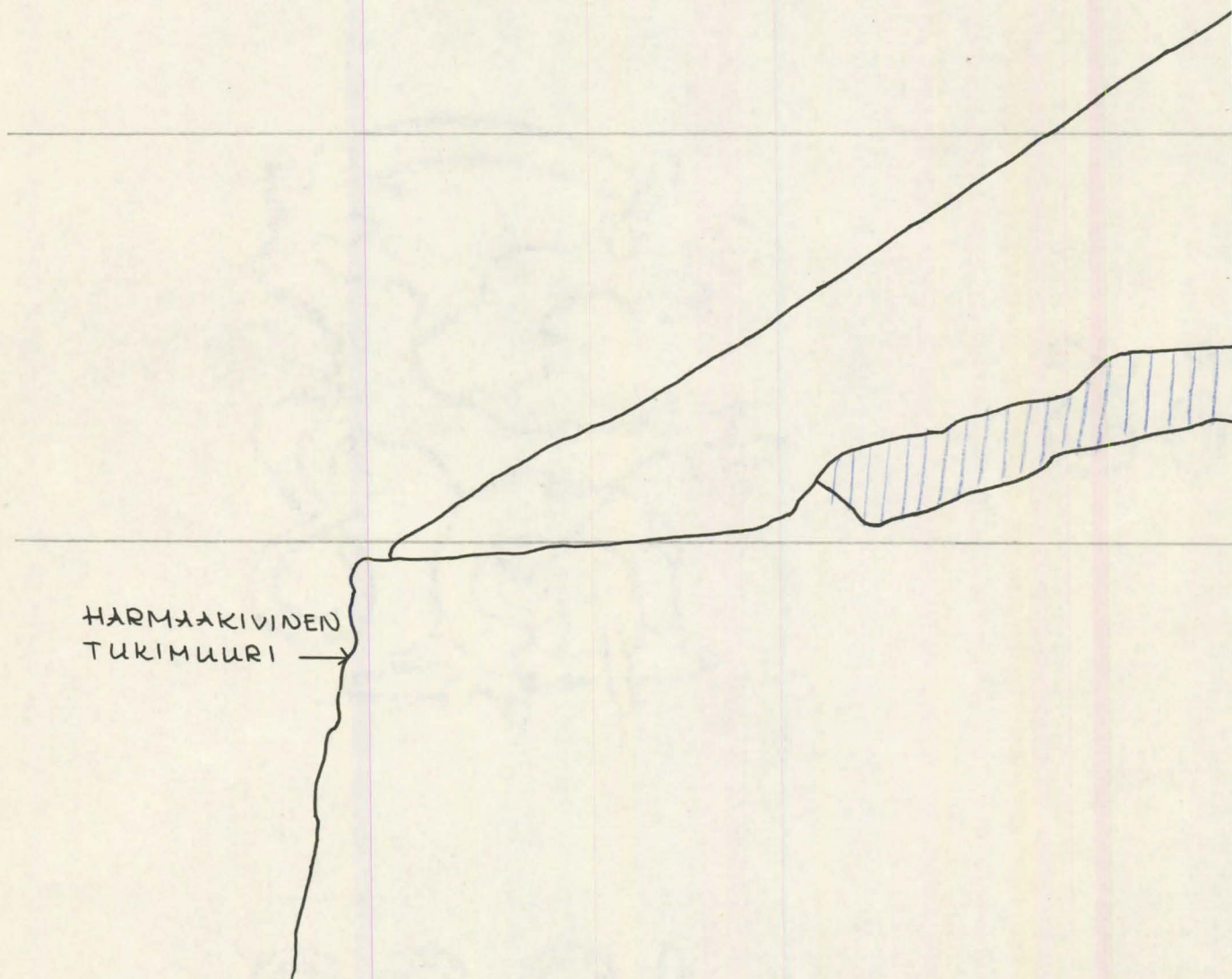
1893

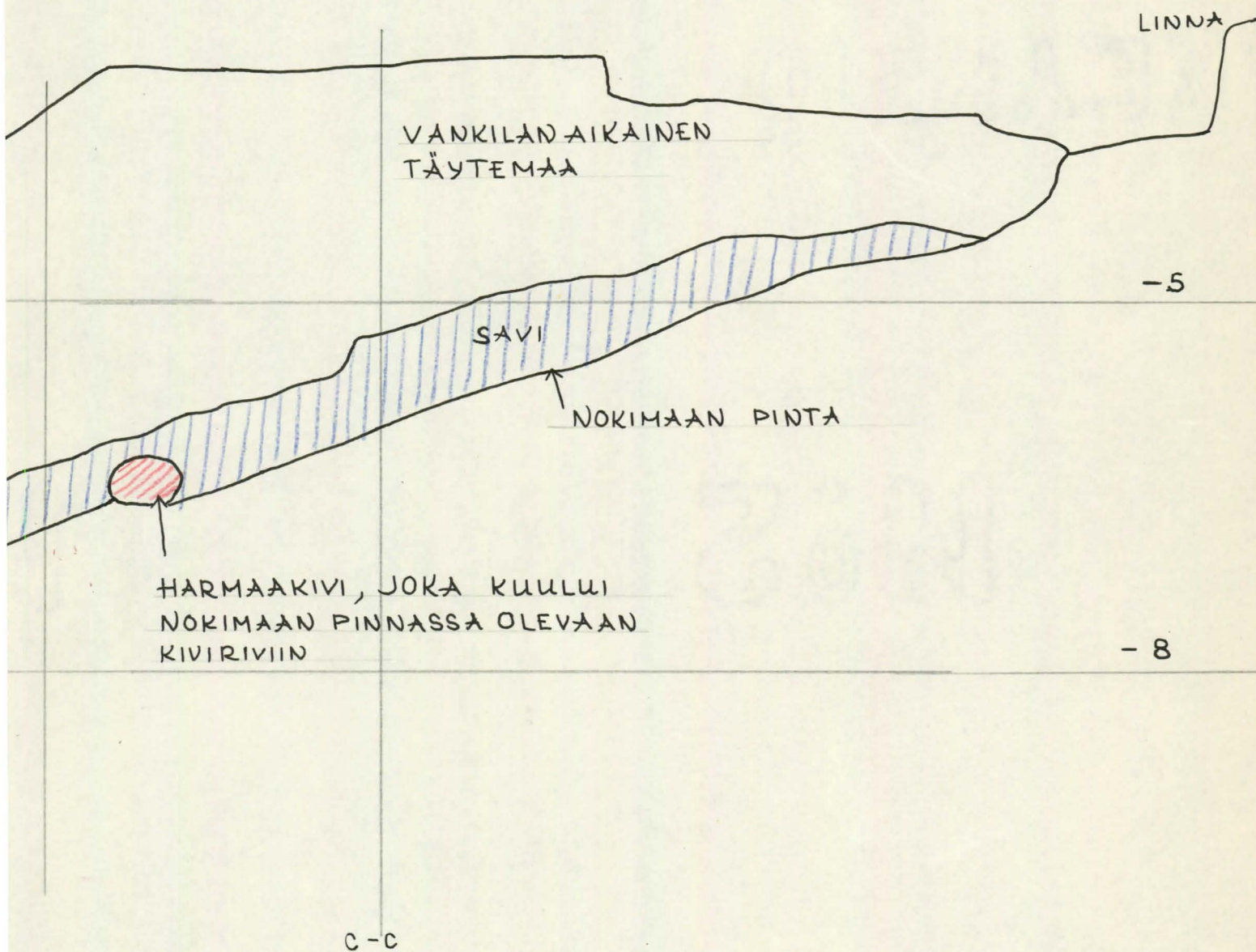
KOILLISEN ESILINNAN PIHAN LEIKKAUS KOHDASSA A-A,

KAAKKOON KATSOTTUNA

1:50

①

KOILLISEN ESILINNAN PIHAN
LUOTEISPÄÄ, NOKIMAAKERROS

1:50

②

C-C₁
-3

SÄVIKERROKSESSA
OLLUT KIVIRIVI

-4,5
F-F₁

"
KEHÄMUURI

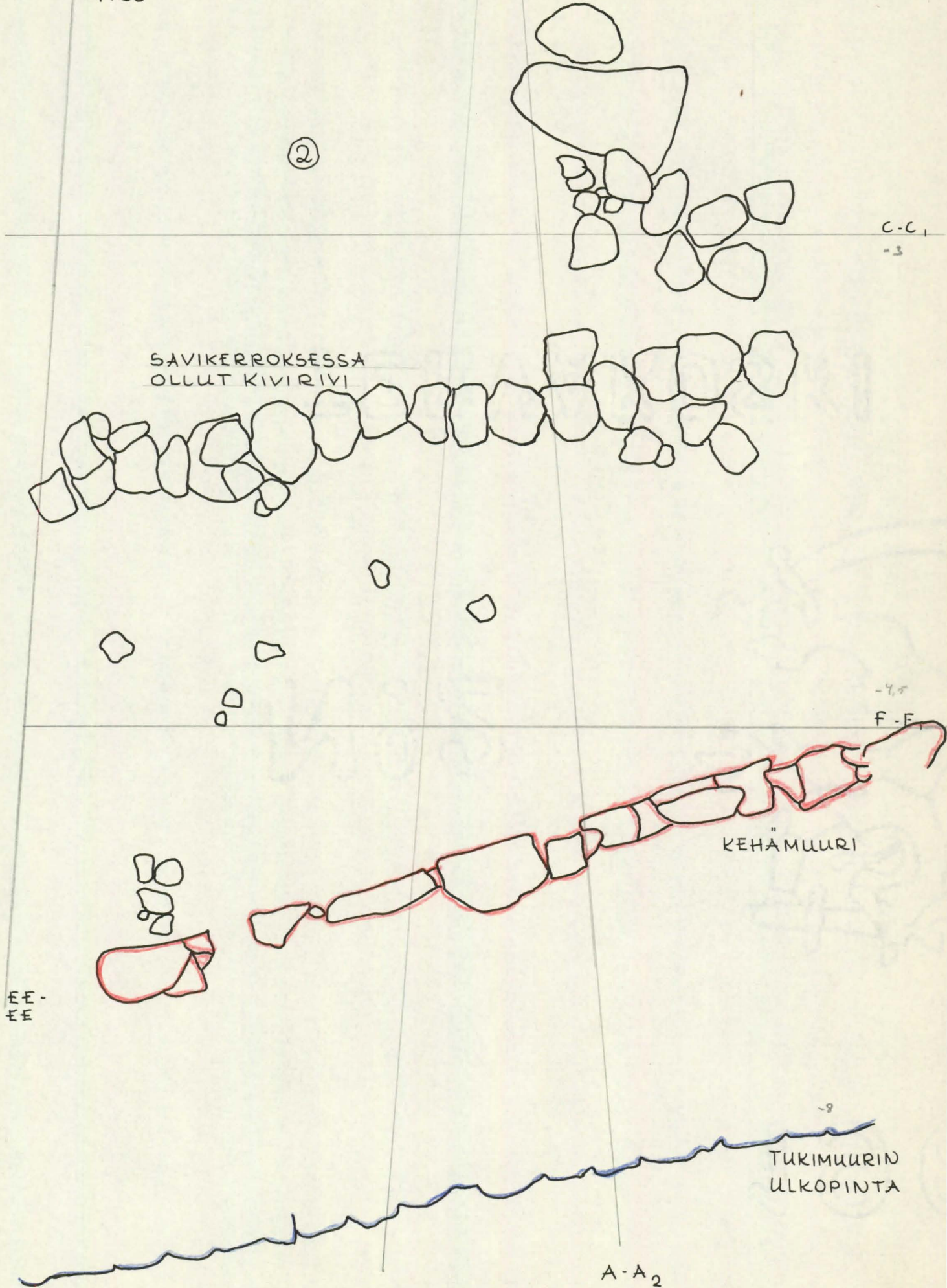
EE-
EE

-9

TUKIMUURIN
ULKOPINTA

A-A₂

A-A₁

1910

NO. 2

Handwritten notes or sketches on the right side of the page, including a circular diagram.

Handwritten text at the bottom of the page, possibly a signature or date.

K O I L L I N E N E S I L I N N A N P I H A

Kaivaus

Tuula Rautavaara 1964

Koillinen esilinnanpiha

Kaivaus

Heinäkuu 1964

Kaivaus on jatkoa touko-kesäkuussa koillisella esilinnanpihalla suoritetulle kaivaukselle.

Leikkaukseen AA₁ kaivettiin koeoja linnan pohjoistornista leikkaukseen CC₁ asti. Päällimmäisenä ollut nokimaakerros poistettiin; tämän alla oli savikerros, jossa tiilen- ja laastinpalasia. Koeojan lounaispäässä n. 50 cm nokimaan alapuolella oli suurikokoisia kiviä. Koilliseen mentäessä kivet loppuivat kohta BB₁:n koillispuolella, jolla kohdalla oli jyrkkä putous; poistettu savikerros oli BB₁:n lounaispuolella 50 cm paksu, koillispuolella 120 cm. Kerros siis laski ja paksuni koilliseen päin. Koillis-päässä n. -7 korkeudella suurehkoja harmaakiviä, joiden päällä oli kauttaaltaan ohut maalikerros, väleissä kellertävää soraa. Sora kuului alkuperäiseen maahan.

Tutkimuspiir.

AA₁:stä,
valok. 2553

Leikkauksen EE-EE₁ kohdalle kaivettiin koeoja hieman muurista lähtien leikkaukseen CC₁ asti. Em. nokimaakerros jakaantui n. 200 cm:n päässä koeojan koillispuolelta kahteen erilliseen kerrokseen, joiden välillä oli tiilimurskan- ja hiekansekaista maata. Kerrosten yhtymäkohdassa alla olevaan saveen kaivettu kuoppa ja siinä runsaasti tiilenpalasia.

Tutkimuspiir.

EE-EE₁:stä,
valok. 2542, 2556

Nokimaakerroksen alla oli paksu savikerros ja sen alla suuria kiviä, kivien päällä ohut nokikerros ja väleissä keltaista alkuperäisen maanpinnan soraa.

Valok. Welin
valok. 7b, 7c

Edellisten koeojien väliseltä alueelta, joka tähän mennessä oli kaivettu nokimaan tasolle, poistettiin nokimaakerros. Maa selotettiin, se sisälsi runsaasti rautanauvoja ja rautakuonaa.

Uusi koeoja BB₁:een kaakko-luodesuunnassa AA₁:stä EE-EE₁:een. Nokimaan alla oli n. 25 cm:n paksultti laastia ja tiilimurskaa, jossa rautanauvoja, kaakelinpaloja ja 1 muototiili. Tämän alla 75 cm paksu tiilen, luiden ja mullan sekainen maa, sen alla ensin 20 cm savea ja sitten 5-7 cm mokea, joka peitti alkuperäisen maanpinnan kiviä ja niiden välissä olevaa keltaista savea (n. -5,60 korkeudella)

Tutkimuspiir.

BB₁:stä,
valok. 8

Kolmen em. koeojan (AA₁:ssä, EE-EE₁:ssä, BB₁:ssä) välistä aluetta ei kaivettu BB₁:n koillispuolelta laajaa nokimaata syvemmälle. Tutkimuspiirustukset mainituista koeojista osoittivat kerrosten jatkuvan alueella samanlaisina.

Valok. 9

Tutkimuspiir.
 plaani
 Valok. Welin
 valok. 9

Koeojan BB_1 :ssä ja linnan välinen alue kaivettiin alkuperäisen maan pintaan asti. Koko kaivetulla alueella esiintynyt laaja nokimaakerros oheni lounaaseen päin ja loppui kokonaan n. 150 cm BB_1 :n lounaispuolella. Tämän alla oli laastin ja tiilen sekaista maata, 1 - 4 cm paksu nokikerros. Sen alla suuria harmaakiviä alkuperäisen maan pintasorassa. Laasti- ja tiilimaakerroksessa rautanauvoja ja 7,2 cm pituinen, paksu putkivartinen nuolenkärki.

Tutkimuspiir.
 johon aukko
 on merkitty.
 Valok. Welin

Kaivausta jatkettiin koneella $EE-EE_1$:stä kaakkoon päin GG_1 :een asti. Työ aloitettiin purkamalla kehämuurin 1800-luvulla rakennettu yläosa ja nuorempia kerroksia poistettiin $EE-EE_1$:stä GG_1 :een ja CC_1 :een lounaassa. Puretun kehämuurin osan kivet oli ladottu päällekkäin ilman laastia, muurintäytteenä rikkinäistä tiiltä ja pieniä harmaakiviä. Kiviä poistettiin kunnes niissä alkoi esiintyä laastia. $EE-EE_1$:n ja GG_1 :n välillä kehämuurissa 1800-luvun osalla oli n. 190 cm leveä aukko. Aukko oli täytetty 1800-luvun ja vanhoilla tiilillä sekä hiekalla.

Valok. Welin

CC_1 :n, $EE-EE_1$:n, kehämuurin ja GG_1 :n rajoittamalta alueelta oli nuoremmat kerrokset poistettu. Kaivettiin edelleen seuraten koko aluetta peittävän savimaan pintaa, joka puhdistettiin. Pinnasta irronnut savimaa seulottiin; se sisälsi rautanauvoja, pienten saviruukkujen kappaleita ja rautapadan korvan.

Tutkimuspiir.
 FF_1 :stä,
 valok.10a,10b

Leikkaukseen FF_1 kaivettiin koeoja $EE-EE_1$:stä GG_1 :een; seurattiin $EE-EE_1$:n luoteispuolella esillä olevaa nokimaan pintaa. Ylimpänä oli kiinteän saven- ja mullansekaista maata, jossa tiilenpalasia, turvetta, laastia ja hauraaksi palanutta kiveä; tämän alla laastin- ja hiekansekainen vaalea kerros, jossa tiilenpalasia ja luita. Kerros oli 20-30 cm paksu; se oheni ja kohosi kaakkoon päin. Seuraava kerros oli n. 40 cm paksuinen ja sisälsi tiilimurskaa, laastia, pieniä kiviä ja luita, sen alla suuria harmaakiviä, tiiliä, laastinkappaleita. Viimeksi mainittu kerros oli GG_1 :n ja FF_1 :n leikkauskohdassa paksuin (n. 25 cm) ja se oheni luoteeseen päin ja loppui kokonaan 250 cm päässä $EE-EE_1$:stä. Tiilien mitta oli 9 x 13 x 27, useissa harmaakivistä oli hiili-laastia. Kivet eivät muodostaneet mitään eheää rakennelmaa. Kerroksen alla oli luoteeseen päin oheneva (10-25 cm) keltainen sora-kerros, jonka alla laaja nokimaa jatkui n. -7,50 - -7,90 tasolla.

Leikkaukseen GG_1 kaivettiin koeoja FF_1 :stä koilliseen kehämuurin kiviin saakka. Kerrokset olivat samat kuin FF_1 :een kaivetussa koeojassa. Suurien harmaakivien kerros oli tässäkin paksuin

Tutkimuspiir.
GG₁ ja FF₁:stä

(n. 125 cm) koeojan lounaispäässä ja oheni koilliseen. Kerrokset koeojassa GG₁ laskevat voimakkaasti koilliseen päin; nokimaa jatkuu tänne ja on GG₁:n ja kehämuurin leikkauskohdassa n. -8,15 - -8,30 korkeudella.

Kaivettiin uusi koeoja pohjoisen kehämuuritornin kaivauksen yhteydessä esiin tulleen vanhan kehämuurin suuntaiseksi ja välittömästi sen sisäpuolelle EE-EE₁:stä GG₁:een tarkoituksena selvittää kuinka vanha kehämuri jatkuu kaakkoon päin.

Koeoja kaivettiin savimaan pinnasta (n. -7,10 m) koeojan nokimaan pintaan (n. -8,20 m). Esiin tulleet kerrokset olivat samat kuin edellisissä koeojissa FF₁:ssä ja GG₁:ssä (lukuunottamatta suurten harmaakivien kerrosta). Leikkausta ei piirretty. Laaja nokimaa jatkui em. 1800-luvun kehämuurin aukon kohdalla, jossa kaivausta jatkettiin koilliseen päin, vielä 30-40 cm, mutta se laski ja ohentui. Maata on ilmeisesti 1800-luvulla siirretty aukon kohdalla tälle syvyydelle asti. Korkeammalla aukon kaakkoispuolella oli suuria kiviä muurattu sinertävällä 1800-luvun laastilla. Em. koeojan koillispuolella esiintulleet suuret harmaakivet saattavat kuulua vanhaan kehämuriin. Kaivaus kyseisessä koeojassa on kesken.

Piirros 3,
valok. 11a,
11b, 11c

Vanha kehämuri, joka lähellä EE-EE₁:tä näytti katkeavan, jatkui syvemmällä välittömästi tiilimuurauksena. Paikalla oli ilmeisesti ollut aukko, joka myöhemmin on muurattu umpeen. Aukon luoteispuolesta oli jäljellä muutamia tiiliä ja näiden välissä alkuperäistä laastia. Tiilien väliset saumat oli profiloitu, mikä osoittaa niiden olleen pintamuurauksena. Laasti oli vaaleaa, kovaa verrattuna umpeenmuurauksen laastiin. Vaaleata laastia esiintyi yhdessä tiilissä umpeenmuurauksen kaakkoispuolella; tämä tiili kuuluu ilmeisesti aukon kaakkoispuolelle. Se oli likimain alkuperäisellä paikallaan. Tiilen vaaleassa laastissa oli jälki luoteispuolella olleesta toisesta tiilestä, joka mahdollisesti on kuulunut kaakkoispuolen pintamuuraukseen. Tiilien koot 28-29 x 15 x 9-10. Em. tiilimuurauksen kaakkoispuolella on suuri harmaakivi, jonka kyljessä vaaleaa laastia. Kivi jatkaa ilmeisesti vanhaa kehämuria kaakkoon päin. Tilanne selviää kun kaivausta em. kehämuurin suunnassa koeojassa jatketaan.

Piirros 4,
valok. 17a,
17b, 11c

Tiilimuurauksen lounaispuolelle kaivettiin nokimaahan n. 65 cm syvä kuoppa em. kehämuurin suunnaisen koeojan luoteispäähän, jotta umpeenmuuraus tulisi näkyviin lounaaseen päin.

Umpeenmuurauksen laasti erosi piilien laastista; kalkki oli liuennut pois suurimmaksi osaksi. Tiiliä oli jäljellä vain lounaispuolella linjassa kehämuurin sisäpinnan kanssa. Koillisempana kehämuurin sisällä oli käytetty tiilen paloja, pieniä kiviä, laastinkappaleita ja rautakuonaa. Laasti täällä oli karkeampaa.

Piirros 3

Umpeenmuuraus poistettiin. Tiilet olivat erikokoisia ja useimmat rikkoutuneita. Tiilten kokoja: ? x 14 x 10, ? x 13 x 10, 28 x 14 x 10. Alimmat umpeenmuurauksen tiilet oli asetettu koillis-

Tutkimuspiir.

lounaissuuntaan. Näiden alla oli harmaa laakakivi, joka ulottui aukon molempien piilien alle ja on ilmeisesti ollut aukon pohja.

aukosta,

Laakakivessä oli n. yhden tiilen leveyden etäisyydellä em. kaak-

valok. Welin

koispielen tiilestä vaaleaa, kovaa laastia. Kaakkoisen pielen

pintamuuraus lienee ollut täällä kohdalla. Siitä luoteeseen oli

Piirros 3

laakakivessä vain umpeenmuurauksen kellertävää, haurasta laastia, Aukon leveys tämän mukaan: n. 70 cm.

Kaivausta jatkettiin koilliseen. Poistettiin pihaa rajoittavan penkereen kiveystä, joka oli osittain esiintulleen kehämuriin kuuluvan tiilimuurauksen päällä. Penkereen kivet oli laskettu päällekkäin ilman laastia.

Valok. 12a,

12b, 13

Tiilimuuraus alkaa n. 100 cm kehämuurin sisäseinästä koilliseen. Laasti kellertävää, ja murenee kosteuden vaikutuksesta. Laastia myös tiilien päällä. Tiilimuuraus jatkui pielen ohi luoteeseen; kaakossa muurauksen päällä vielä penkereen kiviä.

Valok. 14a,

14b, 15, 16

Aukon kohdalta poistettiin pengertä ja saatiin esiin kehämuurin ulkoseinä, joka ei kuitenkaan ollut ehjä. Seinän täytemuuraus näkyi ja siinä ulkoseinässä olleiden poistettujen kivien koloja.

Tiilien kokoja: 27 x 14 x 9 cm

27 x 14 x ? cm

26,5 x 13 x ? cm

28 x 14 x 10 cm

? x 14,5 x 10 cm

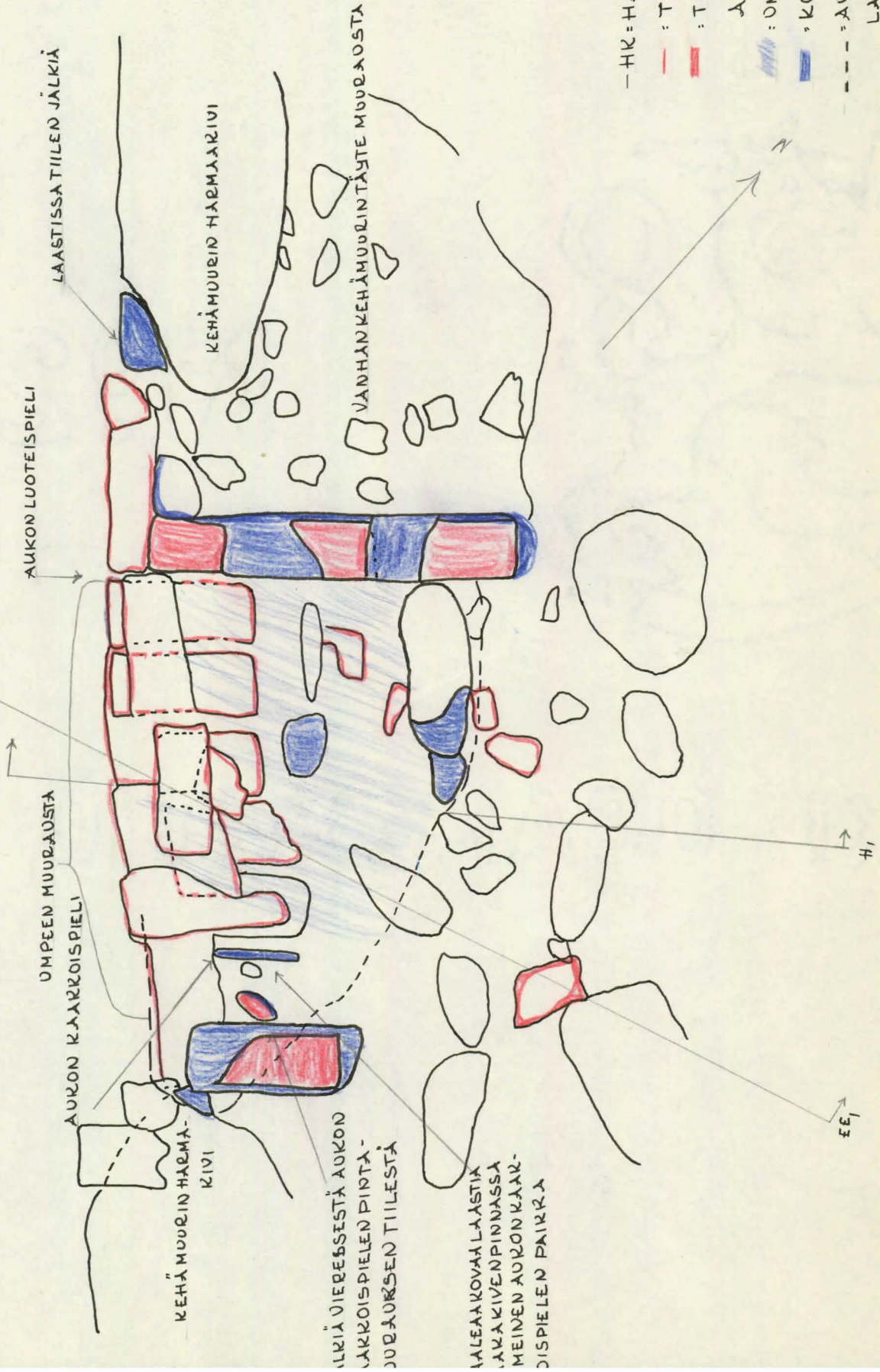
28 x 14 x 10 cm

Valok. Welin

Jäljellä olevan muurin leveys aukon luoteispielen kohdalta oli n. 200 cm.

LUONNOS
 KOILLINEN ESILINNAN PIHA
 VANHA KEHAMUURI LEIKKAUKSEN
 KOHDALTA. MUURISSA OLEVA AUKKO

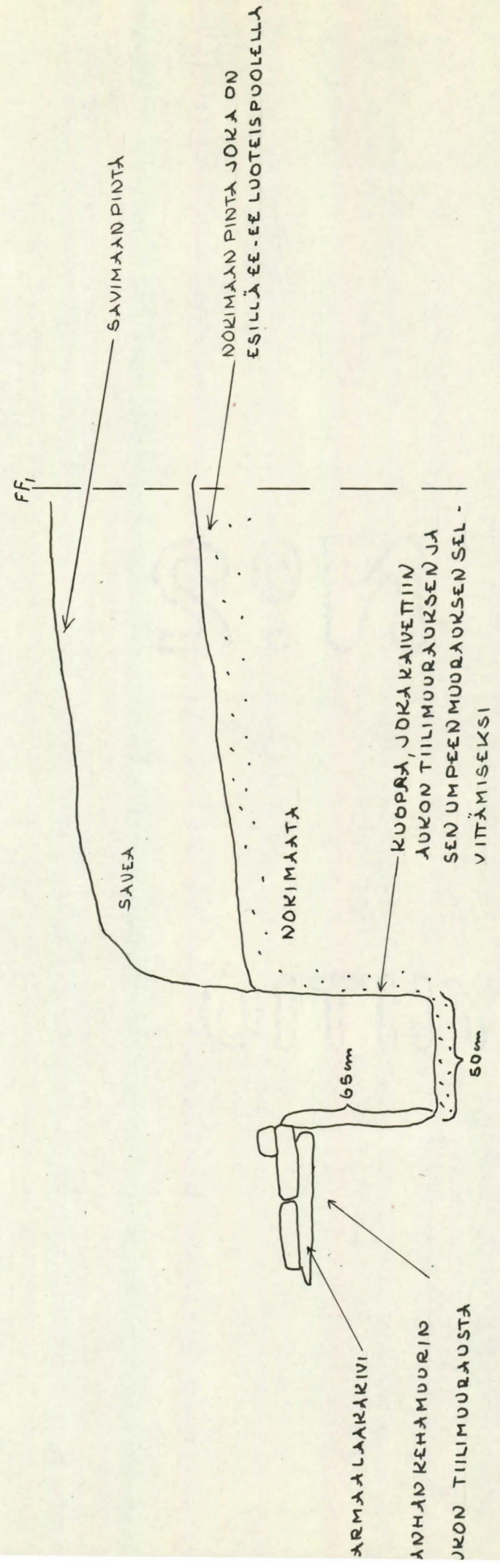
③

- HK: HARMAARIVI
- : TIILI
- : TIILIJOKAKUULUU
- AUKONPIELIIN
- OMPEEN MUURORSEN LAASTIA
- KOVAVAJALEAA LAASTIA
- - - : AUKON POHJALLA OLEVAN LAAKAKIVEN REURA

KOILLINEN ESILINNOITUS
 LUONNOS LEIKKAUKSESTA EE-EE, FF, N KOILLISPUOLELTA

④

ARMATLAARAKIVI
 KUNNIN KEHÄMUUREIN
 OKON TILIMUURAUSTA

65 mm

50 mm